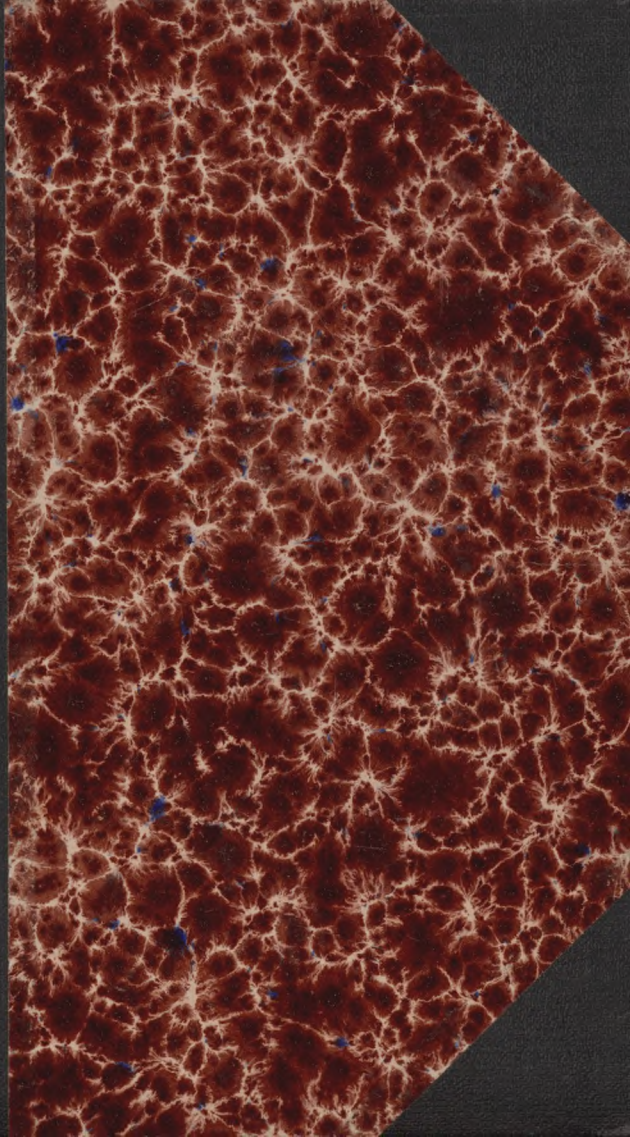

Gróf Festetics: Fácán és fogoly

2066

1. 2. 20

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

HUBERTUS VADÁSZKÖNYVTÁR
III. KÖTET

A FÁCÁN ÉS FOGOLY TENYÉSZTÉSE, ÓVÁSA ÉS VADÁSZATA

ÍRTA:

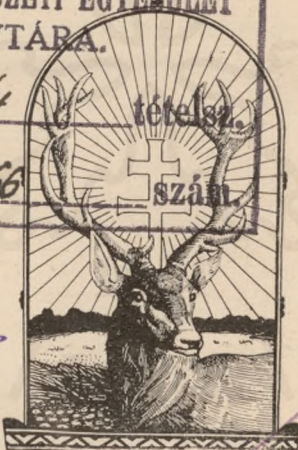
GRÓF FESTETICS PÁL

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA.

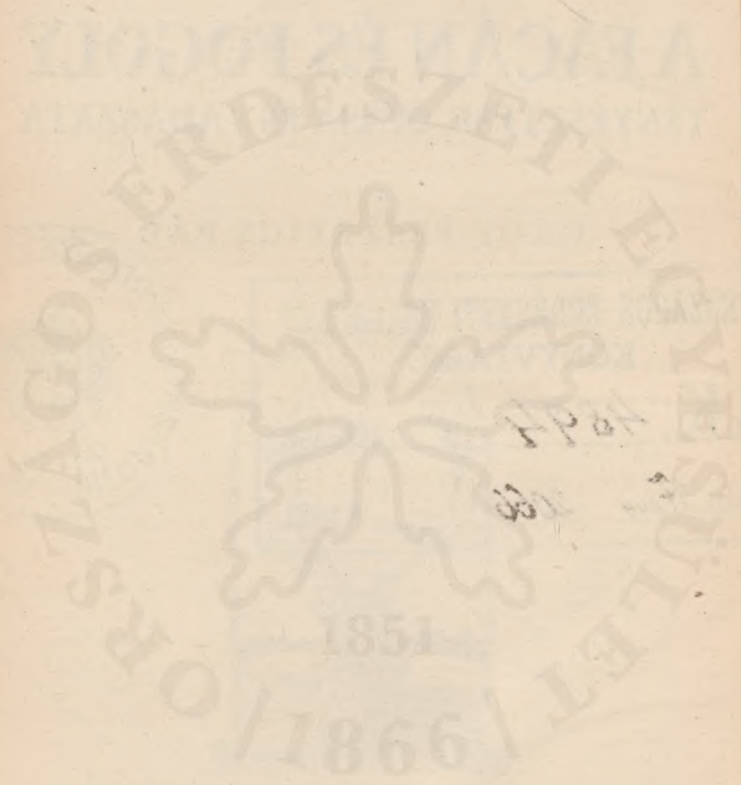
AK. 4894

sop. F 144 2066

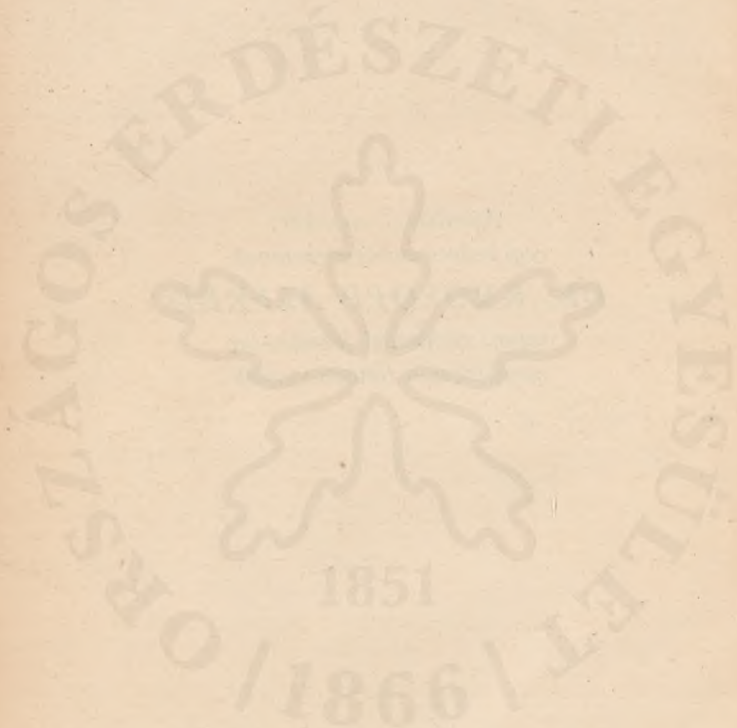
I/4. I

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI R.T., BUDAPEST

Ajánlom e munkát:
régi kedves vadásztársamnak
DR. KROLOPP ALFRÉD
nyug. gazdasági akadémiai
igazgató, min. tanácsos úrnak

BEVEZETÉS.

Íme egy újabb kis vadászati könyv, avatott toll terméke, lelkes vadász és szakértő kedves, tanulságos dolgozata hazánk két vadjáról, mely sok igaz vadásznak számos kellemes napot és örömet szerez.

Ezenkívül sok mezőgazdának temérdek hasznot hajt azon csekély bosszúsággal szemben, amit a kukorica-szem szedegetéssel okoz. Hiszen mind a fácán, mind a fogoly a fölötte kártékony rovaroknak nem sejtett mennyiségét pusztítja el.

Sokszor láttam, hogy a fácán a sáskát mily ügyesen fogja és mily hihetetlen mennyiséget tud elpusztítani, éppenúgy számtalan más kártékony rovarfajtákat. E gyönyörű szép madár vadászata különösen késő ősszel — midőn gyorsan és magasan repül — élvezetes sport. Végül pedig nemcsak kitűnő peccsenyét szolgáltatta a családi asztalra, hanem eladva jövedelmet is hoz, ami a mai nehéz viszonyok között kívánatos dolog.

A fogoly is kedves vad, vadászata nagyon szép, különösen ha nem mint kis ártatlan csirkét löjük le, hanem mint gyorsröptű, surranó célt találja el puskánk.

Szerény a táplálkozásban. Nézzük csak télen, hogyha egy vihar által elgurított Ördögszekér valahol egy gallyban megakad a csupasz hómezőn és e kis födözék alatt gubbasztva, éhezik egy csapat lesve, hogy mikor kap egyet-egyet el közülük egy kánya, sólyom vagy tyukász-ölyv. Sorsa télen bizony nagyon mostoha és mégis, ha megmaradtak, szép új csapatokkal lepik meg az őket gondozó, nekik némi rejteket készítő jószívű vadászt, aki nemcsak ölni akar, hanem örül vadjának is a természet-nyújtotta változatos szépségeknek.

Olvassuk e kis könyvet és tanulni fognak belőle különösen azok, akik eddig talán csak a lövés, vagy a könyvha végett voltak vadászok.

Szeressük és ápoljuk a vadat, mely nemzeti kincsünk. Örömet, élvezetet — és ha okosan kezeljük — jövedelmet is hozhat.

Budapest, 1938, Sz. István év, február havában.

JÓZSEF Főherceg s. k.

ELŐSZÓ

A Hubertus Vadász Könyvtár immár harmadik kötete indul szeretett magyar vadásztársaim kezébe, asztalára. Hosszú évtizedek lelkiismeretes megfigyelései, pontosan vezetett naplói nyomán írtam mindazt, ami e könyvecskében található. Részemre élvezet, szórakozás volt e munka! Sok kedves, szépemlékű vadászatom képe elevenedett meg!... Sok gondterhes, viharos év aggodalma tűnt elő. A bajon, a nehézségeken átsegíteni, az élvezetet, a szórakozást növelni volt az egyetlen cél, mely kezembe adta a tollat!

A fácán mesterséges tenyésztésével szándékosan foglalkoztam ilyen röviden. Úgy érzem, hogy a szinte háziállattá szelidült vad lelövése nem is okozhat vérbeli vadásznak igazi örömet. A szelíd fácánosok fenntartása ma oly tetemes költségekbe kerül, amit a legtöbb vadász úgyszem tud áldozni. Arról nem is beszélve, hogy a községi, bérelt területeken ilyen berendezést egyéb kézenfekvő okok miatt úgyszem lehet eszközölni! A félvad és vadfácános létesítésére ellenben nagyon sok alkalom kínálkozik, amelyek még messze nincsenek kihasználva. A súlypontot tehát erre helyeztem...

Nagy gondot okozott a vadbetegségek kérdése. Itt — majd azt mondhatnám hála Istennek — a bőségek

saját tapasztalatom hiányzott. Azért mégis, miután ez a kérdés a magyar vadász szakirodalom legmostohább gyermeke, feltétlen szükségesnek találtam ezen kérdéssel is lehető kimerítően foglalkozni. Ebben a munkámban igen komoly és egyetlen támaszom volt a : J. Neumann, neudami könyvkiadó cég kiadásában megjelent A. Olt und A. Strösse „Die Wildkrankheiten und ihre bekämpfung“ című, páratlan gonddal összeállított munkája. Annak, aki ebben a kérdésben, akár mint magánember, akár mint állatorvos képezni óhajtja magát, csak a legmelegebben ajánlhatom.

Végül köszönetet kell mondanom a kiadó cégnek, aki hivatása magaslatát átérezve, semmiféle áldozattól vissza nem riadva, immár a második kötet kiadását tette lehetővé.

Budapest, 1938, Sz. István év, február havában.

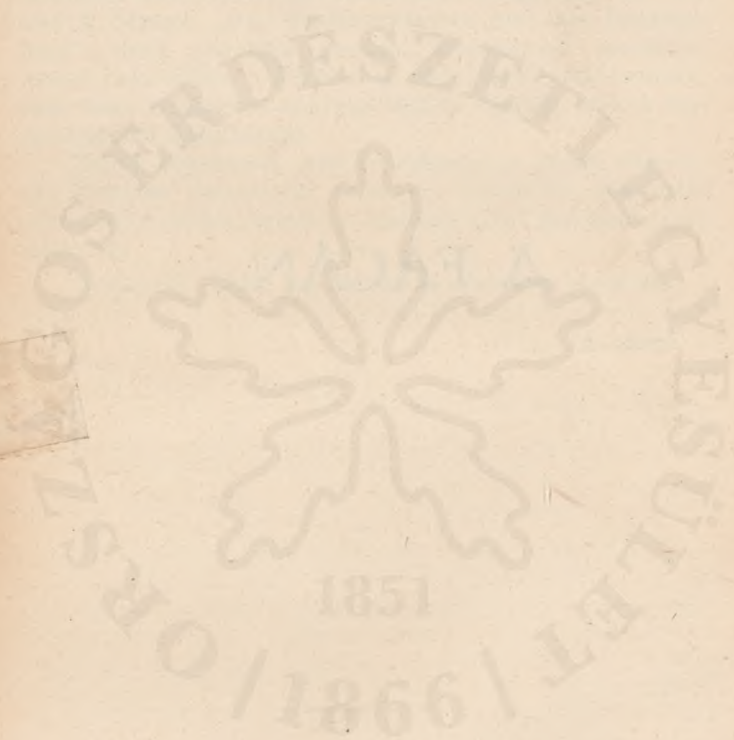
A szerző.

A FÁCÁN.

1851

1866

1851

A fácán leírása, elterjedése, szokásai.

A fácán hazánkban már hála Istennek, annyira ismert, hogy tüzetes leírása tulajdonképpen nem is szükséges. Ez nehéz is, mert sok a faj. (C. Cronau 16 fajtát sorol fel a rokonfajokkal együtt.) Ezt még fokozza a különféle fajok egymás közti keresztezése is.

Általában a fácánkakas a díszesebb, míg a tyúk szerény, szürkésbarna színű. A kakas egész tollazatára jellemző a ragyogó, pompás fémszerű fény. Feje sötétkék, majd ibolyába menő. Ezen két hegyes tollpamacs, a fül van, mely dürgéskor hegyesen feláll s E. Schäff megfigyelése szerint piros bőrhegyecske jelentkezik. Melle ragyogó bronzszínű, fekete foltozással. Igen gyakran ibolyaszínű fényes mázzal átfuttatva. Háta zöldes, farktollai (csaknem olyan hosszúak, mint az egész madár) vörhenyes barnák, sötét foltokkal. Szárnyai vagy világos-, vagy sötétbarnák. Csupasz lábain lévő 4 ujja közül 3 előre, 1 hátra áll.

A nálunk előforduló fácánokat két nagy csoportba oszthatjuk. Örvös-, vagy gyűrűsökre és örvnélküliekre. Az örvösök közül való Phasianus torquates, feje zöld, két jól kivehető tollfüllel, szemrózsája piros, háta zöld, szárnya rozsdabarna. A Mongolicus, vagyis mongol fácán az előbbi-től abban különbözik, hogy egész teste vörösebb, világosabb, szárnyaiban *csaknem fehér*, világos folt van. A Colchicus vagy közönséges fácán örvnélküli, nyaka ragyogó sötétkék, farka meglepően hosszú.

Ez a három faj képezi fácánosaink törzs- és főállományát. Természetesen, a helyi viszonyok befolyása alatt úgy nagyság, mint szín tekintetében kisebb-nagyobb eltérések előfordulhatnak. Ezt még fokozhatja a belterjes tenyésztés és az egyes fajok keveredése.

A kakasok kifehéredése, mely eleinte csak foltokban jelentkezik, míg később teljes fehérségben nyilvánul, a belterjes tenyésztés következtében beállt elcsenevészesedés jele. A tyúkok megsötétülése (kakasmezű tyúkok), az öregség biztos jele. Mind a kettő a tenyésztés érdekében kiirtandó.

A fácán eredeti hazája a Kaspi-tenger környéke. Innen terjedt el, még az ősidőkben földrészünkre. A monda szerint Colhisból hozták a görögök. Az tény, hogy a rómaiak már ismerték. A középkorban lassan kezdett terjedni Európa északi részei felé is és a solymászatnak igen kedves, az akkori viszonyokhoz képest elég gyakori tárgya volt. Komoly, nagyarányú elterjedése az angolok érdeme, akik fácánosaikban nagyban tenyésztették. Mondhatnám, a lőfegyver fejlődésével állandóan haladva, mert a gyakori lövésre bő alkalmat és jó tárgyat szolgáltatott. Az angoloktól húzódott ismét délnek, végig egész Európán.

50—60 évvel ezelőtt bizony, csak a kiváltságosok szórakozása volt vadunk tenyésztése és vadászata. Akkor legalább úgy tartották, hogy kényes. Ma már efelől is, mint annyi sok másról, egész másként gondolkozunk. Talán a régiek voltak túl óvatosak, talán a fácán edződött meg? Ki tud erre a kérdésre kimerítő választ adni? De ez felesleges is, örüljünk annak, hogy a fácán mindjobban terjed.

A fácán miután tyúkféle, szintén a többi rokonaihoz hasonlóan többnejűségben él. Sokan számokban fejezték ki, hány tyúkot képes egy kakas lefoglalni. Ezt azonban pontosan megállapítani legalább is nehéz! Különféle

tenyésztők szerint egy kakas 8—10 tyúkkal alkot egy családot. A szám természetesen eggyel feljebb vagy lejjebb, könnyen változik. Ellenőrzése, különösen a vadonban igen nehéz, sőt majdnem lehetetlen.

A kakas hangja érces, messzire hallható: kakk, kakk, melyet este, ha felgallyzik, vagy ha váratlanul felriasztják, hallat. Érdekes megfigyelésem, hogy mindig több a hajtásban vagy vadászat közben felvágódó *néma* kakas. A tyúk különös halk pityegő hangon hívja csibéit, melyet elég gyakran a kakasoknál is megfigyelhetünk, mikor a hajtás közben, sokszor egészen lábainknál tanakodva, figyelve topognak.

Étlapja elég változatos, amennyiben bogyót, hangyát, szöcskét, csigát, mindenféle hernyót, álcát fogyaszt. Szívesen csipegeti a friss zöld hajtások hegyét. Előszeretettel fogyaszt mindenféle magot, különösen tengerit. Általában táplálkozása után ítélve, határozottan állíthatom, hogyha okoz is a gazdának némi kárt (különösen annak, aki a tengerijét rosszul veti és kevés földdel takarja), mégis a töméntelen rovar pusztításával sokszorosán visszafizeti és jóváteszi összes bűneit. A frissen lőtt példányoknál meg-ejtett többszörös begyvizsgálatok megállapították, hogy sok száz, sőt ezren felüli különféle, a gabonára káros rovarot pusztított el egyetlen példány, egy napon.

A tavasz nyitáival rendszerint már március elején, néha csak végén, az időjárásnak megfelelően, különös nyugtalanságot észlelhetünk a kakasok között. Szép, nap-sütéses sétáinkon, vagy csendes üldögélésünkben, különösen a reggeli órákban, mind gyakrabban hallhatjuk a sűrűből különös szárnyverését és utána érces, messzire hallható hangját. Ilyenkor a szerelem fűti a legényeket. Gyakran csak saját örömeikre, a felgyülemlett erőt fitogtatva, de rendszerint a hölgyek meghódítása céljából csapdos szárnyaival, forog körben, nagyot ugrik s a végén

diadalmasan kurjant, akárcsak a katonának bevonuló legények. A kakasok dörögnek. Ilyenkor egymás között is ingerlékenyek, verekedők.

A dürgés tartama nem egyforma. Minél több a tyúk, annál tovább tart. Időtartamára az is befolyással van, vajjon a tyúkok mennyi idő alatt rakják le tojásaikat. Általában a tojási idő 4—5 hét. Először a közepes korúak, később a fiatalok és az öregek tojnak. Rendes körülmények között május közepe, vége felé a tojáslerakás és vele a dürgés befejezettnek tekinthető. A dürgés megindulása után, mintegy 8—10 napra kezdenek a tyúkok tojni.

A tyúkok mesterkéletlen fészkekben 8—16 darab, ha tojásaikat elszedjük, esetleg több tojást is raknak. Úgy-szintén, ha a fészek bármely okból elpusztul, a tyúk újra felkeresi a kakast s második fészket készít. Ezen második fészkalj azonban mindig csekélyebb számú tojásokat tartalmaz. Ha igen nagy számú, 20-on felüli tojásokat találunk valamely fészkekben, úgy azok két tyúktól származnak. Ennek az a következménye, hogy a kotlásban egymást kölcsönösen zavaró tyúkok, előbb-utóbb mindketten elhagyják a fészket. A fogollyal vegyes fészkelések sem tartoznak a túl nagy ritkaságok közé. A tojások kisebbek a házityúkénál, egyik felén hegyesek, szürkészöldek. Eleinte fényesek, fényükből a kotlás előrehaladásával veszítenek.

Ha nem is mondhatjuk a legkiválóbb anyának, azért bizonyos gondosságot nem tagadhatunk meg tőle. Kitaratóan ül, de különösen a kotlás kezdetén erőszakos felzavarás esetében igen könnyen végleg elhagyja tojásait. Később, ha a kotlás már előrehaladt, olyan kitaratóan ül, hogy akár még kézzel is érinthető. Körülbelül 25 napi lelkiismeretes ülés után a tojások felpattannak, a csibék kikelnek. Ez az idő egyike a fáciantenyésztés legváltásosabb idejének. A földön ülő anya igen könnyen esik

áldozatul mindenféle szárnyas, kétlábú és négylábú ellen-ségnek. Jó, hogy az isteni Gonviselés a kotló anyát lényege-sen gyengébb szimattal védi.

A kikelt csibék fakósárgák, hátukon barnatarkák, szabálytalan 3 sötét hosszanti sávval. Anyjuk gondosan védi őket. Az első napokban éjjelre és esőben szárnya alá gyűjti az egész fészekaljait. Később, ahogy a fiatalok tollai fejlődnek, éjjelezni a bokrok, fák alsó ágaira telepednek. A földön lévő éjjeli tanyájukat, melyet szívesen keresnek fel ismételten, könnyen felismerhetjük arról a kis köralakú foltról, melyet a letaposott fűben, gazban, réten hátra hagynak.

A fiatalok elég gyorsan fejlődnek, sajnos, azonban a csibehalandóság elég nagy. A növekvő csirkék igen sűrűn vedlenek. Már a harmadik nap észlelhetjük evezőtollaik kinövését. Öt hét múlva már a kakas rozsdavörös nyak- és melltollazatáról felismerhető. Midőn mintegy fogolynagyságot értek el, a családi kötelék kezd meg-lazulni. A fiatalok többsége kezdi önállósítani magát. Vagy egész külön él — bár az eredeti család közelében — vagy más családhoz társul.

A csibék első táplálékát rovarok és zsenge zöldhajtások képezik. Módfelett kedvelik a hangyatojásokat, csupasz csigákat, szöcskéket. Később mindenféle gazt és dudva-magot csipegetnek. Október—november közepe felé, tel-jesen kifejlődtek, a fiatal kakasok kiszínesedtek, vadász-hatók.

A fácán, miután fészket bozótba, gazba, kaszálókba, lucerna- és hereföldekre, erdei utakra, tisztásokra, nádba úgy rakja, hogy a sűrű dacára — ha csak rövid időre is — a nap érje, sok veszélynek van kitéve. Nemcsak a ki-kaszálás következtében, hanem a sok kóbor kutya, macska, nyest, menyét, ragadozó madarak, mind igen könnyen reátalálnak. Bizony, ugyancsak megtizedelik az állományt,

ha a gondos vadóvó nem áll résen. Emellett még mindenféle elősdtől is szenvednek. Ép ezért keresik a poros, homokos helyeket. Ezekben a háziszárnyasokhoz hasonlóan fürödnek. Táplálkozásukhoz, helyesebben emésztésük elősegítése céljából előszeretettel vesznek fel apró kavicsokat.

Ősszel, illetve amilyen mértékben a mezőt letakarítják, tenyész-pagonyaikba vonulnak. Az éjjelt fákon töltik, melyen lehetőleg a törzshöz közel helyezkednek el. Napkeletkor sokszor hangos szóval leszállnak s nagy távolságra kifutnak a mezőre legelni. Dél felé patakok, vizek mellett található. Este felé ismét hangos szóval jelezve, felgallyzanak. Hangot azonban csak a kakas hallatt, a tyúk soha.

Ősszel, tél felé mindég nagyobb csapatokba verődnek össze.

Tartózkodási helyül a ligetes, bokros helyeket kedveli. Különösen ha közelében víz, nád és gazdaságilag művelt földek vannak. A zord, hideg helyeket kerüli. Ott, ahol kiváltképpen a magas hegyekben — tavasszal gyakoriak a késői havazások, fagyok — nem tenyészik. Jóllehet, a hideg telet kitűnően bírja, de dürgés, kotlási, de kivált a fiatalok fejlődési idejében hidegre, nedvességre rendkívül érzékeny.

Feliasztva, nagy robajjal, nehezen kel, de ha egyszer fenn van, látszólag szárnycsapás nélkül, nyilegyenesen és igen sebesen repül. Kitartóan és gyorsan fut, sőt szinte szivesebben és ügyesebben menekül lábon. Különösen az öreg kakasok mesterei az elgyalogolásnak. Bizony, sokszor nem kis gondot okozva a vadászat rendezőjének.

Szellemi képességeik semmivel sem állanak hátrább más tyúkféléknél. Korántsem olyan ostobák, mint mondják. Sőt a háborításra elég érzékenyek. Ápolójukat, rendes

etetőjüket igen hamar megismerik és bizalommal közelítik. Kószálási hajlamuk sem irható ostobaságnak. Sőt ép az ellenkezőjét bizonyítja, mert hamar észreveszik, hol

nincs elegendő táplálék s mennek az élelem után. Még a vadászati módokat is — nem egyszer a vadászok bosszúságára — elég hamar kitanulják.

Látása, szaglása kitünő, előbbi azonban az est be-

álltával lényegesen csökken. Óvatos, félénk s mivel tudatában van gyenge repülésének, inkább lábon menekül. A közeli gazost, sűrűt, melyben gyorsan beszalad, csak végszükség esetén hagyja el. Itt oly ügyesen húzódik meg, hogy szemünk elől teljesen eltűnik. Szeret, mint a többi tyúkféle : kaparni.

A kakas — a dürgés kivételével — mondhatnám gondtalan csavargó életet él. Kotlójával, fészekaljával vajmi keveset, jóformán semmit sem törődik.

A fácán tenyésztésére alkalmas területek.

Amint az előző fejezetben leírtakból kitűnik, a fácán elég igényes. Szereti a meleget, a változatos táplálékot. Ezért az erdők, ligetek, rétek, folyók, tavak, nádasokkal váltakozó helyeket szereti, melyekből nem szabad a mezőgazdaságilag művelt földeknek sem hiányozni.

Magasra, a hegyekbe nem megy. Itt nem is annyira a hideg, mint a hirtelen változó idő és a velejáró hőmérséklet ingadozás az, ami zavarja. A hidegre nem érzékeny annyira, mint általában hiszik. Az nem baj, ha később tavaszodik ki, csak az az egyszer felmelegedett idő állandó maradjon. Ezt látjuk pl. az osztrák hegyek között fekvő fácánosokban is. A hegyek között fekvő nagyobb sík völgyek hőmérséklete, bár jóval alacsonyabb a nálunk azonos magasságban lévénél, mégis a fácán nem hogy jól érzi magát, hanem kitűnően tenyészik. Ennek az az oka, hogy a nehezen, sőt későn megjött tavasz állandó meleget jelent. A hidegnél még kedvezőtlenebb a hűvös eső. A csibék semmire sem oly kényesek, mint az átnedvesedésre. A jól védett, enyhe, különösen tavasszal egyenletes, biztos hőmérsékletet ígérő helyek a tenyésztésre a legkedvezőbbek.

Táplálkozás szempontjából a minél nagyobb változatoság kívánatos. A patakok, tavak, nem a vízért, hanem az árterületükön óriási számban tenyésző szöcskék, csupaszcsigák miatt fontosak. Amilyen kívánatos nyáron a réti füvek mindenféle magja, ép oly nélkülözhetetlen télen a boggyótermő bokor. A gazdaságilag művelt földek szomszédsága is előnyös, mert különösen ott, ahol a rét gazos és kevés, a különféle gazdasági terményekben felburjánzó gyomok magvai, de főképpen a bennük élő rovarok alkotják úgyszólván kizárólagos nyári táplálékát.

Az ilyen területeken a fácánok, ahogy a különféle művelés alatt álló területek elegendő fedezéket nyújtanak, a tavasszal megtelepszenek. Itt költenek, itt nevelik fel csibéiket s itt élnek mindaddig, míg az ősz le nem takarít mindent. Mikor az eke vasa újra végighasítja az anyaföldet, a fácánok ismét az erdeikbe vonulnak. Mondhatnám, nálunk határozottan beszélhetünk a fácánok téli és nyári állásáról.

Az idő viszontagságai, ellenségei elől bizton védelmet nyújt a minél sűrűbb bozót, vagy erdő. A teljesen kinőtt nagy fákat igen nehezen nélkülözi, mert ezekre száll éjjelenként aludni.

Az, hogy a terep sik-e, dombos-e, vagy hegyes, ha különben a fenti kellékek legalább részben megvannak, mellékes. A nagy zárt erdőket, amilyent a szarvasok kedvelnek, kerüli. Az ilyen erdőknek csak a széleit lepi el. Az sem aggályos, ha valamelyik a fent említett feltételekből hiányzik, mert megél a fácán, sőt egész jól érzi magát oly területeken is, ahol se tó, sem nád nincs.

Kis patakocska nélkül alig tudok hazánkban túrhető nagyságú vadászterületet elképzelni. Ennél sokkal fontosabb a jó sűrű. Még pedig az, amelyik *télen is* sűrű. Az akác ép ezért nem sokat ér. Azok a lomblevelűek (bükk, tölgy), amelyek későn, vagy egyáltalán csak tavasszal hullatják

le leveleiket s mindenek felett a túlevelűek, mint legalkalmasabbak, lényegesen megkönnyítik a tenyésztést.

A talaj minősége sem egészen közömbös a tenyésztés szempontjából. A könnyű, televényes homok, amelyen az esővíz hamar elfolyik és gyorsan szikkad, előnyösebb, mint a hideg agyag, amely a nedvességet tartja, ahol a fészkek mélyedéseiben a nedvesség, az esővíz megáll.

Nagy folyók mentén (különösen a Duna-menti szigetek) a költés idejében jött árvíz is igen érzékeny károkat szokott okozni. Azok a helyek, ahol a rendes tavaszi áradás már elérte tetőpontját akkor, amikor a fácán a fészkeléshez lát, igen kedvezők, mert így a tyúkok reá vannak kényszerítve arra, hogy fészkeiket az árterületen kívül rakják.

A fácán viszonya az erdőhöz és mezőhöz:

Madarunk az év tekintélyes részét az erdőn kívül tölti. Mindazonáltal nem árt szemügyre venni, hogy mint viselkedik az erdőben. A lassan hűvösre forduló idő ősszel bezavarja a fácánokat az erdőbe. Ezeknek is azon részébe, amelyik sűrű, sokszor csaknem átjárhatatlan aljnövényzettel van borítva. Nappal itt él és kapirgál ügyesen bujkálva a vadrózsa, földiszeder és más hasonló bokrok alatt. Felforgatja az avar leveleit és szedi belőle a rengeteg káros rovar, bogarat, álcát, dudvamagot. Így szinte fertőtlenítője, egészségi őre a vágásoknak, szélteréseknak. S mert természeténél fogva nyugtalan, mozgékony, tehát különösen ott, ahol sokan vannak, alaposan átkutatja a veszedelmes helyeket. Persze, mikor az első fagyok jönnek, midőn az első hó leesik, bizony befagy az orruk előtt a terített asztal. Ilyenkor járják szorgalmasan az etetőket és csipegetik, sokszor métereseket ugrálva, a különféle,

a hó felett kiálló bokrok bogyói magvait. A szálast csak aludni keresi fel. Beszálló fáját, ha nem is tartja meg, nagy távolságra mégsem hagyja el.

Az erdőben feltétlen csak hasznot hajtanak. Nem is panaszkodnak az erdészek soha! Nem így a mezőgazdák. A gazdák, különösen újabban, mindig hangosabban követelik a vadkárt a fácán után is.

A mezőbe tavasz nyíltával húzódnak ki, megélhetésük biztosítása céljából. A felületes szemlélő könnyen, gyorsan ítélkezik és... helytelenül. Mert az, hogy a tengeriben a kár látható, az kétségtelen. Az is igaz, hogy a kárát bőszenkodva néző gazda mellől váratlanul — annak nem kis meglepetésére — hatalmas robajjal és méltatlankodva kivágódik egy kakas. Csak az nem biztos, hogy ki okozta a kárt?! Mert a varjú, a pocok, az ürge, hol van az akkorra, mire a tulajdonos odaérkezik.

Az is igaz, hogy a vetett tengerit felszedi a földről. Különösen az, amelyik az etetőkön a télen át rászokott. Ez azonban csak akkor történik, ha a vetés felszínes, ha nem elég mély. A fácán sohasem kapar olyan rendszeresen, végig a sorokon, mint a házigalamb. Engedje csak meg a törvény a kóborló házigalambok lövését, csodálkozni fognak a gazdák, hogy mi minden van a begyükben. Nem is járnak ki a galambok a mezőre, csak amíg a vetés ki nem kelt, vagy aratás után, nem szedhetnek magot. Az is előfordul, hogy valamelyik fácán fel-felugrik az érett tengericsőre. De ezt is csak akkor teszi, ha a csövet már valaki előtte részben szabaddá tette. A fácán táplálékát a földről szedi, sohasem a fán, vagy bokron ülve. Tehát mégis csak másnak kell lenni, aki a csöveket kikezdi és a tulajdonképpeni kárt okozza. Évek óta módomban van a kókai Pálffy-féle uradalomban vadászni, ahol az a szokás dívik, hogy a tengerit igen későn, sokszor csak a fagyok beálltával törik. És mégsem panaszkodnak kár-

tételről, jólehet egyes száraz csövestől a földön hevernek.

És ha egyszer-egyszer fogyaszt is valamit a gazdasági terményekből, hát a jószágot nem etetjük otthon?! Hisz a fácán, mint tápszer, nagy értékével megfizeti. S az évnek mégis csak jóval nagyobb részében nem is élhet máson, mint a gyommagvakon és férgéken. Ezért fizetünk a községi területeken bért, ezért értékesítik az uradalmak a lőtt vadat. Az, hogy az egyes gazdák a vadászbérből nem látnak semmit, nem a mi, a vadászok és főleg nem a fácán hibája. Hány községi vadászterületnek bérösszege emelkedett duplájára, sőt még többszörösére is, mert határában a fácán található.

De ha mindezt félretesszük, az a rengeteg káros rovar, amit naponta elpusztít, egymaga messze túlszárnyalja azt a csekély kárt, amit okoz.

A terület berendezése.

Hazánkban még mindég igen sok az olyan vadászterület, ahol lehetne fácán, de nem található. Ennek oka az, hogy a legtöbb vadász igen körülményesnek, költségesnek és főleg kockázatosnak tartja a fácán tenyésztését. Pedig ez igen nagy tévedés. Kevés vad van, mely annyira meghálálná a reá fordított fáradságot, gondot, pénzt, mint ép a fácán. Az is igaz, hogy az elhanyagolásra is érzékeny s könnyen kereket old, ha másutt jobban dédelgetik. A jól átgondolt célszerű befektetést azonban feltétlen megfizeti.

Nem szabad abba a tévedésbe esni, hogy csak nagy uradalmak tudnak hatalmas tőkebefektetéssel és külön személyzettel fácánt nevelni. Más az uradalom és más a község határában vadászok élvezete, szórakozása. Nem

kell mindjárt százas, vagy ezres tételekről álmodni. Higyjék el nekem az olvasók, sok olyan terület van, ahol egész lényegtelen költséggel, utánjárással lehet fácánt nevelni. Az is biztos, hogyha nagy, zajos téli fácánhajításokat nem is bírunk rendezni, azért mégsem utolsó öröm, ha az október végi, novemberi vadászatoknál a tengeriszárból, gazból, mint színes rakéta kivágódó egy-egy kakas kerül puskavégre.

Merem állítani, hogy az egész Dunántúlon nincs oly vadászterület, ahol kisebb-nagyobb számú fácán ne volna nevelhető. Még az Alföld — ahol ezen szempontból talán a legrosszabb állapotok vannak — is alig nélküli területein azt a csekély kis bozótot, sűrűt, ami a fácán létfeltételéhez szükséges.

Tenyésztési szempontból 3 főcsoportra osztom a területeket. A szerint, hogy vadon (minden különös gondozás nélkül), csak kis létszámra alkalmas területen próbálkozunk — vagy jobb tenyészfeltételek mellett félvad (etetés, tojásgyűjtés) fácánost rendezünk be —, avagy a szaporodást minden rendelkezésünkre álló eszközzel elősegítjük és szelíd tenyészdet állítunk fel.

Mind a három esetben elő kell a talaját készíteni, vagyis tenyésztésre, óvásra be kell rendezni. Akinek saját birtoka van, tehát szabadon rendelkezik, annak lényegesen könnyebb a helyzete, mert hisz ő parancsol. Aki bérelt, különösen községi területen rendezkedik be, kénytelen rövidebb, hosszabb bérletekkel beérni. Ez fogja tehát az intézkedéseket végeredményben megszabni. Jól jegyezzük meg, nincs két egyforma terület. Ezért itt csak lehetőség szerint, részletes útmutatásokkal szolgálok. A végső kivétel mindig egyéni és az összes eshetőségek higgadt és főleg tárgyilagos bírálata után történjék. Ne hitessük el magunkkal, hogy valami így vagy úgy van, mikor mi azt csak óhajtanánk, hogy úgy legyen, holott

a valóságban még sincs úgy. Gondoljuk jól át, vajjon mikép lehet végrehajtani s mire van a tenyésztés érdekében szükségünk.

Az első lépés a kártékonyok számának lehető apasztása. Már igen sokat tettünk védeenceink érdekében, ha gyötrőiktől megszabadítjuk. Különösen gondjaiba ajánlom mindenkinek az egész kicsi, figyelemre sem méltatott ragadozókat. Ezek ép oly veszedelmesek, károsak, mint a róka, borz, görény, vagy nyestfélék. Ide számítom a menyét minden faját, a patkányt, sőt a sündisznót is. Igaz, ezek inkább fészekrablók, de ép ezzel okoznak tetemes kárt. Ezek rátámadnak a fészken ülő kotlóra. Mi haszna, ha esetleg a kotló életben is marad, de az egész fészekalja vagy még mint tojás, vagy már mint párnapos csirke elpusztul. Madarak közül az összes orvmadarak, le a szarkán keresztül a Mátyás-szajkóig, tövis-szűrő gébicsig, szívesen ragadnak el egy-egy kis csirkét, sőt az sem ritka, hogy addig járnak valamelyik csapatra, míg azt teljesen el nem pusztították. Ne feledkezzünk meg a gémek és mindenek előtt a nagy álszentről: a gólyáról sem, mert ezek az unalmas halcsiszárok éppenséggel nem vetik meg az eléjük kerülő fészket, vagy párnapos fogoly-és fácáncsibét sem.

A kártételben ezeket valamennyit felülmúlják a falukból, tanyákból kilátogató kóbor kutyák és macskák. A legfőbb ideje lenne, ha a törvény sokkal nagyobb szigorral járna el azokkal szemben, akik háziállataikat kellőképpen nem etetik, nem gondozzák. Felügyelet? Arról jobb nem beszélni... Különösen káros az újabban mind inkább elszaporodó farkaskutyakorcok tömege. Ezen értéktelen, tenyésztésre is alkalmatlan ebeket, nem is lenne szabad élve hagyni.

A kártékonyok irtása túlhaladja ezen munka keretét. Itt csak annyit, hogy bár a méregnek nem vagyok barátja,

hanem ellenzője, mégis a bérelt területeken nem lehet a rövid 10 éves bérletből egyet csak úgy elherdálni. Különösen, mikor a vadászbérlet július, vagy még későbben kezdődik. Ezért kellene a vadászati jog árveréseit február közepéig lebonyolítani, hogy a március elején átvett területen még az első vadászévben a kártékonyok között nagytakarítást tudjunk rendezni és még telepítésre is maradjon időnk. Tehát méreggel, csapdával, lőfegyverrel neki a kártékonyoknak!

Ezen tisztogatási munkával párhuzamosan kell a további berendezéssel haladni. Így a területünkön lévő erdőt vagy kisebb-nagyobb ligetet, berket szintén vegyük szemügyre. Mindenféle tavaszi rőzse, gomba, virágszedés s főleg legeltetés beszüntetendő. Községi területeken ez természetesen nem egyszerű. Itt ki kell bérelni, ha nem az egészet, hát egy részét. Minél többet, minél nagyobb területet tudunk ilyen módon céljainkra biztosítani, annál jobb. Az Alföldön gyakori az akácós. Ennek termését a fácánok módfelett szeretik. De télen ritka s a szélről alig véd. Az ilyen ritkás helyeket alá kell telepíteni boggyót termő növényekkel. Erre a galagonya, boróka (ott, ahol megy) a fenyő, igen jó. A papsapka, málna, földiszeder, (ez utóbbi kettő igen hamar terjed), telepítésének az az előnye, hogy a téli hó fennakad rajta, alatta pedig elsőrangú búvóhelyet talál mindenféle vad.

Minden határban, birtokban vannak nehezen, vagy egyáltalán meg nem művelhető részek, útkereszteződések, meredek partok, árkok, kubikgödrök, elhagyott kavics- és homokbányák. Ezek mind kitűnőek céljainkra. Ezeket a helyeket ültessük be bokrokkal, fákkal. A sorrendben az akácot hagyjuk a legvégére. Köves helyekre kőrist, esetleg bükköt, hegyi-szil ültessünk. A szil még a homokon is tűrhetően megy. A nyírást jól tűri s így az is előny, hogy oló alatt tartva, rövid idő múlva igen jó sűrűt alkot.

A nedves helyekre éger, nyárt, nyirt és kocsántalan tölgyet. Legfőképpen azonban fűzt ültessünk. Az ültetést ne eszközöljük túlsűrűn. Nem is szükséges az egész telepítésre szánt terület beültetése csemetével. Csak szigeteket, fészkeket kisebb-nagyobb csoportokat létesítsünk. A köztük lévő teret vessük be Szent János-rozssal, köles, cirok, tengeri, muhar keverékével. Készítsünk csicsókás marhakáposztás foltokat is. A szélét jó gladicia, fagyal, vagy más tüskés bokorral szegélyezni. Igen kedvező ide az akác. Nagyon hasznos, ha sikerül borókát, vagy valamiféle fenyőt ültetünk.

Minél több ilyen bozótot létesítünk s minél terjedelmesebbet, annál jobb. E mellett az egész kicsi, sokszor csak pár öl nagyságúak is hasznosak. Az állandó csenderesek hiányában vagy ezek mellett béreljünk földet és létesítsünk átmeneti csendereseket. Vigyázzunk arra, hogy ezeken a helyeken ne termeljünk gatz, mert a gazdák érthetően idegenkednek az ilyen bérlőtől. Ezekre a területekre vessünk muhart, kölest, termeljünk tengerit, káposztát, csillagfürtöt s ezt hágyjuk állva tavaszig. Nagyon egyszerű és jó megoldás, ha egyes tengeri vagy egyéb táblák termését lábön megvesszük azzal a kikötéssel, hogy az tavaszig állva marad. Természetesen, ilyenkor a termés árán felül, némi kis bérösszeget fizetünk. Ennek az az előnye, hogy a bűvőhelyet már a nyáron át a vad megszokta.

Az ültetésnél a vadászösvényeket, nyiladékokat hagyjuk szabadon. Hogy az egyes cserje, vagy fa-fajtákat keverve-e vagy elkülönítve-e ültetjük, az ízlés dolga. Tapasztalatom szerint jól beválik, ha a kerítést alkotó sövény után a szeles oldalon túlevelűeket ültetünk, esetleg két oldalon is, utána a télen is lombját tartó bükköt, tölgyet, juhart vegyesen, vagy külön táblába, illetve sávba. Muhart, kölest, csalamádét ismét másikba, répát, borsót, bükkönyt, marhakáposztát, közben egy sor cirokot,

napraforgót, csicsókát. Ha a terület nagysága engedi, még lucernát és herét is.

Az így elkészített csenderes akkor felel meg teljes mértékben céljának, ha szinte áthatolhatatlan sűrűt alkot. Ezt rendszerint hamar elérjük, mert a közbeültetett pár tő málna, földiszeder hihetetlen hamar átszővi az egész telepítést. Ettől eltekintve, állandóan nyírjuk, mert a jó csenderesnek mellmagasságnál nagyobbak nem szabad lennie. Kivételt képeznek egyes magas fák, melyen a fácánok éjjeleznek. Ezeket ne egyenkint, szétszórtan ültessük, hanem 5—6-ával, csoportba. Lehetőleg fenyőt is ültessünk közibe, mert ez télen több védelmet nyújt, mint a lekopaszodott lomblevelű.

Különösen az Alföldön gyakori szokás a gazdasági földek végében ültetett kis akácerdő. Ezeknek az a legnagyobb hibájuk, hogy nincs aljnövényzetük. Ide ültessünk marhakáposztát, csicsókát. Ott, ahol nagyszabású fácán-tenyésztést óhajtunk létesíteni, a telep részére szép védett, napos, lehetőleg déli fekvésű, olyan erdőrészt keressünk ki, amelyik tőszomszédságában vizes rét, nádas van. Ez lényegesen megkönnyíti a csibék nevelését és tetemes költséget takarít meg.

Magánbirtokokon nemcsak gazdasági, de vadászati szempontból is a legmelegebben ajánlhatom az egyes vetéstáblák bokorral való szegését.

Erre igen alkalmas az akác.

Ahol nagyobb kiterjedésű erdők vannak, ott a szegély mellett lévő amúgyis gyengén termő földeken rendezzünk be táplálékot nyújtó sűrűket.

A legcélszerűbb, ha a technikai felépítményeket, be rendezéseket is minél hamarabb elkészítjük. A vad így idejekorán hozzájuk szokik. Alkalmas helyeken, ahonnan jó kilátás nyílik, építsünk apró lessgunyhókat. A földbe-ásottakat azért nem szeretem, mert rheuma-tanyák. Azon-

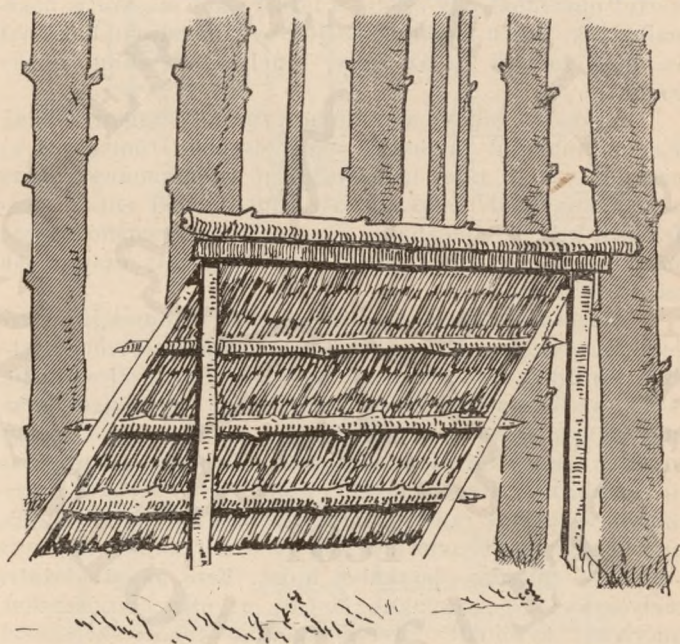
kívül könnyen jön ide kígyó, hangya s más nem túlkellemes lakótárs is. Jobb a földfeletti. A gunyhó készítését a Hubertus Vadászkönyvtár II. kötetében, a „Vadőr tudnivalói“-ban részletesen ismertettem, úgyhogy itt mellőzöm.

Nagy gondot fordítsunk az etetők elhelyezésére és készítésére. Részemről a több kisebbet jobban kedvelem a kevesebb nagynál. Igaz, hogy az utóbbiak ellátása könnyebb, de a fertőzés esetleges betegségeknél, a ragadozók, az orvvadászok veszedelme lényegesen megnövekszik. Számolni kell a fácánok bolyongási hajlamával. Szeretnek kapirgálni, tovább menni. Gyakran végiglátogatnak egymásután két-három, sőt több etetőt is. Ha mindenütt találunk, sokkal biztosabban tudjuk tenyészhelyükhöz kötni. Éppen ezen elvből kifolyólag ajánlom az etetők elkészítésére a következő igen jól bevált módot.

Az etető alját, mely körülbelül 120—150 cm széles és 2 m hosszú (a méret teljesen közömbös), ássuk egy ásónyomra ki. Az így nyert mélyedést töltsük meg törekkkel, pelyvával, melyben rostaalját kevertünk. Ha erre szórjuk az eleséget (igaz, hogy 10—15%-kal többet kell számítani), a fácánok kénytelenek az élelém után kaparni. Ez az egészséges mozgáson kívül helyhez is köti őket. Tanácsos a töreket évente (a nyár vége felé) kicserélni. Két évnél öregebbet ne hagyjunk. Az így elkészített szóróhelyre szerkesszünk féltetőt, melyet kátránypapír, faszindely, szalma, nád, vagy rőzsével, de feltétlenül vízmentesen borítsunk. Magát az etetőt a sűrűkben lévő kis tisztásokon, vadásznyiladékon úgy helyezzük el, hogy az általános széljárástól védjen. Törekedjünk a déli fekvésre is. Nagyon jó, ha a nap bárcsak rövid időre is, besüt az ernyő alá. A tető szélét oly mélyre eresszük, hogy azon a fácánok éppen csak át tudjanak bujni. Így a ragadozók támadásai elől biztosabban képesek menekülni. A menekülés elő-

segítése céljából mindig a sűrűkhöz közel, mintegy hozzátapasztva állítsuk fel a színeket.

Készítsük el a lőállások egy részét is. Hangsúlyozom, csak egy részét, mert valamennyit ritkán lehet, miután

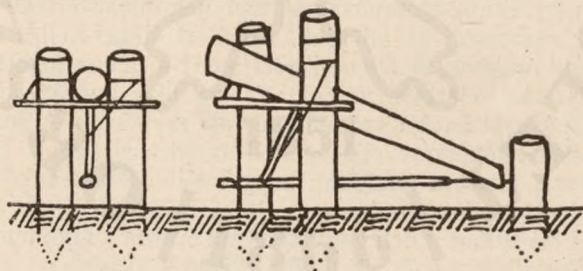
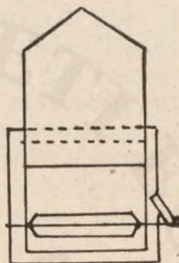
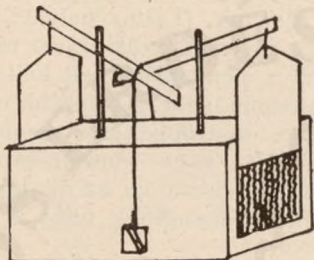

a vadászaton résztvevő puskások száma igen gyakran ingadozik. Aszerint kell tehát közelebb vagy távolabb helyezni az egyes lőállásokat. A vadászvonalak, a csenderek sarkain a lőállás helye le van rögzítve. Ide lehet, sőt hasznos is a lőállást előre elkészíteni. Nagyon ajánlom

a sűrű sövényt alkotó galagonya-, juhar-, orgona-, vörösgyűrű-, vagy mogyorócsemetéket, melyekből könnyűszerrel tudunk megfelelő takarást biztosító kerítést nevelni. Ha ezeket köralakúra, belül körülbelül 1.5 m átmérővel készítjük és a keskeny bejáróval szemben másik ívalakú vértet nevelünk, úgy ezeket a leshelyeket máskor is használhatjuk. Innen megfigyelhetjük vadállományunkat s azt is, hogy melyik az az irány, amelyiken vadunk közlekedik.

A gondos vadóvó állandó harcban áll a ragadozókkal. Ezt a munkáját támasztja alá a csapdák tömege és az ezekhez vezető utak hálózata. A jó vadállomány vonzza a kártékonyakat. Csapdarendszerünket tehát ennek megfelelően kell berendeznünk. Hangoztatom, *csapdarendszer*, mert az ötlet szerint itt-ott elpotyogtatott csapóvasak nem sokat érnek.

A szőrmés ragadozók nem szeretik, ha bundájuk vizes lesz. Szívesen lopakodnak kis utakon. Ezért a csenderesekben, sűrűben készítsünk mintegy 30—40 cm széles utakat, külön az ő részükre. Ha a bozót, sűrű, vagy vágás kicsi, úgy kanyargósan vezessük egyszer át. Ha nagyobb, úgy nyolcas vagy köralakban vigyük. Ezekben az utakban távolabbról a ritkásokon át, esetleg egyes sűrűket összekötve, vezessünk rá utakat. Az egyenest feltétlen kerüljük, mert ezt semmiféle vad sem kedveli. Ahol patak, vagy árok van, ott építsünk deszkából hidat. Erre az úthálózatra helyezük el a csapdákat. Magára az útra csapóládákat, melyeket kétoldalt folyton szűkülő fonott kerítéssel, mintegy kényszerváltón helyezük el. A csapóláda készítésének leírása helyett úgy vélem a mellékelt rajz, mely után bármelyik falusi asztalos elkészítheti, többet ér. Az úton található hidakra, melyek kitűnő kényszerváltók, feltétlen alkalmazzunk csapóládát. Az utakon, hidakon azért használhatunk kizárólag csapóládát, mert ezeken a hasznos

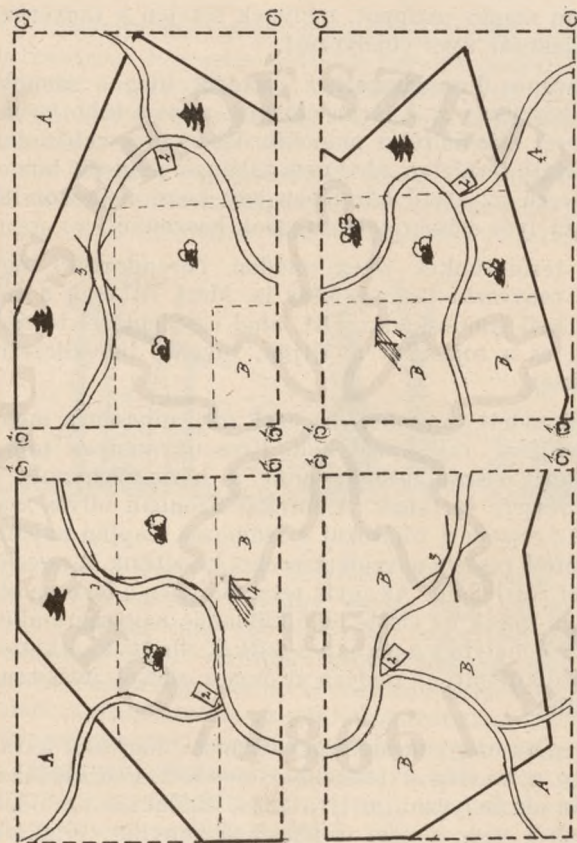

vad is meg szokott fordulni. Ha a ládát lezárva találjuk, előbb győződjünk meg, hogy ki van benn, mert nem egyszer fogunk fácánt vagy nyulat találni.

Az utak egyes helyein, ahol különösen nagy a sűrű, az *út mellé* dorongcsapdát állítunk. (Leírás helyett lásd a mellékelt rajzot.) A csapdát jól kendőzzük száraz rőzsszel, gazzal. Az egésznek azt a benyomást kell keltenie, mintha rőzserakás vagy gaz-csomó lenne. Az apróbb ragadozók részére kisméretben, a nagyobbaknak megfelelő nagyságban állítsunk csapófát vagy dorongcsapdát. A magam részéről sokkal többre becsülöm az állandóan, tehát egész évben fogóra állított facsapdát, mint a vástórt.

A csapó-fának az az előnye, hogy olcsó. Mellette, ez a legfontosabb, hogy azonnal öl. Miután magunk is el tudjuk készíteni, a jó pár évig eltartó csapda mellett fokozatosan újabbakat készítve, az egész területet behálózhatjuk. Ha aztán egyszer egy hivatlan vendég valamelyiket akár bosszúból, akár ostobaságból összetöri, nincs nagy kárunk. Nem így állunk a csapóvasal, melynek magas értéke érzékeny veszteség, ha ellopják. Amellett sietni kell a korahajnali órákban az ellenőrzéssel, mert a benne fogott vad rendszerint életben marad. Ez az oka annak, amiért a csapóvasat hacsak módomban van, mellőzöm. A dorongcsapdák ellenőrzésével nem kell annyira sietnünk. Evvel nem azt akarom mondani, hogy feléje se nézzünk, mert minden csapdát minden nap ellenőrizni kell, de az ellenőrzés maradhat a déli vagy délutáni órákra s így mentesít, ha hajnalban egyéb sürgősebb dolgunk akadna.

Ha azután valahol még külön felfedeznénk egy nem kívánt négy lábú vadásztársat, úgy ennek állíthatunk külön vasat. Ugy szintén csak vashan foghatók a szárnyas ragadozók is. Itt is az orvmadarak szokásaihoz kell alkalmaz-

A = Magas védőnővények (tengeri, cirok). — B = Takarmánynövények (kel, muhar, sz. János-rozs, borsó, bab). — 1 = Állandó lóállások. — 2 = Dorongcsabdák. — 3 = Csapóládák. — 4 = Etetők.

kodni. Ők szeretnek kimagasló pontokról figyelni, körültekinteni. Tehát az olló alatt tartott csenderesben ássunk be 2—3 m magas oszlopot, melynek tetején a tányérvas vagy héjjakosár nyer elhelyezést.

A fácános berendezéséhez tartozik még a homokfürdők elkészítése is. A fácán ugyanis, mint a többi tyúk-félék, szeret élősdieitől a homokfürdőben megszabadulni. Kötött talajú területen, ahol nem találnak elegendő homokot, célszerű az etető közelében egy kocsi homokot kiönteni, melyet előszeretettel fognak használni.

Ha területünket ilyen módon berendeztük, úgy a vadon tenyésztő fácános kész is. Mert itt csak a téli etetésről kell gondoskodni. Ott, ahol egy lépéssel tovább megyünk és a tojásokat gyűjtjük, további berendezésre van szükség.

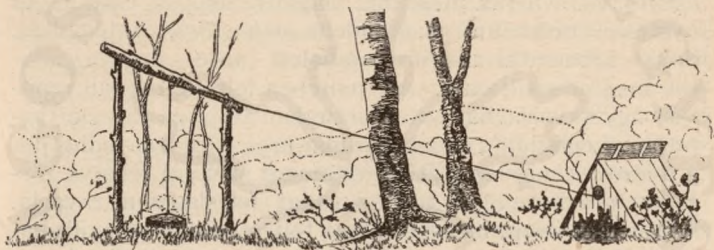
A felszedett tojásokat, ha azok még nincsenek melegtve, gyűjteni, raktározni kell. Erre ugyanolyan tojásállványokat használhatunk, mint a háziasszonyaink a baromfi részére tartanak. A sorokat azonban üdvös számozni. Az elszedett tojásokat e számozás alapján naplózuk. A kotlók részére nevelőketreceket készítünk. A nevelőketrec két részről áll. Az egyik rész, melyben a fészken ülő kotló ül, a másik az előtte lévő különféle nagyságra állítható kifutó, melyben a párnapos csirkék élhetnek. A kettőt rácsos ajtó különíti el, melyen át csak a csirkék juthatnak a szabadba.

Ha egész nagy, mesterséges fácánost óhajtunk létesíteni, úgy nem elég a fennebb elmondott keltő-ládákat fedettszin alá helyezni, mely a zord, különösen az oldalt csapó esőtől véd, hanem élelem-főző konyhát, őrlakást, télikamrát és tojató helyiségeket kell építeni.

A telepítés:

A koratavas lassan, fokozatosan átvált a zöld valódi tavaszba. A gondos vadász a fent elmondottak szerint területét megtisztította a ragadozóktól, befejezte a fák, bokrok ültetését, az etetőket, a csapdákat, mind készen állnak. Jöhet a fácán!

A telepítés legegyszerűbb módja, ha kora tavasszal, de minden esetre a dűrgés előtt (a dűrgés alatt szállított fácán tojása kétséges) kinőtt fácánokat hozatunk. Arra

vigyázzunk, hogy olyan tenyészdeből legyenek, ahol az elcsenevészesedésnek nyoma sincs. Egy kakasra 5—6 tyúkot, esetleg még egy hetediket számíthatunk. Minél közelebről lehet szállítani, annál jobb. A mai kitűnő szállítási lehetőségeknél jóval messzebbre mehetünk, mint azelőtt. A szállítástól megriadt felizgatott állatokat hagyjuk előbb megpihenni. Legalább félnapi pihenés után, de jobb ha egész nap elteltével engedjük szabadon. A kibocsátásra mindenesetre az alkonyati, vagy esti órákat válasszuk, mert a fácánok csakhamar éjjelre felgallyzanak s ha reggel új helyükön elegendő táplálékot találnak, nagyjából meg is maradnak.

Szállítsuk ki kisebb kosarakban, faládákban két-

hármásával, még jobb egyenkint: a legsűrűbb helyre, védenecinket. Ott, ahol ki ohajtjuk bocsátani, készítsünk fából kapu szerű alkotmányt, melyen gyűrűn át vezetett zsinórral az alája helyezett kosár, vagy ketrec fedelét szép óvatosan, lassan felemelhetjük. A felemelés rejtekhelyből, lassan, cm-ről cm-re történjék s ha a fácán a nyíláson át kibújt, ne is emeljük tovább. A ketrecek körül szórjuk tengerit, vagy más élelmet. Ha az amúgyis jó étvágyú fácánok mindjárt élelmet találnak, igen hamar elfelejtenek minden utazási izgalmat. Az egész műveletnél maradjunk elrejtőzve. Várjuk meg, míg felgallyzanak s csak aztán óvatosan távozzunk el, mindent otthagya. A telepítés, illetve kibocsátás sikerére módfelett fontos, hogy az állatok meg ne riadjanak. Az ijedtében felrepült fácán repülése úgy távolságban, mint irányban teljesen kiszámíthatatlan. Legfeljebb, ha a kosár már üres, újra leengedhetjük a földre, nehogy az esetleg feltámadt szél azt lóbálva zörgegessen a az amúgyis ideges vadat feleslegesen zavarja. A következő nap, ha nem tudunk teljesen észrevétlenül odacserkelni, inkább ne menjünk. Épp ezért szórjunk bőséges táplálékot. A sűrűbe senkit be ne engedjünk. Különösen óvakodjunk az érdeklődő falusi ifjúságtól. Miután a főcél hogy a fácán a legelső időben, mondhatnám órákban a mozgásban meg legyen akadályozva, erre sok mindent próbáltak a vadászok. Így ajánlják a fácánok szárnyainak sárral való bekenését. Én nem tartom célravezetőnek, mert a fácánok elvándorlása inkább lábon, mint szárnyon megy végbe. Tehát tulajdonképpen nem akadályoztuk meg, ellenben ragadozó támadásakor lényeges menekülési lehetőségtől fosztottuk meg. Ugyanezen okból nem tanácsolom a szárnyak levágását sem. Ha levágjuk a szárnyakat, úgy azt a világért sem vágjuk keresztbe, mint a házi-baromfinál, hanem az egyes evezőtollakat hosszában, a tollszár mentén csonkítsuk meg.

Körülményesebb, de természetesen biztosabb a kibocsátás, ha kisebb-nagyobb területet 2 m magas dróthálóval négy vagy hatszögben bekerítünk. Fölé könnyű zsinórhálót feszítünk. Az sem rossz, ha ezt két vagy háromrészben a közfal kivételével fokozatosan megnagyobbíthatjuk. A 10×10 méter körülbelül a legkisebb mérték, ha abban 7—8 tyúkot és 1 kakast helyezünk. Ha a létszám nagyobb és a dürgés folyamatban van, előbb szoktassuk meg a tyúkokat és csak aztán eresszük hozzájuk a kakasokat, éspedig akkor, mikor már ki tudnak járni, mert különben parázs verekedéseket rendeznek. Igaz, ezekből a párviadalokból néhány kitépett tollnál egyéb nem marad, mert mihelyt a vágások érzékenyek kezdenek lenni, a gyengébb menekül. Ezekben a ketrecekben nem szabad hiányozni a beszálló-fának, a bozótnak, víznek. 2—3 napi jó táplálék mellett lakói megszoknak. Ha több részes kamránk van, úgy apránként az egész területet rendelkezésükre bocsáthatjuk. Majd kinyitjuk a tetőt — sohasem az ajtót — sőt később az oldalkerítést is egy méterrel lecsökkenthetjük. Rövid pár nap alatt megindul a forgalom kifelé. Amilyen mértékben csappan a visszatérő társaság, száma, olyan mértékben csökkentjük az etetést is. A szórást teljesen csak akkor hagyjuk abba, ha maguktól elmaradtak. Mire pár hét múlva a kotlási idő megkezdődik, úgysis feleslegessé válik az egész építmény és leszerelhető.

Sokan az egyszerűség kedvéért jóhírű tenyészdékből tojást hozatnak s azt otthon házibaromfi alatt kiköltetve, később kibocsájtják. Itt vigyázni kell, hogy a tojások megbízhatóak legyenek és elsősorban megfelelően csomagolják. Az összerázott tojásból csirke nem lesz. Ha az a finom kis zsinorka, amelyen a tojás sárgájában a szem, a csira függ elszakad, megszűnt az élet lehetősége. Az érkezett tojásokat mérsékelt hűvös helyen hagyjuk 24 órát pihenni s csak azután tegyük a tyúk alá. Ez a pihenés

azért szükséges, hogy a tojás sárgája elfoglalja eredeti helyét, melyről az utazás okozta rázás következtében eltávolodott. A költés módozatairól, úgyszintén a csirkék neveléséről a szelid fácán tenyésztésnél részletesen lesz szó.

Ha a csirkék annyira megnöttek, hogy nevelőanyjuk már nehezen bírja szárnyai alá venni őket, úgy vigyük ki kotlóstól az egész fészekaljat az erdőbe, vagy csenderesbe. Tartsuk ott mindaddig, míg teljesen el nem hagyják az őket kísérő kotlót. Ez rendszerint elég hamar bekövetkezik. A fiatal fácánok gyorsan önállósítják magukat, hisz még saját anyjukat is elég könnyen cserbenhagyják. Csakhamar észre fogjuk venni, hogy közeledésünkre nem a kotló alá, hanem a sűrűbe menekülnek. Később, eleinte csak egy-egy vállalkozó kis kakas éjjelre ugyan az anyja közelében, de a bokrok alsó ágaira megy aludni. Ha azt tapasztaljuk, hogy valamennyien fákon hálnak, a telepítést befejeztük és a kotlót nyugodtan hazavihetjük.

Legújabbán a naposcsirkékkel is kísérleteznek. Itt még nem rendelkezünk kellő tapasztalattal, miért is kezdő tenyésztőnek, ha csak egészen különleges kedvező feltételek nem állnak fenn, nem ajánlom. A naposcsirke elv abból indul ki, hogy a frissen kikelt csirke az első 24 órában nem vesz semmiféle táplálékot magához. A tenyészdekben kikelt csirkéket rögtön csomagolják és szállítják, hogy még az első 24 órában tenyészhelyükre megérkezzenek. Ebből látható, mennyire fontos a gondos csomagolás, a gyors és jó szállítás. E mellett a természetes, vagy mesterséges anyának, illetve nevelőnek épp akkor kell rendelkezésre állnia, mikor a csirkék megérkeznek. Ha természetes nevelőanya alá tudjuk őket rakni, úgy a továbbiakban ugyanazt az eljárást követjük, mintha tojásokból magunk keltettük volna ki. Ha csak oly kotló áll rendelkezésünkre, melynek már van csirkéje, úgy ez alá kell a jövevényeket

csempészni. Ez korántsem olyan egyszerű, amint sokan gondolják, mert a tyúk nem olyan ostoba, mint a híre. Csak ugyanolyan korú csirkék közé lehet a jövevényeket bocsátani. A tyúkot felemeljük, a fejünk felett jól megforgatjuk, hadd szédüljön el. Így ülésre kényszerítjük s ekkor rakjunk alá annyi csirkét, amennyit még lehet. Arra ügyeljünk, hogy túlsok csirkéje ne legyen, mert ha nem tudja jól maga alá venni a fiatal állatokat, úgy azok nem kapják meg a kellő védelmet. Mire magához tér, a szárnya alatt melegegett csirkéket idegent, sajátot, egyaránt vezet. Mindenesetre figyeljük, mert ha az idegenre csőrével vág, úgy rájött a turpisságra s ezt feltétlen kiöli. Az is jó, ha az egyforma szagot fokozzuk és úgy a saját, mint az idegen csirkét vízzel hígított pálinkával lelocsoljuk.

Ha már nehézségekbe ütközik a házibaromfi alá való elhelyezés, még fokozottabban áll ez a vadon élő fácánokra. Hogy ez miként történik, erre még alább vissza fogok térni.

A mesterséges tenyésztés.

Ott, ahol csak kezdjük a tenyésztést és még nincs fácánunk, végeredményben mindegy, hogy a tenyésztés melyik szakában kezdünk munkához. Az alábbiakban látni fogjuk, miként folyik egyik munka a másikból. Az év őszén épp úgy kezdhetünk, mint tavasszal vagy télen. A különbség csak az, hogy saját, vagy vett tojással indulunk, avagy magunk nevelte fácánal, vagy idegenből hozottal.

Kezdjük a tenyésztés leírását a tenyészanyag befogásával. A tenyészállományt befoghatjuk ősszel, még a nagy vadászatok előtt s akkor gondtalanul levadászhatunk,

kilőhetünk mindent, tyúkot kakast egyaránt. Valami még így is vissza fog maradni. A szabadon maradt állományból kímélhetjük a tyúkokat, de ha elnézésből egy-egy terítékre kerül is, nem igen számít, mert a törzsállományunk biztosítva van. Befoghatjuk a törzsállományunkat tenyészési célzattal a vadászat után is. Vajjon melyik jobb, nehéz eldönteni! Mindenesetre minél korábban kamrázunk, annál tovább kell bent etetni. Ez valami csekéllyel több, mint a szabadban. A fácánok tovább vannak nagy tömegben kis helyre szorítva. Így a betegségeknek is és egyéb

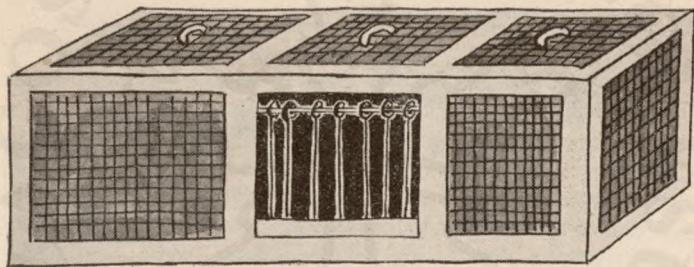

veszedelmeknek is jobban vannak kitéve. Igaz, a kívánt állomány is jobban van biztosítva.

A befogást legjobban az etetőhelyeken eszközöljük. Készítsünk a szóróhelyektől 30—50 m távolságra kényelmes leskunyhót, melyből jól szemmel tarthatjuk az érkező fácánokat. Az etető tetőzete alá helyezük a fogó-hálót. A fogóháló 8—10 cm-rel kisebb erős léckeret, mint az egész kaparóhely. Ezt fedjük be zsinórhálóval, de olyformán, hogy az sem túlfeszés, sem túl laza zsákot képező ne legyen. Már most a keretet egyik oldalával egyszerűen a földre támasszuk, a másik oldalát vékony ággal kitémasztjuk olyformán, hogy annak széle a földtől 60—80 cm-re legyen. A támasztófát spárgával megkötjük, melynek végét a leskunyhóba vezetjük. Ha már most elegendő

befogásra szánt vadat látunk a háló alatt, a zsinórral a cöveket kirántjuk, miáltal a lehulló háló az alatta lévő fácánokat megfogja. A kunyhóból kilépve, rögtön szállítóketrecbe vagy kosárba zárjuk a tenyésztésre megfelelő tyúkokat. Az öregeket letollazzuk, a fölös kakasokat vagy letollazzuk, vagy elengedjük.

A fácán letollazása olymódon történik, hogy egyik elsőrendű evezőstollát kitepve, azt hátulról a koponya és az utolsó nyakcsigolya közti nyíláson át hirtelen dőféssel az agyvelőbe szúrjuk. Ez a nyílás akkor lesz könnyen hozzá-

férhető, ha a fácán csőrét a bögye felé szorítva a nyakát kifeszítjük.

Az élő fácánt épp úgy vesszük kézbe, mint a házi baromfit, vagyis lehetőleg a fejtől a farok felé kétkézzel a 2. szárnyat leszorítjuk. A lábak szabadon kapálódzhatnak.

Egy másik befogási mód: önműködő és igen jól bevált. Készítsünk 45—50 cm magas 140—160 cm széles s ugyanolyan, esetleg valamivel hosszabb olyan lécketrecet, melynek fedele, oldala sűrű dróthálóval van borítva. A ketrecet ugyancsak dróthálóval belül 50—60 cm-es rekeszekre osszuk. Minden rekesz fedelén a fácán kiemelésére szolgáló ajtót szerelünk. Az önműködő bejáró az

egyes rekeszek keskeny oldalán van. Ennek készítése a következő. A nyílás felső részén keresztbe, vasrudacsán 3—4 cm távolságra fapálcák lógnak le, melyek alul a fogó fenekén lévő lécebe ütődnek úgy, hogy csak befelé lehet felemelni, a kijövetnél zárnak. Ha már most ezt az egész alkalmatosságot a jól használt etető mellett elhelyezzük, körülötte eleséget szórunk, majd a belsejébe is, a szemet felszedező állatok egymásután besétálnak, de kijönni többé nem tudnak.

Ha több helyen rendezzük be a fogást, este felé, esetleg már délben szekérral összegyűjtjük a szállító kosarakat és a tenyésztelepre vitetjük.

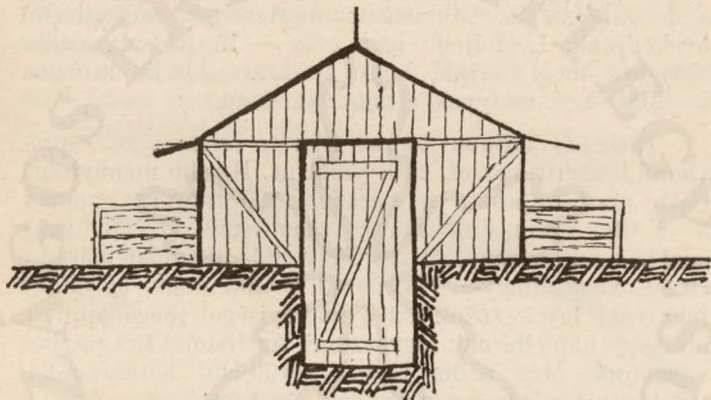
A fácán telettelésére készítsünk keletnek, vagy még jobb délnek fekvő olyan színt, melynek csak három oldala van. A negyedik, tehát szabadon maradt oldalon tágas kifutót. A kifutót a kirepülés meggátlása miatt zsinórhálóval fedjük be vagy vágjuk le a fogva tartott fácánok tollait. Elegendő, ha a legnagyobb 4—5 szárnytollat csonkítjuk meg. Sose vágjuk a szárnyat egyenesen keresztbe le, hanem minden tollat külön a szár mentén nyessünk meg, még pedig csak az egyik oldalának vitorláit. Ezt úgy válogassuk meg, hogy a tollon az a rész, amelyik a szárny zárt állása mellett a fácánon *kívülről látható, maradjon meg*. Ennek az az előnye, hogy a fácán nem fog fájni, de a repü-

léshez nem kapván zárt szárnyfelületet, a levegőbe emelkedni képtelen. A telelő-színben gondoskodjunk homokfürdőről. Ebbe jó tiszta fahamut, esetleg kevés rovarport is keverni. Tanácsos a homokfürdőt a tél folyamán többször felujjítani. Feltétlen gondoskodjunk apró kavicsról is, mert erre emésztési szempontból feltétlen szükség van. A friss, lehetőleg folyóvíz elengedhetetlen. Ugyiszintén a beszállófák is. Mindenféle mesterséges melegítéstől óvakodjunk. Legfeljebb igen erős — 15 fok alá szálló hidegben megtehetjük, hogy éjszakára kisebb szobába tereljük őket, melynek ajtaját betesszük.

Élelemül adjunk búzát, kölest, cirokmagot, aprószemű tengerit, rozsot, csak zabot ne. Kisebb mennyiségű répa, marhakáposzta is hasznos. 100 fácánra naponta 8—9 liter szemestakarmányt számítsunk. Ez az adat azonban csak hozzávetőleges. Figyeljük állandóan marad-eleség, vagy elfogy-e. Ha marad, csökkentsük, ha elfogy fokozzuk. Igyekezzünk azt a mennyiséget megállapítani, amit egy nap elbírnak fogyasztani. Az élelmet két részben adagoljuk. Még pedig reggel körülbelül kétharmadát, délután a további egyharmadát. Az természetes, hogy a legnagyobb tisztaságra, úgyszintén biztonságra ügyeljünk. Február közepe felé lassan fokozhatjuk a tengeri adagolását, mert ez a tojást állítólag elősegíti, — ártani semmi esetre sem árt!

Március elején a kakasok kezdenek nyugtalankodni. Szárnyukkal csapkodnak, néha látszólag minden különös ok nélkül egymásnak rohannak. Ez az az időpont, mikor az áttelelt állományt a tojató ketrecekbe dürgés céljából szét kell osztani. A tojató kamra két-két és félméter magas drótfonadékkal kerített zsineghálóval fedett térség. Egy-egy kamra 5 × 8 méter nagyságú legyen. Berendezése: etető, itató, homokfürdő, beszállófa, kis bokor. Nagyon

fontos, hogy 1 m, inkább valamivel nagyobb magasságban szalmával, náddal, az egyes kamrákat úgy zárjuk el egymástól, hogy a kakasok kölcsönösen ne láthassák szomszédjaikat. Egy-egy ilyen tojató kamrában helyezünk egy törzset. Egy kakast, 4—6 tyúkot. Vannak, akik azt ajánlják, hogy csak hármat, de ezt hazai viszonylatban túlkevésnek tartom.

Csakhamar megindul a tojásrakás. Mindennap kétszer, esetleg többször is át kell az egész telepet nézni s a tojásokat felszedni. Ha nagyon rendesek óhajtunk lenni, úgy minden kamrában kifüggesztett táblácskán jegyezzük a keltet és az aznap elvett tojások számát. A tojásszedést mindaddig folytatjuk, míg az egész dürgés ellanyhulását nem kezdjük észlelni. Nem lesz ritka eset, hogy egy tyúktól 25—30, sőt még több tojást veszünk el. A végén 8—10 tojást meghagyunk a tyúknál, hadd költse ki ő maga.

A gyűjtött tojásokat kelt szerint csoportosítva rakjuk tojásállványra. Mihelyt elegendő számú tojás áll rendelkezésünkre, ne várjunk, hanem kezdjük meg a kelte-

tést. A keltetést külön kamrákban végeztessük. A kamrák elkészítése nem nagy ördögség, de az eredmény érdekében jó kissé komolyabban foglalkozni vele. Igen jól bevált a következő keltetőszín. Az üvegházak mintájára emeltesünk ki körülbelül 1 m széles olyan mély árkot, melybe derékgig beleállhatunk. Ez lesz a folyosó, melyből jobbra-balra nyílnak 120—150 cm-es szélességben az egyes kamrák. Idekerül a földre a fészek. Mindegyiknek az előtte elterülő kifutóban a folyosóról kezelhető csapóajtjának kell lenni. Ezen át jut minden kotló saját, külön kifutójába.

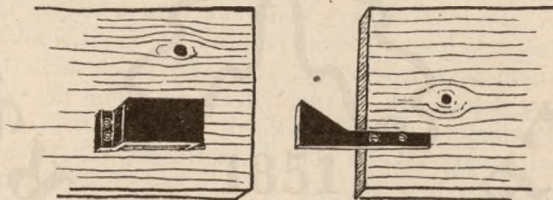
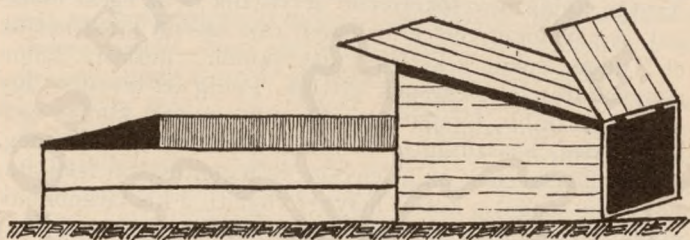
A kifutó lehet 2 m hosszú is. Az egész telepet, tehát a kifutót is közös fedő alá helyezzük, mert a kotlás így zavaralanabb. Ha kátránytetőt alkalmazunk, feltétlen építsünk menyzetet is. A nagy robajjal leporzó tavaszi záporok hihetetlenül képesek a kotlókat idegesíteni. Naponta egyszer 10—15 percre engedjük ki a kotlót a szabadba. Ekkor adjunk enni. Ha visszajött, zárjuk be a csapóajtót s tovább lehetőleg ne zavarjuk. Amíg a kotló táplálkozik, végezzük el az alább említendő tojásellenzést és locsolást is. Tudniillik a mesterséges, illetve helyesebben házi keltetésnek a természetben lévő esőt, harmatot pótolni kell. Azok a tojáshéjak, amelyek *nem kapnak* harmatot, párát, sokkal keményebbek maradnak, ami lényegesen megnehezíti a kis csirkék kikelését.

Az egyes fészkeket szénából úgy készítsük el, hogy a kotlónak ne kelljen, mint a kosárban felugrani. A felugráskor igen könnyen eltörik valamelyik tojás. Éppen ezért nem vagyok barátja a kotló kézzel való leemelésének és visszahelyezésének sem. Olyan óvatosan, főleg olyan biztosan képtelenek vagyunk a kotlót a fészekre helyezni, hogy az helyzetén ne legyen kénytelen igazítani. Ez a mozgolódás a veszedelmes.

Körülbelül egy heti kotlás után vegyük a tojásokat ellenőrző vizsgálat alá. Ma már olcsón kapni a megfelelő szaküzletekben külön erre a célra gyártott úgynevezett tojásvizsgáló lámpát. Igen egyszerűen magunk is készíthetünk ilyent. Valami erősebb papírt, kartont tölcseryszerűen összecsavarunk, majd összeragasztjuk. Az egyik nyílásnak valamivel kisebbnek kell lenni a rendes fácán-tojás méreténél. A másik lehet valamivel nagyobb is. Ha már most a tojást a kis kémlelőnyílásba helyezzük, a másikon benézve, lámpa, napfény, vagy valami egyéb erős világítás felé átnézünk, úgy azt fogjuk tapasztalni, hogy a tojásban homályos, sőt gyakran határozott sötét foltcska jelenik meg. Ez a születendő kis fácán feje. Körülötte érhálózat helyezkedik el. Amelyik tojás tiszta, mint a friss, az nincs megtermékenyítve, vagy valami okból elpusztult, a további kotlásra alkalmatlan, elvetendő.

Sok vitára, megbeszélésre adott alkalmat, különösen tenyésztő körökben, hogy nevelőanyául mit válasszunk. A legjobb, mint természetes anya, maga a fácántyúk. Ezért helyezek súlyt arra, hogy az utoljára lerakott tojásokat fácánok keltsék ki. A mesterséges fácántenyésztés elve a minél nagyobb tojáshozam. Arra igyekszünk, hogy a fácántyúkok minél több tojást szolgáltatassanak. Természetesen ezt a nagyobb mennyiségű tojást a fácántyúk egymaga kiköltetni képtelen lévén, nagyrésztét idegennel kell kiköltetni. Általános vélemény szerint a kisebb termetű

pulykák váltak be a legjobban. Nem is a nagyszámú alájuk férő tojás a fontos, hanem a biztos, jó ülés. S ez teszi éppen a pulykákat elsőrangú nevelőanyákká. Vannak, akik a selyemtyúkokra esküsznek, mások a Brahmákra. Végeredményben többé-kevésbé mindnek van jó és rossz oldala. A mi kendermagos tyúkunk és főleg a kopasznyakúak

egész megbízhatóak, igen jók. Nincs értelme a tenyésztés költségeit fokozni a különféle költési célra megfelelőnek dicséret baromfianyag tartásával. Részemről sokkal fontosabb a kotló *nagysága*. Ne vegyünk nehéz, nagy tyúkot, hanem olyat, amelynek testnagysága a fácánét megközelíti.

Egy másik igen lényeges kérdés az, hogy hány darab tojást bízhatunk egy kotlóra. Általában annyit, amennyit

jól be tud takarni. Pulyka alá 24—28 darabot, tyúk alá 18—25 darabot, a kotló nagysága szerint.

Feltétlen jelezzük minden keltetőládán a kotlás kezdetének napját, mert a 24. napon megkezdődik a kelés. A kezdő jól teszi, ha nem ültet egyszerre túlsok kotlót, nehogy a csibék kelésekor a munkája torlódjék.

A kikelt csirkéket hagyjuk a kotló alatt megszáradni. Azután külön nevelőketreche helyezzük el az egész családot. A nevelőketrecet a mellékelt rajz szerint készíthetjük el. Tudom, sokan a kétféle ládát (külön a kotlásra, külön a nevelésre) feleslegesnek tartják. Pedig ezt tévedés. Így sokkal tisztább, féregmentesebb. Az egyszeri kiadás igen sok kártól, bosszúságtól és munkatöbblettől kímél meg. A nevelőketrecnek az a lényege és legfontosabb feladata, hogy míg magát a kotlót helyhez rögzíti, a kis fécánoknak módot ad a szabad mozgásra. Ha a csibék egyszer-egyszer a nedves fűben vagy esőben átfáznak, átnedvesednek, bármely pillanatban a kotló alá menekülhetnek felmelegedni.

A nevelőketreceket szállítsuk arra a helyre ki, ahol a csibék nevelését végezni kívánjuk. Nyugodt, a kíváncsiak által nem zavart, lehetőleg erdő vagy sűrű melletti rétek a legmegfelelőbbek. Természetesen az előbb már említett nevelőszíneknek itt már ekkorra állniuk kell. A rétet pár nappal a várt kikelés előtt kaszáltassuk le. A magas fű, lucerna vagy here túlsoká tartja a reggeli harmatot vagy esőt. Már pedig különösen az első napokban, a nedvesség életveszélyes. A legjobb, ha évről-évre ugyanezt a helyet használjuk. Ide állandó építkezést rendezzünk. Ide építsük a megfelelő hosszúságú nevelőszínt, vagy ha igen sok a kotló, esetleg többet. A színnek, mely alá a nevelőketrecek kerülnek, olyan hosszúnak kell lenni, hogy az alája helyezett ketreceket legalább 2—3 méterrel ide-oda tudjuk helyezni. Fontosnak tartom az egész ketrec, szóval kifutóval együtt való áthelyezésének lehetőségét. Ha nem

is minden, de feltétlenül legalább minden másnap tegyük az egész alkalmatosságot saját szélességével arrébb. Így a fiatal csirkék állandóan friss és tiszta helyhez jutnak.

A legnagyobb gond a csibék helyes élelmezése. Az első 24 órában, ahogy már említettem, semmiféle ételmet nem adunk. Az első három nap alatt adjunk keményre főtt *tojásfehérjét* (sárgát semmi szín alatt), kevés cickafarkkal (*Achillea millefolium*) keverve. Az ételmet tiszta kis deszkán naponta többször adjuk. Úgy szórjuk, hogy a kotló is ehessen belőle, mert így odacsalogatja és mutogatja a csibéknek, miáltal azok hamarább kezdenek enni.

Nem rossz, ha eleinte zsákkal letakarva tartjuk a kotlót, mert így lényegesen nyugodtabb. Különösen nyugtalankodni szokott, ha a csibék a kifutóban esznek és hívására nem jönnek. Ilyenkor az idegesebb, ide-oda mozgó kotló könnyen agyontapossa valamelyik hozzá már bebújt csibét.

A negyedik naptól kezdve tojáseledellel etessük. A tojáseledel a következőképpen készül: tetszésszerinti mennyiségű friss tejet felforralunk. Ha forr, minden literre számítva 12—14 darab jól összehabart tojást (tehát most már a sárgáját is) lassan, állandó keverés között hozzáöntjük. Tűzön mindaddig keverjük (nehogy odakozmásodjon), míg teljesen péppé nem sűrűsödik. Ekkor tiszta vászonzacskóban jól kinyomjuk és lecsepegni hagyjuk. Esetleg formába téve (erre jó valami lábas), hagyjuk kihűlni. Majd reszelőn áttörve, apróra vágott cickafarokkal keverve adjuk a csibéknek. A tojáseledelnek mindig frissnek kell lennie, ha megsavanyodott, életveszélyes. A legjobb, ha naponta frissen főzzük. A kis fácán — és ezt jól jegyezzük meg — nem házicsirke, amelynek minden jó. A kényes kis állatokra vigyázni kell s ezért első és legfőbb kötelességünk a legnagyobb rend és tisztaság.

Az élelmet többször naponta adjuk, mindig keveset, úgyhogy az etetődeszkácskán ételmaradék sohasem maradjon. Készítsünk kétszer-háromszor annyi etetődeszkát, mint amennyire szükségünk van. Etetéskor a használtat cseréljük fel tisztával, a piszkosat dobjuk forró vízbe, majd sürolókefével áttisztítva tegyük száradni.

Később a drága tojásélelem helyett adjunk olcsóbbat. Erre jó a következően elkészített élelem. Vegyünk búzadarát, rizst és hántott kölest. Mindegyikből 1—1 kilót. Ezt 3 liter tejben lassú keverés közben főzzük sűrűre, majd 20 darab sárgájával összehabart tojást keverjünk lassan közé. Ezután alacsony fazékba helyezve, a sütőben megszáritjuk. A kellőleg szárazra sült tésztát megreszeljük, asztalon kiterítve és letakarva hűlni tesszük.

Ugyancsak jó és olcsó élelem a tejben főtt hántott köles, melyet ha kihűlt, adhatjuk.

A jól megmosott rizkását szintén tejben főzzük puhára. Ügyeljünk arra, hogy sem ragadós, sem pépes ne legyen. A teljesen kihűlt rizshez keverhetünk tojáséledelt is. Tulajdonképpen a rizs igen jó átmeneti takarmány.

A búzadarát leforrázzuk, alaposan megkeverjük s megvárjuk míg megpuhul. Úgyszintén a kukoricadarát is forró vízben puhára főzve adjuk. Az természetes, hogy állandóan csakis teljesen lehűlt élelmiszert nyújtunk.

Mindig csak az élelem felét adjuk egyszerre és csak ha már ezt megették, adjuk a másik felét. Így azok is hozzájutnak, akik gyengeségük vagy gyámolatlanságuk folytán a többi — náluknál élelmesebb, erősebbek tülekedése miatt — háttérbe szorúlnak. Minden új élelemre való áttérés csak fokozatos lehet. Az új fajtából csak keveset adjunk eleinte, majd apródonként fokozzuk az adagot, míg lassacskán a régit teljesen elhagyhatjuk. Eközben állandóan éber figyelemmel ellenőrizzük a csirkéket.

Mihelyt hasmenést észlelünk, az új élelmet csökkentjük, vagy esetleg teljesen szüntessük be.

A csibék nevelésére, különösen egészséges emésztésének előmozdítására adjunk hangyatojást. A friss, jó hangyatojás egyike a legkitűnőbb eledelnek. Ez a vadon tenyésző fácánok úgyszólván kizárólagos „csecsemő-élelme“. Lényeges a jó hangyatojás. A *vöröshangya* rossz és semmi szín alatt se adjuk. Hasonlóképpen a szárított sem jó, de ezt nem is eszik. A legjobb úgy ahogy van, földestől, hangyástól adni.

Sokan mesterségesen tenyésztenek álcát. Ez egyáltalán nem nagy ördögség. Készítsünk tetszésszerű hosszúságban olyan faládát, helyesebben vályut, melynek két oldala V betű formában áll. Ezt helyezzük úgy állványra, hogy a keskeny oldala, tehát ahol a két deszka összeér, legyen a föld felé. A V betű aljának 2—3 cm távolságra nyitva kell lennie. Az egész ládát béleljük ki bádoggal, egészen a nyílásig, mely alatt pár centiméterre egy körülbelül 10 cm széles ugyancsak bádogcsatornát helyezünk el. Ebbe a a ládába dobáljunk bele mindenféle nyers húsmaradékot, lőtt kártékonyokat, beleket, hullott állatot. Rövid idő múlva a legkülönbébb legyek beköpi. A földbe igyekvő álcák, miután a bádogon nem tudják magukat átrágni, a bádog mentén a nyíláshoz érnek, amelyen át a gyűjtőcsatornába hullanak. Innen seperjük össze őket, közepes szemű rostán megtisztítva adhatjuk a fácánoknak. Az egész építményt dróthálós, felnyitható tetővel zárjuk le, nehogy a varjak és más hivatlan vendégek tartalmát széthordják. Miután az ilyen telepnek az illata minden, csak nem kellemes, csak olyan helyen létesítsük, ahol szagával senkinek sem kellemetlenkedik. Amilyen egyszerű, mondhatnám kényelmes ilyen módon táplálékot gyűjteni, annyira óvatosak legyünk, amikor ezt mint élelmet adjuk. Nem tudom a tenyésztőket elég óvatosságra inteni. A magam

részéről hacsak egy mód is van, a csibék másnemű élelmezésére, a fentit elhagyom.

Az egész nevelés alatt gondoskodjunk állandó friss ivóvízről, csak arra ügyeljünk, hogy az itatóvályuba a csibék bele ne potyoghassanak. Ma már, amikor a baromfi-nevelés olyan nagy körültekintéssel folyik, mint amire még pár évtizeddel azelőtt gondolni sem mertünk, a mi céljainknak megfelelő üzembiztos itatót könnyűszerrel szerezhetünk.

Amilyen módon a fejlődő csibék nőnek, olyan fokban kell a kifutókat is állandóan növelni. Ha a csibék a kifutót bekerítő deszkákat már át tudják ugrani, kapcsoljunk két kifutót össze s az így nyert deszkákkal dupla magasságra emeljük a kerítést. Ha már ezen is át tudnak ugrani, az első oldalt távolítsuk el, hadd járjanak ki kényük-kedvük szerint a szabadba.

A négyhetes fácánokat szép napsütéses időben eleinte kis távolságra, később nagyobbra hajtsuk ki kotlóstól legelni. Eleinte csak egyedül, később hármásával, majd fokozatosan többedmagával. Vigyázzunk, nehogy a kotlók féltékenységből az idegen csirkéket verjék. Ügyeljünk a gyengébb csirkékre is, nehogy a tömegtől elmaradjanak. Idővel napos, meleg helyen adjunk kint is enni. Hazaérve feltétlen nyujtsunk a szokott helyeken a megszokott élelemből enni. Erre feltétlenül szükség van, mert a legelőn rovat fogyasztó fácáncsibék, jóllehet egész tekintélyes mennyiséget szednek össze, mégsem laknak jól.

A fiatal fácánok már háromnapos koruktól kezdve többszöri vedlésen esnek át. A vedlési időszakban, körülbelül az ötödik hét a legváltásosabb, amikor a vedlés a tetőfokát éri el. Ezt a veszedelmes időt a fejtollak kihullása jelzi.

Ez a tenyésztés legveszedelmesebb ideje. Ilyenkor

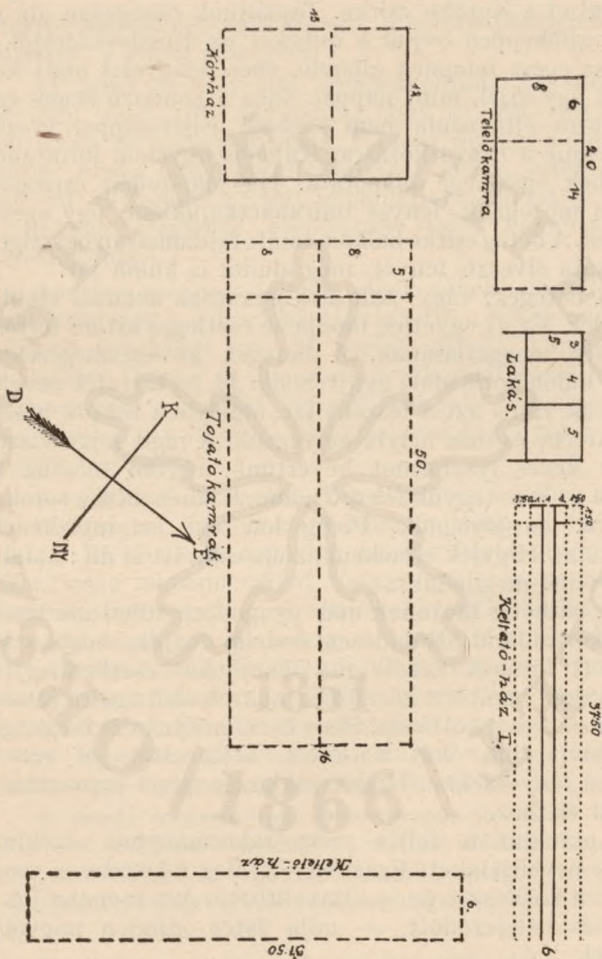
pusztul el a legtöbb csirke. Tápláljunk bőségesen, de ne túl. Legfőképpen óvjuk a csibéket az átnedvesedéstől.

Az egész telepnek állandó, éber felügyelet alatt kell lennie úgy éjjel, mint nappal. Soha a gondozó örnek egy pillanatra eltávoznia nem szabad. Éjjel-nappal készen kell lennie a beavatkozásra. Különös figyelem fordítandó a csibék egészségi állapotára. Ha jókedvűen csipogva, fürgén mozognak, fényes tollruhácskájukban, úgy egészségesek. A beteg csirke halkán, szinte fájdalmasan beszélget. Tollazata elveszti fényét, még aludni is külön jár.

A betegek, vagy csak arra gyanúsak azonnal elkülönítendők. Ez az egyetlen módja az esetleges kitörő fertőző betegség meggátolásának. A betegek az egészségesektől távol, külön kotló alatt gyűjtendők. Jó, ha tartalék nevelőketrecük van s azt a fészekaljat, amelyben több a beteg, új ketreche és más helyre helyezzük. A régit forró vízzel, amibe kevés lysoformot kevertünk, rögtön mossuk ki és arra az évre tegyük félre. Tudom, lesznek akik e sorokat olvasva, mosolyognak. Pedig kár ezt az intézkedést lebecsülni. Higyjék el nekem az olvasók, itt is áll: „Jobb félni, mint megijedni,„.

A hathetes fácánnak már nyugodtan adhatunk búza- és kukoricadarát. Rövidesen észlelni fogjuk, hogy a jól fejlődött fácánok kezdik nevelőanyjukat cserbenhagyni. Lassacskán inkább a közeli fák, bokrok alsó ágaira járnak aludni és nem a kotló alá. Ha a körülmények ezt megengedik, kivihetjük őket kotlóstól, ketrecestől jól védett fekvésű fenyvesekbe. Hadd szokjanak minél hamarább a szabad élethez.

Apránkint a teljes szemestakarmányhoz szoktathatjuk neveltjeinket. Ezzel egyidejűleg fokozatosan megszűnik a kotló szerepe és eltávolítható. Azt mondhatjuk: a költés befejeződött, — adja Isten minden nagyobb sikerrel,

Ez a befejezés nem jelenti a fácánmester és segéd-személyzetének nyugalombavonulását. Éber figyelem, napontai kétszeri etetés — mely csak lassan hagyható abba —, a nyár folyamán az, amire még mindig szükségük van.

A befejezett költés után a keltőtelepen mindent alaposan tisztogassunk, fertőtlenítsünk, a hibákat javít-suk ki. A fertőzésre gyanús, vagy biztosan fertőzött ketre-ceket inkább égessük el, semhogy a jövő évben még nagyobb bajnak legyenek okozói.

A félvadtenyésztés.

A félvadtenyésztés célja a vadon élő fácán megélhe-tését, szaporodását tőlünk telhetőleg megkönnyíteni. Ezt azonban úgy kell intéznünk, hogy a teljes állomány állan-dóan kint éljen a szabadban és csak segítségképpen köl-tessük otthon, vagy ami még jobb kint az erdőn, azokat a tojásokat, melyek vagy veszedelmes helyen vannak, vagy egyébként veszendőbe mennének.

Ahogy a mezőt letakarítják, kezdjük etetni. Nem sokat, csak keveset. Szoktassuk a fácánokat egy helyre, ismertessük meg velük az etetők helyét. Tulajdonképen ami a félvadtenyésztésre vonatkozik, azt már részben a telepítésnél, részben a mesterséges nevelésnél letárgyal-tam.

A félvadtenyésztés lényege az, hogy a felügyeletünk alatt kiköltött (rendszerint csekély számú) fácánok minél hamarabb kijussanak a szabad természetbe. Itt nem fogunk be téli bekamrázásra tenyészanyagot, nem is építünk költséges tojatókamrákat, hanem a területünkön élő fácánok fészkeiből szedjük a szükséges tojásokat. Ezáltal 20—25%-kal emelni tudjuk az azévi szaporulatot.

A tojásgyűjtés nem egyszerű. Jó orrú és főleg visszahívható vizsla, mely biztosan állja a vadat, ennél a műveltnél nélkülözhetetlen. Kerestessük le vele a területet. Természetesen igen óvatosak legyünk, mert ha netán már kotló tyúkot zavarnánk, az 90%-ra valószínű, hogy a fészket otthagya. Az egyszer feltalált fészket jelöljük meg. Nem magán a fészken, hanem a sűrű vagy tábla szélén vele egy irányban leszúrt fazsindellyel. A fészket minden 2—3 napban ellenőrizzük. A fácán úgyis csak akkor lát kotláshoz, mikor a fészkealja teljes. Ne vegyük el az összes tojásait, hanem 2—3-at hagyjunk meg. Örömmel fogjuk tapasztalni, hogy a derék tyúkocska minden áron ki akarja egészíteni teljes számra a fészkebe rakott tojásokat.

Ha a fészek biztos helyen van, 10—12 tojás elvétele után hagyjuk békében. Ha a hely veszedelmes, mint pl. a kaszálók, a szedést folytassuk addig, míg vagy a tyúk megy más biztosabb helyre fészkelni, vagy a kaszások értek oda munkájukkal. Ez utóbbi esetben még az előző nap szedjük fel az összes tojásokat.

A felszedett tojásokat pelyva, fűrészpor vagy széna között vigyük haza. Kis kézikosárban jobb, mint hátizsákban, mert így kevésbé rázódnak. A tojásokat rakjuk tyúk alá és ha kikeltek, a már ismertetett nevelőketrecben vigyük ki a védett sűrűbe. Itt eleinte épp úgy etetünk, mint a mesterséges nevelésnél. Rövid időn belül a kis fácánok megnövekednek és elszélednek az erdőben.

Másik módja a kihelyezésnek az örökbefogadtatás. Erre akkor van multhatatlanul szükség, ha a tojásokat nem kotlók, hanem gép költötte ki. Ma már sokféle és megbízható keltetőgép van forgalomban. A gyárak által adott utasítások pontos betartása mellett egészen megbízhatóan is működnek. Egyről ne feledkezzünk meg, ami a fácánál fontosabb, mint a házibaromfinál : a tojás permetezéséről.

A fácáncsirke a kikelés pillanatában gyengébb, mint a házi. És ha kellő permetezéssel a tojáshéj törékenységet nem segítjük elő, a pipe képtelen áttörni. A külső segítséggel veszedelmes. Maga a csirke annyira megtölti a tojáshéjat, hogy a legnagyobb elővigyázat kell a sértetlen kibontáshoz. A gyenge kis állat a legkisebb nyomásra, szorításra rendkívül érzékeny.

A keltetőgépnek az az egyetlen és legnagyobb előnye, hogy állandóan rendelkezésre áll. Bármikor, a keltés bármilyen fokán belerakhatunk tojásokat. Ez különösen azért fontos, mert a kotló alól behozott tojásnál sohasem vagyunk biztosak, a kikelés napját illetően. Az is előfordul — ami természetes —, hogy a többféle fészkekből szedett tojások kikelési napja igen széthúzódik. Az olyan tojások hazaszállításánál, melyeken a kotló már ült, tehát fel vannak melegítve, nagyon kell vigyázni és jó meleg fagyapotban kell hazaszállítani. Az a tojás, mely a kotlás közben lehült, meghalt.

A megszáradt csirkéket jó melegen fagyapot között, ronggyal letakarva vigyük a területre. Kevés érdekesebbet, szebbet tudok elképzelni, mint az ébredő tavasz verőfényes hajnalán a kiscsirkék elhelyezésével próbálkozni. A falu még alszik, a fény még kevés. Csendesen lopakodunk a jólismert tisztásra, vágásra. Kézben a kiskosár, benne 8—10 kis sárga, barnacsikos csibe. A melegvizes palack (jobb, mint a téglá, mert ha nem szükséges, kiöntjük a vizet s nem kell hazacipelni) kellemes, meleg tartózkodást biztosít. — Várunk! Végigsüt a tavaszi napsugár, ragyog, csillog minden a harmattól vagy éjjeli esőtől. Ilyenkor szeretnek a fácánkotlók kijönni a napra szárítkozni, sütkérezni. Ez a mi időnk! A biztos orrú kutya szép kacsaringós vonalban keres. Lassít... Húz... Áll...! Odamegyünk. Végre, nem kis noszogatásra, nehézkesen felrepül a tyúk. Vigyázva lépünk, mert körülöttünk még

az imént ijedten csipogtak a csibék. Most gyorsan 3—4 csibét eresztünk a többi közé. Aztán, amily hamar lehet, az első legközelebbi bokorba lehasalunk. A kutya mellettünk. A jó meleg kosárból a szabadba, a hűvösre került csibék kétségbeesve csipognak. Felelet jön innen is, onnan is, — megjelenik az aggodó kotló. Hívja átnedvesedett, megriadt csibéit. Ezek szaladnak a szárnya alá, — az idegenek is. Nem törődik velük. Kis melegedés, felkel, mert menni kell enni. Most feszülten figyelünk, — előkerül a jó látcső. Treff remegve fekszik mellettünk. A tyúk furesán nézeget. Tovább hív, — elindulnak, — az örökbefogadás sikerült!

Sajnos, nem mindig sikerül a csibék elhelyezése ilyen simán. Bizony van kotló, amelyik rájön a turpisságra és katonásan odavág az apróságok kobakjára! Ilyenkor újra össze kell szedni és másutt tovább kísérletezni. Pár nap különbség nem számít, de azért túlnagy testi különbség a saját és idegen csibék között ne legyen.

Az óvás.

A fácán óvásának első feltétele a ragadozók tőlünk telhető csökkentése. Ne elégedjünk meg az állandóan fogóra állított csapófákkal, kelepccékkel, hanem minden alkalmat ragadjunk meg a kártékonyok egyes példányainak elejtésére.

Tavasszal és ősszel komoly segítőtársunk az uhu. Tavasszal a felvonuló ragadozó-madarak szívesen megtelepednek a jó állományú fácánosainkban. Ősszel a csatangoló önállósult fiatalok tűnnek fel. Az uhuval való vadászat ismertetése nem ide tartozik.

Figyeljük állandóan a feltűnedező ragadozók esti

húzását. Igyekezzünk megállapítani, hová járnak aludni. Világos éjjeleken járjunk utánuk és lőjjük alvófájukon.

A varjak, szarkák fészkeiket golyóval, vagy durva seréttel lőjjük ki. Ezzel ne siessünk, hanem várjuk meg, míg a madár ül. Hagyjuk 7—10 napig ülni s csak akkor lőjjük ki a kotlót, lehetőleg a fészken át. Ezt azért ajánlom így, mert ha a kotló a fészekben nincs és lövésünk a tojásokat tönkre tette, úgy, ha az idő már előrehaladt, új fészket a megzavart kotló nem fog már rakni. Kotlót, vagy bármely anyaállatot elpusztítani, akkor, amikor már fiai vannak, úgy, hogy azokat sorsukra bízva nyomorultul éhen hagyjuk pusztulni, — durva dögvadászat, mely jóérzésű, komoly magyar vadászhoz nem méltó. Ha az anyát elpusztítottuk, szent kötelességünk rögtön az összes fiókákat is elpusztítani.

Külön gondot képeznek az orvvadászok és tojástolvajok. Állandó éber felügyelet, — különösen az ifjúság komoly felvilágosítása igen fontos. Bele kell próbálni nevelni a falusi ifjúságba a vadállomány nemzetgazdasági hasznának tudatát. Itt jóérzésű levente-oktatóink és főleg tanítóink komoly segítségünkre lehetnek.

Sokan nagy hibát követnek el, különösen községi területen azért, hogy díjat tűznek ki a fészkek feltalálóiért. Ez magában véve helyes. De ha ez oda fajul, hogy vasárnap a gyerekek rendszeresen, vagy rendszertelenül lekeresik a területet, többet árt, mint használ. Ígérjünk annak, aki fészket talál díjat, de csak azokért a fészkekért, melyek tojásai tényleg ki is keltek. Soha, semmi körülmények között sem engedjük, a tojások elhozatalát. Ha úgy találjuk, hogy a fészkek helye veszedelmes, vigyünk magunk haza. Az ígért díjat akkor is fizessük ki, ha netán az összes tojások nem is keltek ki. Ez a kis többkiadás érdemes, mert a csalódott egyén dühében bosszúból, a jövőben inkább elpusztítja a talált fészket, semmint jelenti.

A fácánosban állandó követelmény a csend és nyugalom. A költési időben erre még fokozottabb szükség van. A rőzse, virág, gombaszedést minden rendelkezésünkre álló eszközzel akadályozzuk meg. A legegyszerűbb, ha mindezen jogokat, — amennyiben nem a sajátunké, — bérlettel magunkhoz váltjuk. Megbízható és rászoruló embereknek, lehetőleg felügyelet alatt, még mindig adhatunk engedélyt, akár rőzse, akár gombaszedésre.

Nagyobb városok természetileg szép környékén valószínű csapás lehet a természetjárás, — ahogy újabban a turistaságot nevezik. Senkinek sem kívánom az egészségi sétáját örömet elrontani, de ezt ne nekünk, vadászoknak a rovására tegyék. Meg kell érteni mindenkinek, mily nagy anyagi áldozatba, — mennyi fáradságba kerül a jó vadállomány létesítése és fenntartása. A hangos, daloló, papír és szeméttel a természetet elcsufító kiránduló társaság, akárki akármit mond, — a jó vadállománnyal, jó vadászattal nem vág össze.

A meglévő vadállomány fenntartásához lényegesen hozzájárul a vér felfrissítése is. A legegyszerűbb mód az idegenből hozatott és kibocsájtott élővad. Ha tyúkokat bocsájtunk ki, úgy egyben a létszámot is hathatósan emelhetjük. Ha ez nagyon költséges, kizárólag kakasokat is hozathatunk. Ez olcsóbb és a vér kívánt keveredését éppoly jól elvégzi.

A rendszertelen, hibás vadászattal igen sokat árthatunk állományunknak. Sokan azt hiszik, eleget tesznek, ha a tyúkokat nem lövik. Ez téves, mert a kiöregedett tyúkok nem használnak, ellenkezőleg inkább ártnak. A kakasokat lefoglalják és mellette keveset, vagy éppen semmit sem tojnak. A tökéletes az lenne, ha az etetőknél összefogdosnánk és közben kiválogatnánk az öreget a fiatalok közül. Ezt természetesen a legtöbb helyen nem lehet elvégezni. Marad hát az öreg tyúkok kilövése. Decem-

ber, januárban, — mikor a fácánok tömegesen járják a szórókat, lesből „FÉG” fegyverrel egész kedves és hasznos multság a sötét-tollú, öreg tyúkok ellövése. Ha aztán egyszer-egyszer tévedésből egy fiatal is terítékre kerül, — azért nem dül össze a világ. Felületes, de az sem rossz módszer, ha egyes hajtásokban megengedjük a tyúkok lelövését is. Ha úgy látjuk, hogy túlsok tyúk kerül terítékre, még mindig beszüntethetjük a lelövést. A rendszeres, jó etetés nagyban hozzájárul az egészséges állomány fenntartásához. Korán ősszel kezdjük etetni. Szoktassuk a vadat az etetőhöz. Készítsünk kis utakat, melyek az etetőket összekötik. Ezekre szórjunk eleséget, így könnyebben odatalálnak. Ősszel több etetőt állítsunk, később, miután a fácánok rendszerint 2—3 etetőt is végiglátogatnak, a levadászandó területtől távolabb eső helyeken szüntessük be. Úgyszintén a veszélyes határmentén is csökkentjük a szórást, viszont beljebb fokozzuk. Ha azt tapasztaljuk, hogy a kívánt helyen hosszabb ideig tartózkodnak, ezt rendszeresebben látogatják, eleinte csökkentjük, majd teljesen hagyjuk el a kevésbé jó helyek szórását. Így vadunk egy helyre szokik.

Élelemül számíthatunk 100 fácánra naponta októbertől ápriliséig : 7 liter búzát, vagy 8 liter árpát. Áprilistől októberig : 3—3½ liter búzát, vagy 4 liter árpát. Július—augusztusban, mikor a fácánok úgysem járnak az etetőre, a szórást teljesen beszüntethetjük. A tél vége felé adjunk tengerit, hadd segítse elő a tojáshoz. Nagyon jól bevált és főleg olcsó élelmiszer a törköly. Adagolásával vigyázzunk, mert annyira szeretik, hogy könnyen túlzabálják magukat. Adjunk eleinte keveset, később fokozatosan többet. Tiszán soha. A törköly, mint kedvenc táplálék, kiválóan alkalmas a székéletről fácánok összecsalogatására.

A lódíjak meghatározása is ebbe a fejezetbe tartozik. Részemről teljesen elvetendőnek tartom kizárólag kárt-

tevők után fizetni a lődíjat. Feltétlen adjunk a hasznos vad után is. Megérdemli az a vadőr, aki egészséget, fáradtságot nem kímélve, éjjel-nappal ügyel, dolgozik, ezt a kis mellékjövedelmet. Ha csak kártékony után fizetünk, könnyen úgy járhatunk, hogy a kényelmes keres, s nem az, aki állandó utánjárással annyira lecsökkentette a kártékonyt, hogy már alig képes löni vagy fogni. Ugyanezen okból nem vagyok barátja a kártékony gereznjára átengedésének sem. A bunda télen jó, tehát ekkor értékes. Vadászati szempontból ekkor a legkisebb a kártétel. Könnyen megeshet, hogy a költési időben, vagy a nevelés alatt valamelyik róka, vagy nyest csak azért kap kegyelmet, mert decemberben nagyobb összeget jelent. Ha az egész év alatt egyforma lődíjat fizetünk és a gerezna nem a vadőré, úgy mellékes lesz részére, van-e annak külön értéke, vagy sem.

A fácán lövése.

Mielőtt magára a fácán vadászatára, annak különféle módjaira kitérnék, érdemes egy kissé magával a fácán lövésével is foglalkozni. Nem fegyver és lötechnikai munkát írok, tehát bizonyos előismereteket feltételezek s csak arra szorítkozom, ami jelen esetben lényeges.

A fegyver öbnagysága mellékes. Van, aki 20-assal lő remekül, van, aki 12-essel hibáz tucatszámra. Egyik kakas nélküli duplával talál, — a másik ismétlővel vagy önműködővel lő mellé. Nem a fegyveren van a súly, hanem azon, aki használja.

Ma általánosságban a 20-as, 16-os és 12-es öbnagyságú fegyvereket használják. Talán egyetlen szempont szól a kisebb öbnagyság mellett: a gyengébb lökés. Ott, ahol jó pár száz lövést kell tenni egy nap, esetleg kellemesebb

a 20-as, mint a 12-es. Jó puszkás, aki messziről is tud nemcsak löni, hanem találni is, használhat szorosan összehordó fegyvert. Gyengébb lövészek sokkal fontosabb a szép, egyenletes terítés. A fácánvadászatnál rendszerint aránylag kis távolságra lövünk. Semmiesetre sem oly messze, mint a téli nyúl vadászatkor. Az úgynevezett „toronykakasok” korántsem röpülnek olyan messze, mint gondoljuk. Ha megfigyeljük kellő távolságból azokat a fákat, amelyek fölött szinte az ágakat horzsolva repülnek a kakasok és azokat a földre lefektetve képzeljük, meg fogunk lepődni, hogy mennyire kicsiny az a vélt nagy távolság. Gondoljuk meg, hogy egy négyemeletes ház, melynek szobamagassága 5 m, csak 20 métert tesz ki. Már pedig lomblevelű fáink sohasem nőnek meg négy emelet magasságra. Nyúlhajtóvadászatainkon, ha valaki azt állítaná, hogy a 30 m nagy távolság, kinevetnénk. A magasság csal. A felfelé való távbecsléshez a szemünk nincs hozzászokva. Ez az oka annak, hogy az erdő fái felett húzó kakas oly igen magasnak látszik. Nem is a magasság okozza a találati nehézséget, hanem az egész szokatlan nagy sebesség. Ezért tartom előnyösebbnek a fácánvadászatra a jobban terítő fegyvert a szorosan hordónál.

A serétszámok közül mostanság a kisebb szemű járja. Túlapróra ne térjünk. Október-novemberben a 10-es számú, december-januárban a 8-as számú látszik a legjobbnak. Ha nedves, esős idő van, mikor a fácán tolla átmedvesedik és különösen ott, ahol rajta kívül nyulat is lövünk, jobban tesszük, ha 8-as számú serétet használunk. A kétféle serét használatának nem vagyok barátja. Ha ez valakit szórakoztat, ám csinálja, nem árt vele senkinek.

A leglényegesebbnek tartom a lőpor kérdését. Hála Isten, hazai lőporunk jó. Nincs semmi különös ok külföldi után nyúlni. Mindazonáltal meg tudom érteni, ha valaki a jónál még jobbat kíván és vesz. Csak arra ügyeljünk

nagyon, hogy az egész idényre biztosítsuk az általunk kedvelt lőport. Ha nem tudjuk töltényszükségletünket egyfajta lőporral az egész évre biztosítani, inkább hagyjuk el a jobbat, semhogy kétféle lőport használjunk. Minden gyakorlott vadász tudja, hogy nemcsak minden vadra, hanem minden puskával, minden lőporral külön kell begyakorolni magunkat. Az, aki tényleg elsőrangú lövész akar lenni, az ne kapkodjon, hanem az egyszer jónak talált anyag mellett tartson ki. Nem mindegy az, hogy hová lövök egy lassúégésű fekete lőporral, vagy ennél lényegesebben gyorsabb Rexxel, avagy a még gyorsabb Walsrodei Perfecttel. Hihetetlen sok hibázásnak, meg pocsékolásnak az oka a folytonosan változtatott lőpor.

Minden vadász vágya a biztos és jó lövés. Ehhez komolyan hozzásegít, ha állandóan ugyanazzal a fegyverrel, ugyanazzal a serétszámmal és ugyanazzal a lőporminőséggel lövünk.

Még ki szeretnék térni a fegyver hordására. Tudom, itt darázfészekbe nyúlok, de hiába, nem tehetek róla, nem szeretem a szíjnélküli fegyvereket. Angol divat, elismerem. És mégsem jó ... Lehet, hogy túlzok, de azt is tudom, hogy lesznek követőim is. Mi a helyzet a nagy hajtóvadászatokon? A fegyvereket fegyverhordozó vagy hajtó kapja — vinni! Néha egyet, gyakran kettőt. Ezek bizony nem mindig Nobel-díjas tanárok. A fegyver nehéz. Szíj nincs. A hidegben fázik a keze, meg el is fárad s miután az intelligencia hiányzik, „fog az ördög két kézzel német bakát játszani“ csatakiáltással lekerül pusztá kényelemből a fegyver a vállról a hónalj alá. Nem egyszer látunk innen fegyvercsöveket ásítózni vizslákra, térdekre, hasakra. Ez pedig nem szokott kellemes lenni. Hiába mondják: nincs megtöltve. Hát én még mindig *töltetlen fegyverrel* hallottam valakit meglőni.

Aki egy fegyverrel vadászik, annak egyszerűbb! Hogy

kiadjuk-e a fegyvert kezünkből, vagy sem, ez kényelem, izlés, felfogás dolga. Én nem adom. Ezzel nem akarom azt mondani, hogy ez az egyedül üdvözítő. A vadászat nemes szórakozás, tehát mindenki a saját kedve szerint fog mulatni. (Természetesen csak addig, amíg a mások életbiztonsága nincs veszélyeztetve.) A nyakban vagy vállra, szíjon akasztott fegyver hordása a legkényelmesebb. Az ember mindkét keze szabad, akár reá kíván gyujtani, akár enni, vagy beszélni óhajt. Igen sok vadász ismerősöm velem együtt sohasem érezte a fegyverszíz hátrányát lövés közben. Sohasem volt még a fegyverszíz utamban. A lövésre kész fegyver szíját elől a cső alsó részéhez fogva, rövidesen annyira megszokott lesz, mintha nem is volna. Különösen azok, akik nyujtott karral lőnek, úgyszólván eltüntetik a fegyver alatt a fenti módon kifeszített szíját. Még egyre figyelmeztetném a szíjjal vadászókat. Rövid szíjat használjunk. Úgy tapasztalom, sokan túlhosszúra engedik fegyverük szíját. A fegyverkereskedésekben kapható önműködő szíjmegfeszítő készülékeket *nem ajánlom*. Ezeknek a szerkezete egy, a fegyver agyába épített rugó. A rugó elhelyezése céljából az agyat ki kell vésni. Ez az, amit nem szeretek. A fegyverművesek, különösen a finom fegyvereknél nagy gonddal állapítják meg annak egyensúlyát. A behelyezett rugóval éppen ezt bontjuk meg a legkönnyebben. A helytelen egyensúly különösen a *gyors lövést* könnyen károsan befolyásolhatja. Akinek mindenképpen útjában áll a szíz, a hajtás vagy sáv elején vegye le. Ennek a műveltenek a megkönnyítésére lehet a *szíjra* könnyen nyíló csatot szereltetni.

A két fegyverrel vadászók fegyverszíjait minden körülmények között a hajtás előtt le kell venni. Ezeknek a hajtáson kívüli időben azért ajánlom a szíjat, mert így egyik fegyvert a vadász, a másikat a fegyvernök kényelmesen hordozhatja. Így nem is ütődnek, karcolódnak a fegyverek

olyan hamar, mint kézben. Ha aztán a vadászat megindul, a szíjat le kell venni, mert itt, különösen a gyors cserénél (már pedig mindig csak erről van szó), a szíj életveszélyes akadály.

A vadászat rendezőjének kötelessége ugyan a fegyvernők helyes kiképzése. Mégis jó előbb meggyőződni, vajjon a segítségünkre adott ember érti-e a dolgát. Nincs, legalább számomra kényelmetlenebb érzés, mintha valaki mögöttem töltött fegyverrel handa-bandázik anélkül, hogy értene hozzá. A fegyvercserénél a vadász és fegyvernök egymással szemben áll. Lövés után a vadász *jobb*-kézzel adja és *bal*-kézzel veszi a fegyvert. A fegyvernök *bal*-kézzel veszi és *jobbal* adja. Ehhez a művelethez természetesen a segédnek a vadásztól *jobbra* kell állania. Az emberek arra is ügyeljenek, hogy a töltött fegyvert a *závarzat alatt* fogják, mert így balkézzel a vadász rögtön azon a helyen kaphatja el fegyverét, ahol lövés közben úgyis fogja.

Ami magát a lövést illeti, rendkívül nehéz helyes útbaigazítást írásban adni. Mindinkább terjed a nyújtott balkarral való lövés. Ez azt látszik bizonyítani, hogy ez a jobbik. A felkelő, a sűrűből nehezen kievickélő kakas lövése éppenséggel nem nehéz. Ellenben a magasan teljes erővel repülő kakas biztos találása nem a kezdő vadászok kenyere. A szemben húzó kakas eltalálása azért mégsem oly nehéz, mint azt sokan gondolják. Itt általában kétféle rendszert szoktak a megbízható puskások követni. Van, aki körülbelül 45 fokban emeli fegyverét s mikor a kakas a csövet markoló balkézhez ér, elhúzza a ravaszt. Mondhatnám, ezek a bal öklükkel céloznak. Mások ugyancsak 45 fokra tartott csővel fogadják a kakast s mikor ez a cső torkolatához ér, hirtelen felrántva lőnek. Kinek-kinek a saját ízlése és főleg gyakorlata szerint.

Általánosságban mozgó vadra háromféle rendszerű serétlövést különböztetünk meg. Az első a mozgásban lévő

vadat megcélozza, vele vezeti a fegyvert, majd annak sebességét fokozva, akkor süti el a fegyvert, mikor a vad elé került. A második ugyancsak megkeresi csövével a vadat, hirtelen előre rántja, majd pillanatra megállítva a fegyvert, tüzel. (Ezt tartom a legrosszabbnak.) A harmadik, ha valaki a mozgásban lévő vadat szemmel tartva, mintegy előre kirajzolja, megszerkeszti magának azt a pontot, ahová a lövését dobni kell, hogy a serét és a vad találkozzék. Ezek a legjobb puskások. Igaz, hogy ennek elsajátításához a legtöbb idő és legnagyobb gyakorlat kell

Az egyenesen tőlünk elrepülő fácán lövése sokkal nehezebb. Csodálatos, hogy ezt a lövést, amelyre aránytalanul több idő áll rendelkezésre, mennyire el szokták a vadászok kapkodni. Az ilyen vadat pontosan úgy kell megcélozni, mintha golyós fegyver volna a kezünkben. A tőlünk elhúzó és magas fácánra mindig alá célozzunk.

A hüvelykujjon, helyesebben a kézen át való lövést nem szeretem. Ennél valahogy annyira át kell az egész csövet fogni, hogy a csősin felé kerüljön az ujjunk. Ez a fogás teljesen idegenszerű, szokatlan s az egész puska valahogy nincs a kézben.

Ügyeljünk a fegyverrel! Csak akkor töltsünk, mikor a vadászat tényleg kezdődik. Mihelyt valami egyebet akarunk végezni, rögtön vegyük ki a töltényt. Ennek a szabálynak a figyelmen kívül hagyása már igen sok szerencsétlenségnek volt okozója.

Itt említem még meg a sajnos újabban divatba jött és egyre fokozódó tölténylopást is. Ezt meggátlandó, feltétlen megbízható embereket bizzunk meg töltényhordozással. Az egy fegyverrel vadászó itt határozottan előnyben van. Csak zárt és főleg teljes dobozokat adjunk az embereknek s azok tartalmát egyszerre vegyük magunk-

hoz. Ha a dobozt nem saját magunk nyitjuk fel, úgy egy pillantással győződjünk meg, vajjon a töltények teljes száma bentfoglaltatik-e a dobozban.

Erdei hajtóvadászat.

A legmulatságosabb, a legszebb az őszi vagy téli hajtóvadászat. Ha rendes! A rendetlen, rosszul szervezett hajtás csak bosszúságot, mérget eredményez és nem kakast, főleg nem sok kakast.

A vadászat rendezőjének tisztában kell lennie, mennyi az a vad, ami lelövésre kerülhet. Hány vadászatban lehet a lelövést eszközölni. A vadászatok megállapításánál ne feledjük ki számításunkból a rövid téli napot és az esetleges óvhatatlan késéseket sem. Pontosan tudnunk kell, hány hajtásból fog állani az aznapi vadászat. Meg kell határozni, hány puskásnak van helye. A meghívókat jó előre szét kell küldeni. Választ feltétlen kérjünk, akár jön az illető, akár nem. A meghívó, ha tökéleteset akarunk csinálni: tartalmazza a vadászat napját, feltüntetve, hogy a hét milyen napjára esik. A vadnemet, amelyre vadászunk. A gyülekezés helyét, a gyülekező hely megközelítésének lehetőségét (vonat, lehetőség szerint a vendég lakóhelyéről való indulását és a vadászatra való érkezését. Gépkocsimenetidőt, körülbelül útirányt). Azt, hogy étkezésről gondoskodtunk-e, vagy sem. Hány töltényre számítsunk, adunk-e töltényt, vagy az illető maga hozza. A vadászat után milyen ruhában jelenjünk meg a vacsorán, illetve ebéden. Igen jó, ha a meghívót félhasábosan nyomtatjuk, illetve írjuk s az egyik felére kerül: számmal az illető vadász száma, a vadászati szabályok, beleértve azt is, hogy valamely vad lövése, pl. a tyúk lövése tilos.

Gondoskodjunk megfelelő számú hajtóról. Itt azonban a minőség a mennyiség fölé helyezendő. Ha túlsok a jelentkező és a község szegénysége indokolttá teszi, két csoporttal vadászhatunk. Az egyikkel délig, a másikkal estig. Ilyenkor ne adjunk a hajtóknak enni, hanem valamivel többet a félnapra eső hajtódíjnal. A vezetőknek természetesen azonosaknak kell lenniök egész nap. A hajtóknak szeszestalt inni ne engedjük. Azt sem, amit magukkal hoztak. Ezt előre adjuk tudtukra és azt is, hogy a náluk talált bármiféle szesz- vagy szesszel kevert italt elkobozzuk, vagy az illetőt fizetés nélkül azonnal elbocsájtjuk. Ha az erős hidegben a hajtók átfáznak, úgy inkább mi adjunk forró feketekávé.

A hajtókra még vissza fogok térni. Most nézzük a vadászat rendezőjének munkáját. Ha eldöntöttük, mikor, melyik részen tartunk vadászatot, megkezdődik a fácánoknak a hajtásba való szoktatása, tömörítése. Már az ősszel elkezdtük az etetéssel egyes sűrűkbe szoktatni vadunkat. Most ezt fokozzuk. Az ezek közelében lévő olyan árkokat, gázosokat, melyek a hajtásba nem kerülnek és mégis a fácánok felkeresik, naponta hajtsuk le. Egy-két emberrel, vagy csak magunk kutyával, esetleg napjában többször is járjuk le ezeket a területeket és zavarjuk, kergessük be a fácánokat a vadászatra kiszemelt részbe.

Vizsgáljuk meg, hogy a vadászvonalak tiszták-e. Különösen lent a földön, nehogy a ravasz öreg kakasok az ilyen védelmet nyújtó helyeken kigyalogoljanak. Az összes lőállásokat készítsük jó előre el, hadd szokja meg a vad. Erre nem elég, ha csak szalma, vagy nádernyőt készítünk, hanem tisztítsuk meg az alját is minden rőzsétől száraz levéltől. A vadászok örömmel veszik, ha a havat is eltakarítottuk, mert szárazabban állanak és nem csikorog a talpuk alatt a hó.

Külön kell valaki, aki a lövészeket és külön másvalaki, aki a hajtókat állítja fel. A hajtók 5—10 lépés távolságra mennek egymástól. Nyugodtan, kiabálás nélkül botokkal fákat, bokrokat ütögetve, gondosan egyenes vonalban előre. Ha a vadász és erdészszemélyzet elegendő számú, osszuk be őket olyformán, hogy a két szárnyon egy-egy, a többi lehetőleg egyenletesen a vonalban elosztva haladjon. Ha ez nem lehetséges, úgy megbízható emberekkel, akik ezért valamivel magasabb díjazást kapnak, tartsuk fenn a rendet.

Nedves, havas időben, különösen ha az ágakról a rajtuk fekvő hó, a sűrűben bujkáló hajtók nyakába hull, adjunk a hajtóknak zsákot. A zsák két hegyét egymásba dugva, mint csuklya védi a hajtó fejét, nyakát, míg a hátukon végiglógó és spárgával derékra erősített része a hátukat tartja szárazon és melegen. Így felszerelve, biztosabbak lehetünk abban, hogy a sűrűben tényleg be is mennek. Az átfázott, didergő hajtó úgyszólván hasznavehetetlen. A legbiztosabban úgy keltjük fel a kakasokat, ha időnkint adott jelre az egész vonalat megállítjuk. A hajtók ilyenkor erősen kopogjanak. Különösen, ha a hajtás végére érünk, szaporítsuk ezeket a megállásokat. A hajtás végén összetömörült fácánoknak az a kellemetlen szokásuk van, hogy egyszerre hatalmas robajjal egy csokorba szállanak fel. Ezt úgy akadályozhatjuk meg, ha a hajtóvonalat gyakran, néha 5—10 lépésenként állítjuk meg. Ha a nyúl lövéséről lemondunk, úgy rakjunk rőzsekötegeket 15—20 lépéssel a vadászvonal előtt végig, keresztbe a hajtáson. Az előrefutó kakasok jó része ide megérkezve, szárnyra kap. Sokan az erősen kifeszített hálót is ajánlják. Én azonban nem tartom jónak. Egyrészt a háló a sűrűben nem látható, tehát a fácánok nagyon könnyen fejfel beleszaladnak s vergődésükkel visszagyaloglásra ingerlik a többieket.

Ha pedig a hálót rózsével, náddal, szalmával átfonjuk, igen sok munkát ad s amellet a hálót is rongáljuk.

Másik kellemetlen szokása — különösen az öreg kakasoknak — az, hogy a hajtásból oldalt kilábalnak. Ha ügyes és főleg megbízható 3—4 hajtót állítunk a szárnyakra, azok néha egyet-egyet köhintve, a fákat ütügetik, az oldalt elmenekülést teljesen meg tudják akadályozni.

Magát az egyes hajtást ne vegyük túlhosszúra. Lehetőleg úgy osszuk be a hajtásokat, hogy egyik hajtás a másikat kövesse. Ez azért jó, mert a hajtókat csak egyszer kell felállítani és azok állandóan a helyükön maradnak. A vadászok akár gyalog, akár kocsin, előre mennek. Ez idő alatt a hajtók kissé kifűjják magukat. A vadászszemélyzet, vagy vezérhajtók ilyenkor teremtenek rendet. A rendetlenkedőt most figyelmeztetik, esetleg a jól mulató gyerekkompaniát szétrobbantják. Szép, ha a vadász úr maga állítja fel vendégeit. Ha a vadászok felállítása két oldalról történik, úgy vagy a vadász úr valamelyik családtagja (az nem baj, ha az esetleg fiatalabb is, pl. a háziúr fia), vagy erre egy alkalmas vadászbarátja vezesse fel a vadászok másik részét. Erre valamelyik tekintélyes (vadászatiilag tekintélyes) ismerőst vagy barátot kell felkérni.

Igen gyakran tapasztalom, különösen ott, ahol nincs túlsok fácán, hogy pár gyenge hajtással indul a vadászat. Ez nem baj. Komoly vadászt ez nem zavar. Mégis, kellemetlenül hat, azt hiszem velem együtt még sok vadászra a folytonos biztatás: „Nem baj, majd a harmadik, az lesz a remek!” Mire azonban odaérünk, kisül, hogy ez is üres. Igen, mert a kakasok az előző hajtások lármájától már rég valamennyien kigyalogoltak. Ezért megszívlelendő az én eljárásom. Mindig azt a hajtást veszem elsőnek, amelyiket a legjobbnak ismerem. Hadd ropogjon a fegyver mindjárt az elején. Vadászok, hajtók, így egy-

aránt fel vannak villanyozva. Milyen más az egész hangulat az első jólsikerült hajtás után! Ellenkező esetben bizony gyakran csendes nyomott a hangulat. Néhol halk, néha hangosabb megjegyzéseket is hallunk! Az egész erdőben szétvert kakasok a különféle hajtásokban még lövésre kerülnek. Ha mellette még a hajtásokat is úgy rendezzük, hogy azok nagy része a fácánok kedvenc tartózkodási helye felé történik, úgy, ha az idő engedi, még meg ismételhetjük az első jó hajtást.

Mindig arra igyekezzünk hajtani, amerre tapasztalásunk szerint a fácánok szívesen repülnek. Olyan helyre, amely nekik szokatlan, nagyon nehéz hajtani.

Nagy gond a vadászok kiválogatása! Hacsak lehet, rang, társadalmi állás mellőzésével, a vadászminőséget vegyük előtérbe. Az egyes lóállások nem egyformán kedvezőek. A rangsort ki kell érdemelni. A jó vadász hamar elárulja magát. A gyenge ezt megszokta előzni. Nem mindig az a feltétlen jó vadász és jó lövő, akinél a legtöbb vad fekszik terítéken. Mert világos, hogy az a jobbik lövész, aki húszból tizennyolcat lő meg és nem az, aki százból harmincat. Pedig, de sokszor látom a terítéket, mint döntő tényezőt. Az egyik vadász huszonötöszer kerül lövéshez és észre sem veszi azt a másik harmincötöt, amelyet helytelen viselkedése következtében elriasztott. Sokan tudomást sem vesznek arról, hány gyalogolt el és mi feküdt meg közelében. Az ilyen megfeküdt vad közvetlen közelre engedi a hajtókat és az utolsó pillanatban visszatör. Az nem véletlen, hogy minden táraságban akadnak urak, akik a rókát, szalonkát, lövésre kapják. A vadászat tulajdonosának nem szabad mellékesnek lennie, vajjon valamelyik könnyelmű vendég oly távolságra lövöldöz-e, hogy a tűz alá fogott vad alig fele marad terítéken. A mai fegyverekből, a mai töltényekkel egy kis gyakorlattal alig megy el tűz alá fogott vad, serét nélkül.

Döggé lőni a vadat, aztán igazán nem cél, s az ilyenek mögé kerül az a vendég, aki lelkiismeretes, becsületességgel csak arra lő, ami emberi számítás szerint, ha nem is biztos, de valószínű. Az, aki a megcélzott vadból alig 2—3 darabot enged el, joggal bosszankodik, ha a parádés helyzetből állandóan kimarad.

Egy alkalommal igen előkelő helyen módomban volt egy ilyen ifjú óriást figyelni. Nyulakra hajtottunk a mezőn. Az illető 41 egynéhány nyulat lőtt lent a völgyben, míg nekem fenn a tetőn 7 darabbal kellett megelégednem. A hajtás után lőállásán olyan ijesztő mennyiségű kilőtt töltényhüvely hevert, hogy gyanút fogtam. Hónapok múltán a vadász urat, aki keveselte a hajtás eredményét, erre a körülményre figyelmeztettem. Ennek következményeként én kerültem a rákövetkező évben az ő helyére és ő viszont az enyémre. Az eredmény: nálam lent a völgyben 97 nyúl és ifjú barátom után mindössze csak 3-at hoztak a hajtók.

Minden vendéget *egyforma* vendégnek kell tekinteni. Ezért mindenkit jó és kevésbé jó helyre egyformán kell beosztani. A hajtások úgysem egyformák. Ha tehát valakit minden áron előnyben óhajtunk részesíteni, még mindig megtehetjük, anélkül, hogy a többi sértenénk.

Ha a vendégek között van egy, különösen ha ez, fiatal kezdő ember, aki érdeklődik a vadászat rendezése, előkészítése iránt, hagyjuk meg az örömét. Ezek rendszerint a javából valók. Ne idegenkedjünk, ha részt óhajt venni az előkészítés munkájában. Hadd menjen. Ha az illető abból a fajtából való, aki ép úgy otthon érzi magát a fürdőszobás, inassal ellátott vendégszobában, mint a szalmazsákon és ha magának kell reggel a kútról a vizet behozni, csak nyerhetünk vele. A komoly vadászoknak egyenesen kötelességük az ilyen tanulni vágyó ifjúságot felkarolni. Nem tudom, még ma is sokszor szívesen le-

mondok az estélyiruhás, cigányos vacsoráról, ha kint lehetek az erdőn. Mennyivel más, ha a vadászat előtti napon érkezem. Havas, tündöklő táj. Az egyszerű szánon nincs csengő, ez nem az erdőbe való. Az első nyiladéknál vár az ismeretlen fővadász. Sohasem vadásztam itt, sohasem láttuk egymást, de mint az összeszaglászó vizslák, hamar tisztában vagyunk egymással. Vigan eregetjük a pipafüstöt. Rövid helyzetmagyarázat a térképről, aztán szépen lépésben bejárjuk az egész levadászandó területet. Másik szánkó hozza a vezérhajtókat. Ne járjunk gyalog, ez nyugtalanítja a vadat, meg a lábbelit is felesleges átáztatni. Ez az első hajtó vonal. Ide érkeznek holnap reggel az urak. A rözse már oda van készítve. Itt fognak katonás rendben gyülekezni a hajtók, külön szakaszokban mindenki a saját vezetője mellett. Itt fognak a fegyvernökök állni, mindegyiknek szokás szerint karszalagján, kalapján, vagy nyakában lóg az a szám, ahányadik puskás mellé nyert beosztást. Ide fognak félre állni a fogatok. Itt vár a vadaskocsi. Rendben van... Mindenki megértette, tovább! Az első vadászvonal. Imitt-amott vadat látni, a lőállások rendben. Mégegyszer valamennyit megvizsgáljuk. Ez a bal-, ez a jobbszárny. Esetleg az egyik szárny a páros, a másik a páratlan. A második vonalon a sorszám eggyel arrább ugrott. Ha pl. 10 fegyver van: a balszárnyon 2—10-ig a páros számok, a jobbszárnyon: 1—9-ig a páratlan számok helyezkednek el. Az első hajtásban a sarokállás tehát az első, a kettes, illetve az egyes számú puskás. A második hajtásban a 4-es, illetve a 3-as a kezdő, a kettes és az egyes pedig a 10-es és a 9-es helyére mennek. Így forgatjuk állandóan az összes lőállásokat. Ezt a tervezetet feltétlen *előre* el kell készíteni.

A tizórai helye is rendben van. Sápadt vörösen bukik le a téli nap, előre jelezve a holnapi hideget. Vigan pattog

az erdészház kályhájában a fa. Kellemes, kesernyés illat terjeng. Utolsó vezérkari megbeszélés. A vezérhajtók mégegyszer iskolázandók. Két hosszú síp vagy kürt-jelre megindúlnak a hajtók, egyre megállanak. Egy rövid, két hosszú a balszárnyat, két hosszú egy rövid a jobb szárnyat jelenti. Ezt le is lehet egyszerűsíteni olyformán, hogy a szárny hívójelét síppal adjuk. Kettő a bal, egy a jobb. Az „indulj“-t vagy „állj“-t kürttel továbbítjuk. Ez a legegyszerűbb jelzés. Ennél sokkal szebb a vadász-kürt. Csak az bántó, ha a pásztor vagy kanász a díszmenetet fújja, még hozzá lehetőleg hamisan. Rendezett vadászterületeken kellene annyi fáradságot venni, hogy a vadász-személyzet a függelékben közölt hangjegyek után tudjanak a kürttel bánni. Mégegyszer figyelmeztessük őket, hogy az irány helyes megtartásától függ a jó eredmény. A sűrűben nehezebben mozgó szárnyhoz kell igazodnia a ritkásban könnyebben haladónak. A nyiladékra kilépett hajtó megáll. A felszedett vadból terítéket készít a lőállás előtt. Következik a vadas ember. A jegyzőkönyvében külön lapon áll: „Erdei hajtás fácánra a V i erdőben 1937. november 12-én.“ A következő lapon: fenn az első sorban 1. hajtás, alatta szépen belajstromozva 1., 2., 3. számú lőállás. Az illető neve, aki a lőálláson áll, majd hely, a lőtt vad, kakas, tyúk stb számának bevezetésére (lásd függelék). A fegyvernököknek meghagyandó, hogy számolják az általuk kísért vadász úr lövéseit. Ezt mondják be lehetőleg észrevétlenül a vadasnak. Különösen gondosan ügyeljenek az esett vadra. A lőtt vad gondos összegyűjtése nekik igen lényeges feladatuk. A számukra írjuk rá: ki az az úr, akihez beosztást nyertek és hogyan kell az illetőt szólítani. A fegyvernököknek dohányozni csak akkor szabad, ha erre vadásza felhatalmazza. Köhögő, prüszkölő, vagy pláne ittas ember nem használható. Viselkedjen csend-

ben, mozdulatlanul. Az esetleg közeledő rókát, nyestet vagy egyéb vadat csak az előtte álló vadász úr megfelelő oldalának, vagy vállának gyenge érintésével jelezze. Soha jóslásokba ne bocsátkozzék, még kérdésre sem. Különösen tartózkodjon véleményt nyilvánítani valamelyik általa már régebben ismert vadászról. A borralaló — a világ leglealacsonyítóbb valamije, ami csak lehet — letiltandó. Ezen tilalomról a meghívón üdvös a vendégeket is értesíteni. A fegyvernökök különleges szolgálatukért úgyszólván magasabb díjazást kapnak. A hajtás alatt úgy húzódjon meg, hogy sem a vadászt ne zavarja mozgásával, sem a vadat vissza ne riassa.

Most történik az egyes vadászok beosztása. Képesség, rokonszenv, rang szerint. Hamármal pl. a harmadik hajtás 4. lőállása a legjobb, ide írjuk be azt a nevet, akit előnyben részesíteni óhajtunk. Ez szabja meg azután egész napra a többi puskások helyezkedését is. Ez volna persze az igazságos! De hát hol vagyunk ettől ma, még a vadászatban is?... A fegyvernökök készítének a hajtás befejeztével, a hajtók segítségével a lőállásnál terítéket.

A hajtóknak kilőtt töltényhüvelyt szedni, vagy gyűjteni tilos. Ugyanis a különféle címen gyűjtött hüvelyek rendszerint az orvvadászokhoz vándorolnak. Ugyancsak a fegyvernök gondja a lőállásban a kilőtt hüvelyeket összegyűjteni. A vadaskocsi később külön kosárba szedje fel.

Igen mulatságos esetem volt egy alkalommal az a...i vadászatban, ahol egyik hajtógyerek ugyancsak szedte a kilőtt hüvelyt. Kijelentése szerint a fővadásznak, annak megbízatása szerint. Még üres tölténydobozt is adtam neki. A vadászat végén vagy 10 drb 25-ös doboztól domborodott ifjú barátom különféle helyeken. Most jött a nem várt leleplezés. Kézen fogtam a fiút s elvittem a fővadászhoz. „Mit csináljak kérem ezekkel a töltényekkel?”

— Hát maga kérte!

— Én ? Soha !

Íme, milyen fontos résen lenni.

A kocsisok is figyelmeztetendők, hogy csak hívásra jöhetnek. Ez is szép, ha kürttel történik. Nekik is pontosan ismerniük kell a helyet, ahol hajtás alatt állhatnak.

Így mindenkivel megegyeszer nyugodtan átbeszélve mindent, a térképen mintegy végig levadásszuk az egész következő napot. Igen, ez a nehéz hajtás ! Itt enyhe kis forduló van, ha nem vigyáznak, elszakad a hajtóvonal és a legszebb hajtásnak vége. Nem fog megtörténni. Majd én magam megyek a kényes szárnyra. Még reggel, ha a gyülekező helyre megyünk, meghajkoljuk a fát, ahol ki kell tartani, míg a tulsó szárny bekanyarodik. Azáltal, hogy magam vállalom a szárny vezetőszerepét, a kényes helyen a vezérhajtók sűrűbben állanak. A forduló pontjában, ahol tulajdonképpen a legnagyobb veszély van, maga a fővadász megy. Nincs is másnap semmi hiba . .

Az esti megbeszélésnél, ha egy pohár bort koccintunk a vezetőkkel, ha egy kis jó pipadohánnyal, szivarral megvendégeljük őket, emeljük önérzetüket és felébresztjük érdeklődésüket az egész vadászat iránt. Azt azonban jól jegyezzük meg, ha pajtáskodunk, iszogatunk, mindent elrontottunk. Röviden, végezzünk. Az egész megbeszélés 15—20 percnél több ne legyen. Nevetve, de azért katonás rendben adjuk az *egy pohár* bort : „A házigazdánk kedves egészségére !“ Összekoccintunk, kész, be van fejezve, mehet, sőt menjen is mindenki haza.

A találkán másnap reggel az összes hajtók 20 perccel hamarább kell hogy jelentkezzenek, mint ahogy a vadász urakat várjuk. Ezek megérkezésének ugyancsak 20 perccel előbb kell történnie, mint ahogy az első hajtás felállítását megkezdeni óhajtjuk.

Végre megvirradt a várva várt vadásznapi ! Még sötét van. Jól esik a friss vízben nagyot lubickolni. Ilyen-

kor érezzük, milyen jó kilenckor ágyba bújni. Csendesen kocogunk ki, néhány hajtó, esetleg ha szükség van még 4—5 egy másik szekéren. Először is oda igyekszünk, ahonnan az első hajtásban be kell kergetni a fácánokat. 4—5 ember végig nyomja a gazos, rekettyés árkot. Lám, 6—7 kakas is kivágódik. Hadd menjen, majd még találkozzunk.

A bozót nagysága szerint 2—3 ember visszamarad. Ezek itt őrködnek a hajtás végéig és az esetleg még érkezőket visszazavarják. A hajtás után, ha nincs rájuk szükség, beállanak a többi hajtó közé. Ha van még hasonló hely, úgy odamennek azt is hasonlóan elintézni.

Most itt az idő az óra szerint, hogy befussanak a fogatok. Mindenki sorba áll, elfoglalja a tegnap kijelölt helyét. A fejvetés vezénylése gyerekes, katonásdi játék, ezt hagyjuk el. Ha jó kürtösünk, van, az fujhat, de vigyázunk, mert a különben is jó kedéllyel megáldott vadászoknál semmitem áll oly könnyen, mint a nyomdafestéket nem mindig kibíró tréfa, ha valaki hamisan fuj! Tehát vagy jót, vagy semmit!

Az erdészeti, vadászati személyzetnél kedves és helyénvaló, ha erőteljes: „Jó vadászatot!“-tal köszön. Az „alászolgája“ és „kezet csokolom“ inasnak, szobalánynak való, de nem erdésznek, vadórnek.

A fővadász röviden tegyen a vadász úrnak vagy rendezőnek, ha a rendező ő maga: a tulajdonosnak, esetleg ennek távollétében a legelőkelőbb vendégnek rövid, határozott jelentést. Most van az ideje, ha esetleg váratlanul valamit változtatni kell, az új intézkedések, parancsok kiadásának.

A házigazda kötelessége, ha a gyülekezőhelyen olyan vendégek is vannak, akik egymást még nem ismerik, a bemutatásról gondoskodni.

Sokan a vadászat megkezdése előtt még reggelit

adnak vendégeiknek. Ha a gyülekező valamelyik intéző vagy erdészlakban van, úgy ott adjunk. Ha a szabadban gyülekezünk, az égő tűz körül. Szeszestalt mellőzzük. Födél alatt a háziasszonyok szórakozhatnak, csak ne engedjük túl hosszúra nyúlni. A szabadban csak olyasmit adjunk, amit jóformán evőeszköz nélkül lehet elfogyasztani. Ha hideg van, a forró fekete kávé egyike a legjobb italoknak. A vadászat megkezdése előtt a vendéglátó gazda, vagy a vadászatot rendező ismételten közölje, hogy mit szabad lőni. Ehhez minden vendégnek kötelessége alkalmazkodni. Akinek nem tetszik valami, annak jogában áll a következő vadászatról otthon maradni. A felállítás a legnagyobb csendben történjék. Mindenkivel közölni kell, honnan jön a hajtás és utána hol van a gyülekező. Nincs kellemetlenebb, mint amikor senki sem tudja, hogy mi fog történni. A legjobban azt szeretem, ha ugyanúgy, amint a vadászokat felállítottuk, össze is szedjük.

Igen sok vitára adott már alkalmat, hogy hogyan állítsuk fel a vadászokat. A sűrű mellé-e, vagy távol? Első a biztonság! Nemcsak az egyes puskás, a rendező is felelős minden balesetért. Tehát, már eleve a felállításnál figyeljünk arra, hogy ha már meggátolni nem is tudjuk az esetleges balesetet, helytelen intézkedésekkel legalább elő ne segítsük. Ha a hajtásban nyulat is lövünk, csak egy helye lehet a vadászoknak: közvetlen a sűrű mellett, mert így a kitörő nyúl a vonalon átvágva, állandóan távolodik a vadászoktól, s így a lövés veszélytelen. Ellenkező esetben folyton közeledik, minek következtében óvatos vadásznak lehetetlenné válik a lövés. Természetesen, a fácán lövése így nehezebb. Nem látszik oly messziről mintha távol állnánk. Az ágak is zavarnak. Ezzel szemben az is igaz, hogy a sűrű szegélyben álló vadászt a vad sem látja meg oly hamar, mintha előtte tisztás van. Ha kizárólag fácánt lövünk, úgy „elállíthatjuk“ a vadászokat.

Vagyis a vadászvonalnak a hajtástól távolabb eső oldalára. Így jobban látni a fák fölött érkező kakasokat. A vadászok egymástóli távolságát a helyi körülmények szabják meg. Minél nagyobb a sűrű és minél több fácánra számítunk, annál sűrűbben állítjuk a vadászokat. Túl­sűrűn ne, mert a közös lövések igen gyakoriak lesznek. 30—40 lépésnél közelebb nem szívesen állítom a puskásokat. Ha a távolság valami kényszerítő okból ennél kisebb, úgy az egyes vadászokat úgy állítom fel, hogy a hajtás a jobbkezüik felé essen, tehát a szomszéd puskások közül az egyik előtte, a másik mögötte fog állani. Ebben az esetben csak az előtte álló puskás és közte kitörő vadat engedem löni.

Úgy a hajtók, mint a vadászok felállítása a legnagyobb csendben, szó nélkül történjék. Ha a rendező az összes vadászokat felállította, a hajtás oldalát képező nyiladékon odáig megy, míg meg nem láthatja azt, aki a hajtókat állítja fel. Ennek a két embernek egymással állandó érintkezésben kell maradnia. A hajtók parancsnoka kéz fel­ tartással, halk síppal tudatja, mihelyt a rendezőt meglátja, hogy a hajtóvonal indulásra kész. Most megfúvatjuk a hajtást. Ehhez feltétlen ragaszkodjunk. Igen jó, ha a vadászok értesülnek arról, hogy a hajtás megkezdődött. A kürtjelre a hajtók egyszerre megindulni tartoznak.

Mennek a hajtók, nyomják a vadat! Eldördül az első lövés, kezd ropogni a fegyver. A rendező figyeljen. Ha nagyon szól a puska, lassítson, sőt állítsa meg az egész hajtóvonalat. Nem az a cél, hogy egyszerre, hanem fokozatosan menjen a vad. A hajtók csak a különleges és azt a vadat jelezzék, ami lőhető, röviden: annak menekülési irányát is jelezve. Csak az kiáltson, aki a vadat tényleg látja. Pl. róka, vagy szalonka előre, jobbra! Aszerint, ahogy a tényállás diktálja. A visszatörő vadat kiabálással nehéz, vagy éppen lehetetlen megfordítani, de ha a hajtó

megáll, botjával kettőt-hármat üt a fára, bokorra, sokkal valószínűbb, hogy megfordúl.

Mikor a hajtók a vadászvonal közelébe érnek, befelé a hajtásba való lövés kezd veszedelmessé válni. Ilyenkor a „befelé lövést“ fuvassuk le. A lefuvás csak nyúlra, illetve a földön mozgó vadra vonatkozik, mert a magasan jövő kakas gondtalanul lőhető. Állítsuk meg többször a hajtókat. Közben kopogjanak. Várjuk meg, míg minden kakas felrepül és csak azután indítsunk újból. Különös gonddal, apróra ide-oda járva hajtsuk meg a hajtás végén lévő bokrokat, sűrűt.

Ha a hajtók a vadászvonalra kilépnek, fuvassuk le a hajtást! Gondosan szedessük össze a vadat. Készítsünk terítéket. Rakjuk külön a tyúkokat, a kakasokat, nyulat, szóval mindenféle vad-fajtát. Minden 10-iket húzzuk ki kissé a sorból. Így könnyebb számolni. A vadas átveszi lőállásonkint az esett vadat. A vadászmeister intézkedik az esetleges utánkeresésről s megy a vadászat tovább. Előállnak a fogatok s megyünk a következő hajtásba.

Az utánkeresés külön gond. Erre szükséges a társaság nagysága szerint 2—3 megbízható vizsla. Ha a sebzett vad a lehajtott részben esett, menjünk rögtön utána. A még meghajtandó területre menekült beteg vadat csak akkor kerestessük, mikor az új hajtás már megindult, mert különben könnyen elronthatjuk az egész hajtást. Az utánkeresést másnapra hagyni nem ajánlom. Először, mert a vad igen sokszor már a kártékonyok gyomrába vándorolt, másodszor, mert ezeknél az utánvadászatoknál gyakran még több különben egészséges vadat lövöldöznek meg. Legfőképp veszedelmesen csábítja az egyes hajtókat, a saját külön keresgetésükre.

Ezek előre bocsátása után áttérek magának az egyes vadásznak szerepére, kötelességére. A kapott meghívóra lehetőleg postafordultával feltétlen válaszolni *kell*. Ha-

sonlóképpen az esetleges kérdésekre is. (Autón, vagy vasúton érkezem, inast, illetve vadászt viszek.) A házigazdának és a rendezőnek feltétlen tisztában kell lennie, hogy a fogatokon hány embernek a helyéről kell gondoskodni. Ha több napról van szó, a meghálásról is. Töltényt még akkor is vigyünk, ha adnak. Nem tudhatjuk, nem-e más peremű töltényt adnak-e? Nagyon kellemetlen, ha a perem vastagsága következtében a fegyverünket nem bírónk becsukni. Az is lehetséges, hogy más lőporral töltött töltényt kapunk, mint az általunk megszokott. A saját multságunk is, de meg a házigazda érdeke azt kívánja, hogy a vad tényleg terítékre is kerüljön. Ne pedig hosszú szenvedés után pusztuljon el és váljék a ragadozók táplálékául. A kapott töltény nem azt jelenti, hogy az a saját tulajdonunk és a megmaradt elvihető, hanem csak használatra kapjuk s a vadászat végén a visszamaradt töltényeket szolgáltatassuk be. Jól tudom, hogy a töltényadás nem egyszerű kérdés. A mai lőszerárak mellett könnyen előfordulhat, hogy valaki azért mond le a vadászatról, mert erszényét túlzottan megerőlteti a párszáz darab töltény ára. Az is igaz, hogy a vadásztulajdonosnak is tetemes költséget jelent. Ez különösen akkor válik érzékennyé, ha gyenge, vagy közepes puskások könnyelműen pazarolnak. Szabad legyen ezért a következő, egészen jól bevált módot ajánlani. Az első hajtásban lőjjön mindenki a saját töltényével. A második hajtásban a tényleg terítékre került vad számának másfél vagy kétszeresét adjuk.

Elemi udvariassági szabályokra nem kívánok kitérni. Ezekről csak annyit: alkalmazkodjunk a helyi és főleg háziszokásokhoz. Ha nem vagyunk biztosak, inkább érdeklődjunk. Ha ebédhez estélyi ruhát kívánnak, vigyünk. Ha nem, hagyjuk otthon. A fontos az, hogy a háziúrnak, különösen a ház asszonyának ne legyünk

terhére. Van nekik úgyis elég gondjuk. Ne bíráljunk és főleg ne kifogásoljunk semmit. Ha nem tetszik a vadászat, maradjunk el. A jövőben esetleg érdeklődünk s ha a körülmények nem változtak, mondjunk le. A találgatás feltétlen pontosak legyünk. Ma mindég többen vannak akik gépkocsin utaznak. Ezek különösen akkor ügyeljenek, ha más meghívott vendéget is visznek, mert ennek módfelett kellemetlen lehet más hibájából elkésni. Vidéki szomszédok, akik mindjárt kint a területen találkoznak, ugyancsak ne váraagoztassanak magukra.

A vadászat kezdetéig legjobb a fegyvert vagy fegyvereket tokban vinni. A felesleges tok, kabát, tartalék-töltény, mind a kocsin marad. Ne készülődjünk sokáig! Segítsük elő a vadászmeister munkáját azáltal, hogy mindent az első hallásra megteszünk. Széket vinni ajánlatos. Amíg a hajtás meg nem indul — sőt az elején is — szívesen ülök, mert egyrészt az ülő ember könnyebben marad mozdulatlan, másrészt a fejünk mélyebben lévén, tehát jobban látunk be az előttünk lévő hajtás sűrűjébe.

A hozzánk beosztott emberrel ismerkedjünk össze. Kérdezzük meg a nevét, mert hátha elkallódik s akkor nem tudjuk könnyen megtalálni. Különleges szokásainkat, kívánságainkat, saját érdekünkben közöljük vele. Ne röstelkedjünk vele beszégetni, de a hajtás alatt feltétlen szó- és dohányzástiltalmat kívánjunk. Nem rossz, ha ő is számlálja az elejtett vadat. Különösen a sebzettet. A magunk részére készítsünk kis, a mellényzsebbe férő jegyzőkönyvből lőjegyzéket. Ennek ballapjára kerül: X. Y. vadászata Z...-ben, 1937 november 21-én. Majd alá:

Vittem : 150 töltényt

Maradt : 40 töltény

Ellőttem 110 töltényt.

A jobboldalon a vad neme, amely azon a vadászaton lövésre került. Ezt függélyes oszlopokban jelzi a lajstrom. A vízszintes sorokban előre jelezzük, illetve leszámozzuk az egyes hajtásokat. (Lásd melléklet.) Az itt felsorolt adatokból otthon kiszámítjuk a találati százalékot. Már akinek ez örömet okoz! Én ajánlom, mert a könnyelmű, meggondolatlan lövöldözéstől óv. Meg azért is jó, mert ha később ugyanoda hívnak vadászatra, támpontot nyújt a viendő töltenyek mennyiségére. Minden hajtás után vezessük be saját eredményünket.

A kijelölt helyet elfoglalva, legelőször győződjünk meg a már felállított szomszédunk hollétéről. Intsünk át neki. Azután várjuk a következő szomszédot. Így kétoldalt biztosítva szomszédaink holléte felől, helyünket a hajtás lefűvásáig ne hagyjuk el. Ha múlhatatlanul szükségessé válna, bármely kényszerítő okból helyünk elhagyása, ez feltétlen csak akkor történhetik, ha már *mindkét szomszédunk figyelmeztetésünket tudomásul vette*. Nemcsak a saját multságunkat, hanem az egész hajtást elronthatja, ha a lőállásunkon szomszédainkkal hangos beszélgetést, jóízű nevetgélést rendezünk. Aki szomszédjához átmegy beszélgetni, vagy pláne egy puskást kihagyva, még egy továbbihoz szegődik társalogni, nemcsak teljes neveletlenségéről tesz tanubizonyságot, hanem arról is, hogy nem vadász. Végtére az egyedül vadászó azt csinálhat, ami jól esik. A társaságban vadászó kötelessége a vadásztársai szórakozását figyelembe venni.

A lőállásunkon teljes kényelemmel rendezkedjünk be. Ez nem azt jelenti, hogy ebédelni kezdjünk, hanem készüljünk elő az érkező vad fogadtatására. Nagy szegénységi bizonyítvány az illető vadászra, ha a hajtás elején érkező rókát sonkás zsemelével fogadja, fegyver helyett. A dohányzás szokás és ízlés dolga. A hajtásban — bár a szél fontos — mégsem annyira lényeges, mintha lesen

ülnénk, vagy cserkészsnénk. A vad szimatja is valamivel kevésbé jön számításba. Különben is a dohányzás kérdésével úgy vagyok, hogy ha a szél jó, a vad úgysem kap szimatot, ha meg rossz, dohányzás nélkül is felfedez. Én a dohányzást saját személyemre csak azért mellőzöm, mert a gyors lövésnél zavar. Ha az elállítás után rá is gyújtok, félre teszem, mihelyt a hajtást megfűjják. A lőállásunkon különösen akkor tanácsos csendben és gyorsan elkészülni, mikor a puskások felállítása a hajtók felállítását megelőzi. A hajtók felállítása sohasem megy teljes csendben. Ez a kis nesz elegendő arra, hogy a hajtásban lévő róka meginduljon. Ravasz, öreg rókák nem egyszer teljesen észrevétlenül végigkeresik az egész vadászvonalat. Ott tudomást szereznek a mozgolódó vadászról és megfordulnak.

Nem közömbös, hogy vajjon a lőállásunk előre elkészített ernyő-e, vagy sem. Az ernyő mögé leülünk. Előzőleg a földet, ha az nem volna eltisztítva, cipősarkunkkal minden zavaró vagy a lábunk alatt esetleg recsegő ágtól, avartól megtisztítjuk. Ha nincs ernyő, gondosan vegyük szemügyre az állásunk felé húzó váltókat. A kakasok különösen nagy mesterek a teljesen zajtalan érkezésben. A váltókon 20—30, vagy néha csak 10 lépésről az ide oda tapogó lábakat észreveszik és menthetetlenül visszafordulnak! A hajtásban futva visszamenekülő fácánok magukkal viszik a többi gyanútlanul jövőt is. A hajtókkal találkozáskor, egész más irányban — csak ebben nem — kelnek fel és menekülnek. Ez az oka, hogy egyes vadászok még a legrosszabbnak vélt helyeken is aránylag jobb eredményt érnek el, mint mások a kedvezőbb helyeken.

Kísérőmet a legjobban közvetlen mögöttem szeretem. Sőt, a legszívesebben el is engedem. (Én t. i. sohasem vadászom két fegyverrel.) A megfelelőnek gondolt

számú töltényt a jobb zsebembe készítem elő. Mégegyszer körülnézünk, ha esetleg valamelyik ág zavarna, letörjük. *Töltünk.* Csak most, mikor már egyéb elintézni valónk nincs. Ha töltényünk fogytán volna, emberünk hátulról belesurgathat pár darabot. A lopást nagyon ellenőrizzük. A most divatos 25-ös dobozból egynek a tartalma belefér a zsebembe. (Ezért a vadászkabátom jobb zsebét külön erős zsákvászonnal béleltem.) Ha új dobozt kell kezdeni, és az egészret egyszerre nem tudom elhelyezni, tizesével adatom, ha idő van rá, kézbe! Nem szép ez a bizalmatlanság, de hát a kommün utáni idők ide néveltek.

Ne lőjjünk mást, mint ami megvan engedve. Ha nem vagyunk benne biztosak, inkább ne lőjjünk. Ha aztán véletlenül mégis tyúkká válik a lelőtt kakas, ne rösteljük bevallani. Minden komoly vadász tudja, hogy ilyesmi a legnagyobb gond és elővigyázat mellett is megeshet. Velem történt meg az a mulatságos eset Herceghalmon, hogy láttam a nyárfa mögé befutni kakast, mely a csaknem méteres törzs mögött felkelt, még kiáltott is. A nagy robajjal kivágódott kakast lelőttem. Mekkora bámultam azonban, mikor a lövésemre leesett kakas helyett tyúkot hozott ki a hajtó. Ugyanis minden valószínűség szerint a tyúk már rég ott volt s az odamenekülő kakas ezt zavarta fel, míg maga ottmaradt.

Gyalogos fácánra lehetőleg ne lőjjünk! Tudom, lesznek, akik e sorok láttára megdöbbennek. Hát azok ne is lőjjenek. Én sem lövöm. De elégedjünk meg annyival, ha azt mondjuk, hogy: „gyakorlott, régi vadásznak nem lehet a gyalogfácán lövése öröm, de kezdő, fiatal vadász, ha egyszer-egyszer a terítékét egy ilyen kényelmes lövéssel javítani próbálja, ne dobjunk reá követ.“ Azért mondom „próbálja“, mert korántsem biztos a találat. A földön, ha sebes álltában akarunk kakast találni, jól célozzuk meg. Szinte golyólövészerűen kell löni, mert különben elmegy.

A legtöbb ilyen lövés különösen, ha már az illetőnek némi gyakorlata van a repülő vad lövésében, feléje megy.

A közös lövésektől óvakodjunk. Ha sűrűn állnak a puskások, ez gyakori és bizony kellemetlen. Ilyenkor a legjobb megegyezni, hogy mindenki csak egyik oldalra lő. Lehet, hogy a vadászmeister ebben az intézkedésben már meg is előzött. Ha vadat látunk, vagy hallunk közeledni, mozdulatlanul figyeljünk. Még azt is, ami nem lőhető, hagyjuk, hadd jöjjön nyugodtan ki és ne törjön vissza semmi. Fegyverünket csak akkor emeljük lövésre, ha a vad biztos lőtávolságban van.

A biztos lőtávolság! Ez nehéz kérdés! Fegyvere, tölténye, vadásza válogatja. Mindenesetre ne hagyjuk számításon kívül a gallyak sűrűségét sem. Akiben annyi megfigyelési képesség sincs, hogy hamarosan rájöjjön arra a távolságra, melyből a vadat vagy gulyássá lövi, vagy csak megsebzí anélkül, hogy leesne, az inkább hagyja abban a vadászat nemes foglalkozását!

Ha a befelé lövést lefújták, ne lőjünk többé be. Ha ez nem történne meg, vagy nem hallottuk, akkor is hagyjuk abban, midőn a hajtóvonal közelünkbe ér. A hajtók lárájából úgylis tájékozódhatunk hollétük felől. Inkább maradjon egy lövet puskapor a csőben, semhogy valakit megserétezzünk!

Mihelyt a hajtást lefújták, rögtön vegyünk ki a töltényt. *Töltött fegyverrel a löállást elhagyni vagy vele kocsira ülni, azt a fejezőnöknek vagy hajtónak átadni, a legdurvább megsértése a legelemibb óvszabályoknak. Az ilyen vadászokat a többiek érdekében azonnal el kellene távolítani.*

Minden, a vadászatban résztvevő vadásznak első kötelessége a házigazdát, a vadászmeistert legjobb tudása szerint és minden erejével munkájában tőle telhetőleg támogatni. Ez különösen a lőtt vad összeszedésére vonat-

kozik. Sokszor a hajtók ostobaságából, nemtörődömségből, ügyetlenségből, de sajnos nem egyszer szándékosságból is fekve hagyják a lőtt vadat. Ha lövéseinket számon tartjuk, úgy kellő biztonsággal össze is szedhetünk mindent. Ha aztán a rendező nem törődik vele, ez az ő dolga. Mi minden esetre tegyük meg kötelességünket. Különösen az, aki valamelyik társaságban idegen, új, sohasem tudhatja, hogy helyes viselkedése melyik komoly vadászvendégnek tűnik fel. Nem egyszer ép ezért kap igen szép vadászatra meghívót. Nem egy vén róka van, még a mai vadászok között is, akinek kedves, remek területéről a cimborák nem is tudnak. Azonban 2—3 komoly, igaz vadászt szívesen beavat titkába és részesít a rendszerint igen kitűnő multságban. Ettől eltekintve, a szépet, a nemeset magáért és sohasem tegyük haszonlesésből.

Nem érdektelen a teríték megtekintése sem. Gyakran lehet ott érdekes és hasznos dolgokat látni, hallani. Mit hogyan kell és hogyan nem szabad csinálni. Pl. azt a különben előkelő urat, aki a terítéket átlépi, ahelyett, hogy megkerülné, ne utánozzuk. Kezdő vadász vitákba, ne elegyedjen. Alkossa meg véleményét magának. Így legalább nem kell szégyenkeznie, ha később mégis rájön, hogy nincs igaza. Ha meg igaza van, gyarapszik önbizalma. Sokszor derülnöm kell, hogy miként vitatkoznak a közös vadon, hogy vajjon ki lőtte? Hát tényleg biztosak lehetünk-e abban, hogy csak az egyik lőtte? Előírás? Csalhatatlan törvény, hogy egy vadat csak egy lövés találhat? Hátha mind a kettő talált. Miért fontos ez? A lőjegyzék miatt! A saját lőjegyzékem az én belső ügyem. Nem mutatom senkinek. Tehát nem is tárgyalok róla. Ha lehet, a kétséges vadat *észrevétlenül* (másképp nevetséges), megvizsgálom, hogy tiszta képet kapjak. Ha ezt nem tudom, úgy nem jegyzem, de a lövést sem számítom. Így nem befolyásolja a találati százalékomat.

Ha a szárnyra, vagy pláne a hajtók közé nyerünk beosztást, az előbb említettekre még fokozottabban ügyeljünk. Különösen fiatal, kezdő vadászokat szeretnek ezekre a helyekre mint kevésbé jókra beosztani. Ez igen nagy hiba. Mert először nem igaz, hogy ezek gyenge helyek, különösen nem az oldalak. Másodszor, igen veszedelmesek. Az ide kijelölt puskások, ha tapasztalatlan-ságuk mellett még szelesek is, bizonytalanná tehetik az egész társaság testi épségét. Vegyük a két teljesen különböző helyet külön!

A hajtók közé beosztott vadásznak kizárólag csak a hátratörő, a hajtóvonalat már elhagyott vadra szabad löni. Ellenkező esetben könnyen megtörténhetik, hogy 3—4 vadász itt többet lő, mint 10 a homlokvonalban. Löni, ha a sűrű nem túlnagy és a fegyverkezelésben nem gátol, aránylag könnyű. Ha a homlokvonal nyugtalan, ide-oda mozog, fecseg, a kakasok vissza szaladnak. Ezek a bokrokban úgy meglapulnak, hogy csak nagy nehezen verhetők fel. Különösen veszedelmes, ha a felkelő kaka-sokat *alacsonyan* lövik! A leesett kakasok összeszedése is állandóan zavarja, hátráltatja a hajtóvonal mozgását. Miután csak hátra szabad löni, hát minden a hajtók mögött esik le. Ezért vissza kell menni. E közben kapu támad a vonalban s máris nyitva a visszamenekülés útja. Ha a hajtás egyik része sűrű, a másik kevésbé, vagy egyáltalán nem, úgy az a fél, amelyik a sűrűt járja, nehezen mozog. Ha még a lött vadért is vissza kell menni, a hátrament hajtót be kell várni, tehát álldogálni kell, könnyen az egész hajtóvonalat ferdére húzzuk s az egész hajtást más irányba tereljük, mint kívántuk. Öreg, tapasztalt vadászoknak, akiknek nem a mennyiség, hanem a minőség a fontos, az ilyen hajtóvonal mögötti, különösen váltókon lévő állások érdekesek szoktak lenni. Az érdekességet csak fokozza, ha elől a vadászok visel-

kedésükben sok hibát követnek el. Nem egyszer ezeken a hátsó váltókon löjjük a nyestet, meg a rókát.

Máskép áll a helyzet, ha a szárnyra nyertünk beosztást. A hely nem a legkönnyebb. Nem is valószínű, hogy túlsokat lövünk. Különösen akkor nem, ha elügyetlenkedjük dolgunkat. Azért nem ritka eset — velem is nem egyszer megtörtént —, hogy egymagam többet lőttem, mint hárman a homlokvonalban. Itt rendkívül sok függ az illető vadász helyes, vagy helytelen viselkedésétől. A teríték is változatosabb szokott lenni. Az olyan vadászoknak, akiknél csak a mennyiség fontos, azoknak nem való. Akik azonban a minőséget helyezik előtérbe, azok itt megtalálják számításukat és kedvükre kiélvezhetik magukat. Milyen kedves, mikor a bronzszínű, lombtalan erdőben a vadászvonal élénk zöld pázsitútján végig tekintünk. A sárguló avarban messziről hallani az egyenletesen ügető, néha megálló rókát. A különös, szinte idegességgel szaladó fácánt, a baktató nyulat! Inkább füllel, mint szemmel vadászunk. Vagy fehér hó fekszik, néma csend! A sok puha lágyság elfog, eltompít minden neszt. Szemem szinte belefűrődik a behavazott sűrűbe. Keresi, hol mozdul egy ág, hol jelzi a közeledő vadat a gallyról lehulló hó. Szinte cserkészlet ez! Remek, kedves hely — legalább nekem —, ha minden jól megy! Mint minden vadászathoz, ide is higgadság, nyugalom kell. Itt nem annyira a lövész, mint inkább a vadász kerül előtérbe!

Először is győződjünk meg, hogy a hajtóvonal áll-e rendesen. Beszéljük meg a legszélsőbb emberrel, hogy ő állandóan szorosán a hajtáshoz tapadva járjon, úgy a sűrű szélén, hogy mindkettőn egymást láthassuk. Ez szükséges, mert egyrészt állandóan tájékozódva kell lennünk, hogy a hajtóvonal hol mozog, másrészt a nyiladéknak feltétlen szabadnak kell lenni, hogy azon nyu-

godtan lőhessünk. A lassan, egyenletesen mozgó hajtóvonal ne törődjön a vadással. Az hadd helyezkedjék szükség szerint hol előre, hol hátrább. A hajtóvonalnak lassan kell mozognia, mert ha siet, nincs ideje a vadásznak előbbre menni, vagy ha előbbre is jut, nagy csörtetés árán és teljesen kifulladásra. A hajtás szempontjából is jobb a lassan mozgó hajtóvonal. A vadász figyeljen a hajtóvonalra és ne a hajtók alkalmazkodjanak a vadászhoz.

A szárnyon mindig egyedül megyek. A lövésre kész fegyverrel előre cserkelek a vonal elé. Ha a sűrű igen nagy, csak 50—60 lépésre, ha ritka, 100—150-re. Kopogós időben, mikor a vad könnyebben fut, előbbre, lágyban, ha jól megfekszik a vad, hátrább helyezkedem el. Csend! Idehangzik a hajtók nevetgélése, tréfálkozása. Néha a homlokvonalról egy-egy halk acélos csattanás. Valaki a fegyverét csapta be, mint otthon az ajtót (pedig ez egyiknek sem tesz jót)! Most valaki Browningját vágta be! Vissza is szaladt reá a felútról egy vén fehérsarkantyús kakas. Csendesen meghúzódva valami fa vagy bokor mellett várok! Élvezem az elkövetkezendőket! Most eleinte halkán, majd mindig erősebben hullámszik, dagad a kürtjel. Fokozottabb mozgás a homlokvonalon, pedig most kellene a legnagyobb csend! A kürtjelre felneszelt vad figyel, tanakszik, keresi honnan jön a veszedelem. Még nincs tisztában. Ilyenkor mozdulnak meg a rókák és az öreg kakasok. Ahogy a kürt elhangzik, végig száll a hajtóvonalon: „Befelé!” Recseg, ropog a megindult hajtás. Néha rögtön, néha csak később kezdődik az a különös mozgás, moszatolás bent a hajtásban. Elöttem alig pár tucat lépésre felkiált egy Mátyás. Önkéntelenül szorosabban fogom fegyverem. Megzörren az avar. Most mozdul a bokor, valami vörös villanik meg... róka! Jön az én oldalamba. Figyeli a hajtókat. Mozdulatlanul várok. A hajtás szélén, mielőtt kilép, a tiszta nyiladékra,

biztosan meg fog állani, körülnézni, vajjon tiszta-e a levegő! Most türelem és nyugalom! A levegő tiszta — ő legalább azt hiszi — kikocog a nyílásra. Élesen dörren a kis huszas, magasra lendült vitorlával, orrával mélyen a földet szántva menekül. Mi az? Hamar a második lövést! De nincs reá szükség. Mindig mélyebbre sülyed az orra, végre átbukik saját fején. Vége! Örülök. Mit bánom, hogy lövésemre 2—3 fácán is lohol hátra. Őrült iramba vágtatnak vissza a hajtásba. Nem is futnak, félig már repülnek. A hajtókat elérve, felrepültek. Ki erre, ki arra. Néha még jut lövésre belőle, néha nem. Ha bármilyen csábító is, mégse menjünk ilyenkor visszafelé. Maradjunk csak a helyünkön nyugodtan állva. Egyes lövések esnek. A hajtók alig 20—30 lépésre érnek hozzám. Most elindulok. Ott elől, vagy 150 lépésre, két vén betyár kakas már átszökött! Ez a váltó! Amennyire zajtalanul sietni bírok, igyekszem előre. Körülbelül itt lehet előttem 20—25 lépésre. Megállok... Nagy robajjal átvált egy suta. Három gida megy utána. Ezek még nem ismerik ezt a fölfordulást. Ösztönösen követik riadtan menekülő anyjukat. Ez is szép látvány. Elöl a homlokvonalban erről mind nem tudnak semmit. Kicsi, alig észrevehető mélyedés húzódik a terepben. Ez a kakasok váltója. Jön is egy óvatosan, kényesen lépegetve, figyelve. Kezdőnek nem muszáj kísérletezni, nyugodtan célozzon az egész csőstint eltüntetve a kakas lábára. Ott is fog maradni. Én azonban rákiáltok, fel is röpül, hogy azonnal életelenül hulljon vissza. A szélső hajtó felfigyel. Felemelt kezem jelzi — megbeszélés szerint —, hogy egy fekszik. Majd ha ide ér, felveszi.

A fegyvertűz mindig élénkebb lesz. Közeledik a hajtás vége. Ha a hajtás végén a lőállások előtt rőzsekötegekkel vagy hálóval lezárták a hajtást, úgy a kötegsor előtt 15—20 lépéssel érdemes megállni. A hajtásban

lévő nyulak természetesen itt jönnek végig és kivétel nélkül, valamennyien a két oldal valamelyikén törnek ki. A nyúl lövése itt korántsem olyan könnyű, mint ahogy a legtöbbben hiszik.

Ha rözsze nincs lerakva, akkor is álljunk meg a vadászvonal előtt, mintegy 50—60 lépésre. Ha a hajtók utolértek, tovább húzódom utánuk, esetleg, ha a sűrű nem túlságosan nagy, be is megyek a hajtásba a hajtók mögé. A saroknál felkelő kakasok a sarokpuskásé, akár előre törnek, akár oldalt. Ami vissza tör — pedig az van mindig szépen — az enyém. Lefújják a hajtást. Nézegetem a fehér, nagy sarkantyús öreg kakasokat. Mulatok. Túljártam az eszükön! A vadászatban ez a fő. Vad és vadász örök harcban áll. Az az ösztönét, finom érzékszerveit, ez tapasztalatát, leleményességét viszi harcba. A fegyverek meglehetősen kiegyenlítik egymást!

Minél — hogy úgy mondjam — ügyetlenebbek, hangosabbak a homlokvonalra beosztott vadászok, annál jobb dolga van a szárnypuskásnak. Azért ne vegye senki rossznéven, ha a magamfajta öreg kópé a túlhangos, vasárnapi puskások közül a szárnyra kéredzkedik.

Még egy különleges hajtóvadászatra szeretnék kitérni, a Dunamenti szigetvilág erdeinek meghajtására. Valami egész különös báj van ezekben a vadászatokban. Csónakon visznek egyik hajtásból a másikba. A csendes víztükörben remekül tükröződik, csillog a sárga őszi erdő. Már magáért ezért a képért érdemes kijönni. A szigetek erdeit majdnem kivétel nélkül nádkoszorú övezi. Ezen a nádsávon kívül lehetőleg a porondra állítsuk fel a vadászokat. A hajtást úgy irányítsuk, hogy a szomszéd szigetre nyomjuk a fácánokat. Ha a hajtók elértek az erdő szélére, ott álljanak meg. Úgy, ahogy egymásután kiérnek. A nádba ne menjen be senki. Ilyenformán patkóalakban a sziget végének formáját kísérve, szemben álla-

nak puskások és hajtók. Olyan messze, amilyen széles a nádas. Néha ez csak 8—10 lépés, de az nem baj. Most két oldalt kezdünk a nádban hajtani, a csúcs felé. Az erdő szélén tartózkodó hajtók állandóan zörgessék a bokrokat, fákat. Sőt apránként, ahogy ez a hajtás megy, tömörüljenek. Kissé a vadászokat is összebb lehet nyomni. A legjobb állás a csúcs szokott lenni, vagy az a hely, ahonnan a szomszéd szigetre a legrövidebb az út. Innen nem lehet elgyalogni! Itt muszáj szárnyra kapni! Mint tarka röppentyűk, kelnek fel gyertyaegyenesen a kakaók. A mulatság igen nagy szokott lenni.

Mennek a hajtások, egyik a másik után. Halad az óramutató. Minél közelebb jut a délhez, annál jobban kezd jelentkezni mindenképpen az étvágy. A túltáplált vadász lusta és nehezen lő. Üres hassal, éhesen, különösen ha sűrűn esnek a lövések, könnyen beáll a fejfájás. Adjunk tehát enni. Ha a vadászat rövid, és még hozzá erős reggelt is adtunk, csak tízórait szolgáltatassunk fel. Ha 9 órától 3—4 óráig vadászunk és 5-kor már ebédet tudunk adni, elég, ha 11, fél 12 körül kis sonkászsemlye, sajt, kolbász, szalonna, pogácsa, főleg édességből álló rövid étkezési szünetet tartunk. A cukor erőt ad és táplálja az idegeket, szívet. Egy híres szívorvos azt mondotta, hogy: „a cukor a szív benzinje“. Erre pedig itt szükség van. Szeszt, hacsak lehet, kerüljük. Ha mindenképpen kénytelenek vagyunk adni, akkor is csak keveset. A forró tea, fekete kávé jobb.

Ha a vadászat hosszabb, vagy az utolsó hajtás után még soká kell az estebédre várni, adjunk kint *egyszerű* ebédet. A gulyásleves itt elsőrangú. A háziasszonyok és szakácsok további művészetébe nem kívánok beleavatkozni, csak még annyit megjegyezni, hogy akár ebédet, akár tízórait adunk, 40 percnél hosszabb időt ne töltsünk vele. A rövid téli naphoz a legjobb déli órákat elhagyni nagyon kár.

Az erdei pásztázó vadászat.

Erre a vadászati módra a sűrűt, bozótot, külön már előre be kell rendezni. A legjobbak erre a csenderesek. A vadászat céljaira készítettünk keskeny, körülbelül 1 m széles olyan utakat, melyek átvonulnak egyenesen az egész sűrűn. Az egyes utak 40—50, kivételesen 60 m-re legyenek egymástól. A vadászok ezeken a vonalakon állanak fel a hajtókkal egyvonalban, a hajtás kezdetén. Adott jelre valamennyien szép egyenletesen végigmennek az egész hajtáson. A puskások a felrebbenő fácánokat lövik. A lövés nem mindig könnyű. Különösen nehéz a nyíláson átcikázó üregi és mezei nyulak lövése.

A lényeg az, hogy a sűrűn menő hajtók egyenes sorban menjenek és el ne szakadjanak. A vadat szinte a helyén kell meglepni, akkor felrepül, különben elszalad.

A sornak feltétlen egyenesnek kell lennie. Ha valamelyik szárny vagy a közép behorpad, a vad zöme odatömörrül és csak pár vagy esetleg egyetlen fegyver mulat, míg a többi csak nézi. Ha minden 4—5. hajtónak vagy vezérhajtónak hosszú póznára erősített zászlót adunk a kezébe, úgy a hajtók is, a rendező is állandóan ellenőrizheti az egész vonal helyzetét. Bizonyos távolságokban keresztbefutó keskeny utakat is készítsünk. Ezeken a vonalakon igazodik ki az összekuszálódott hajtólánc, itt rakják le a hajtók az összeszedett lőtt vadat. A sűrűben amúgy is nehezen bújkáló hajtóknak komoly terhet jelent, ha 15—20 kakast is kell cipelniök. A vadászok, fegyvernők különös gonddal figyeljék a leesett vadat. A lőtt vad összeszedése itt lényegesen nehezebb, mint más hajtásban, viszont az eldugás még könnyebb! A vadászok is feltétlenül a hajtókkal egyvonalban menjenek, mert

így csak egyetlen irány az, amiben lőni nem szabad. Hacsak pár lépéssel mennek előbbre, már a vadászok vonalára is és a hajtók vonalára is külön kell figyelni. Legfeljebb, bár ezt sem teszem szívesen, a két szárnypuskást küldöm előre. Ezek mellé azonban, ha a sűrű magas, zászlós hajtót adjunk, nehogy a sűrű fölött alacsonyan repülő fácánnal együtt, valaki őt is megsértesse. Ennél a vadászati módnál aránylag gyakori a visszatoró fácán, tehát vigyázzunk a lövéskor, különösen, ha alacsonyan húznak, nehogy valamelyik a sűrűben elmaradt hajtót baj érje. Miután az ilyen hajtás céljaira a legjobbak a mell-, vagy legfeljebb embermagasságú sűrűk, a veszély nem kicsiny. A bokor ugyan eltakarja az embert, a gyereket szem elől, de a seréttől nem védi. Tehát a hajtókat is nyomatékosan figyelmeztessük, hogy elmaradni életveszélyes.

A fácánok, mint már ismételten hangoztattam, előszeretettel menekülnek gyalog. Az ellábolásuk megátlása céljából a hajtás végére *fektessünk* le néhány gyereket, akik ott állandóan fütyörésznek. Ez teljesen elegendő szokott lenni arra, hogy a kakasok idő előtt el ne hagyják a hajtást. Az sem rossz rendszer, ha a hajtás vége előtt, mintegy 100—150 lépésre a vadászok állva maradnak, a hajtók *csendesen* megkerülik a hajtást s a végén visszafelé reá hajtják a helyükön várakozó urakra.

Kevés, higgadt, jó puskásnál, akiknek életkoruk, vérmérsékletük lehetőleg egyforma és mindenekelőtt jól iskolázott hajtókkal, ha elegendő fácánunk van, ezek szoktak a legkitűnőbb vadászatok lenni. Mihelyt azonban csak egy is hiányzik a fenti kellekekből, inkább hagyjuk el ezt a vadászati módot, mert csak bosszúságot, örökös félelmet, aggodalmat fog okozni, öröm és kakas helyett!

A kereső vadászat.

Ahol rendszeres és nagyarányú fácántenyésztés folyik, külön fácánra nem szokás kereső vadászatot rendezni. Mindazonáltal lehet, sőt elég gyakran akadnak olyan területek is, melyek ezt a kedves vadászati módot indokolják, sőt egyenesen kívánják. Akinek a területe nagybani tenyésztésre alkalmatlan, aki az erre alkalmas erdő, bozót hiányában őszi vagy téli hajtásokat nem tud rendezni, mert két, legfeljebb három hajtást eszközölni nem érdemes, annak igen jó multság a keresés.

Keresésre a sűrű, gazos területek, tengerik, az ősszel még lábon álló takarmányfélék a legmegfelelőbbek. A kutyára vigyázzunk, mert a szaladó fácán rontja. Még a legcélszerűbbnek találom, ha a fedezéket nyújtó gazdasági terményt, különösen keskeny parasztföldeken, lábánál tartott ebbel, 2—3 hajtóval végig nyomjuk. A vizslát csak az utolsó 80—100 lépésnél engedem el keresni. Azt feltétlen követeljük meg, hogy a vad kirepülésére feküdjék. (Ez különben is elemi követelmény.)

Másképp áll a dolog, ha olyan nedves réteken kerecsünk, amelyeken kisebb, nagyobb bokrok, száraz vagy befagyott nádasok vannak. Ezeket mind egyenkint keressük le. A lövésünknél elmenekült vagy elhibázott kakast kísérvük figyelemmel. Ahová leszállt, menjünk utána. Rendszerint a kutya újra megtalálja.

Bokros ligetek, legelők, szőlők, különösen ha benne parlagok vannak, a fácánok kedvenc tartózkodási helyei. Itt nyulászva, foglyászva igen szépen mulathatunk. Az uradalmak, vagy utak ákáccal, sövénnel szegett táblái, árkok, elhagyott kőbányák, ha bennük bokor és gaz van, mind kedves helyei a kereső vadászatnak. A kereső vadász egyedül, vagy legfeljebb másodmagával 2—3 ügyes hajtóval, megbízható vizslával szórakozik a legjobban.

A keresés a kisvad cserkészete! Mint ilyen egyéni vadászat és igen nagy élvezetet nyújt. A mi színpompás ragyogó napsütéses vénasszonyok nyarunkon kimondhatatlan öröm. Ha 3—4, nem ritkán több fémfényben csillogó kakas díszíti az őszi terítéket, bizony szép mulatság annak, aki a vadászat mellett a természetben is tud gyönyörködni. Milyen szép egy ilyen őszi keresés, mikor a terítéken fogoly és nyúl mellett esetleg vadkacsa, vagy szalonka társaságában néhány kakas is tündököl.

A fent említett apró bozótosok meghajtására, helyesebben lekeresésére, kiválóan alkalmas a Spániel. Ez a nálunk még mindég nem eléggé méltányolt vadászeb sokkal több figyelmet érdemelne. Fáradhatatlanul kajtatnak s ki nem jönnek a legnagyobb sűrűből, míg benne egyetlen vadat szimatolnak. Mellette még az az előnyük is megvan, hogy alacsony termetüknél fogva nem riasztják meg túlzottan a vadat. A kisebb vad elhozására tűrhetően használhatók. Bár erre szívesebben használok a vizslát.

Mielőtt a vadászati részt végleg lezárnám, még néhány dologra szeretnék kitérni. Így elsősorban a fácán jelzésére, mellyel a megkapott lövést nyugtázza. A szemben repülő jól eltalált fácán abban a pillanatban kimúlik és hatalmas ívben nagyot puffanva zuhan a földre. Aki már látott így eltalált hajtót, vagy maga is részese volt egy ilyen gránátnak, csak az fog óvakodni egy ilyen találkozástól. Az oldalról jól talált fácán fejjel lefelé, mintegy karikát vágva, esik. A lassan, vergődve földet érő kakas gyanus. Vagy rögtön engedjük reá a kutyát, vagy ha lehet, löjjünk megegyszer, csak ne melléje! A fácán elég szívós vad, jó lövést kíván. Megsebesítve nagy távolságra képes elfutni. Ilyenkor, ha megbízható eb nem áll rendelkezésre, igyekezzünk rögtön a második lövéssel, mert különben elvész.

A fején talált fácán egyenesen felemelkedik, majd fejjel előre bukik és élettelenül esik a földre. A lágyrészen talált kakas összerázkódik, felborzolt tollal összehúzódva, siklik tovább. Az utánkeresésnél legyünk óvatosak, mert nem biztos, hogy kimúlva találjuk-e. A lábán sérült azt a lábát lógatja le, amelyik eltörött. Az ilyent a beszállás helyén szoktuk megtalálni: Futni képtelen, de nehéz testét sem bírja felemelni és így fel sem tud repülni. Azzal a fácánal, amelyik sok tollat hagy hátra, vagy pláne a farkát, a peccenyés tálban nem szoktunk találkozni. Kisebb sérüléseket elég jól és gyorsan szokott kiheverni.

Csúnya rossz szokása sok helyen a hajtóknak, a fácán farktollainak kitépése. Ezt semmi szín alatt se tűrjük. A vad határozottan veszít értékéből. Vendégnek nem adhatjuk, mert sohasem tudhatjuk, nem-e óhajt valakinek vele örömet okozni. Ajándékba farkatlan fácánt nem való küldeni. A kereskedő sem szívesen veszi, az így elégtelenített vadat. Ők szeretnek minden árból lehetőleg valamit lenyomni. Ne adjunk lovat alájuk.

Nem okvetlenül szükséges, de szép, kedves, ha vadászat végén az egész napi eredményből terítéket készítünk. Érdeklí a vadászokat, hogy mi esett. Olvassuk fel az összeredményt. Csak óvakodjunk az egyes vadászok eredményeinek közlésétől. Bármennyire fontos a vadászúrnak, rendezőnek az egyes vadászok képességeinek pontos ismerete, a vendégkoszorúnak ne áruljuk el. Könnyen bosszanthat, bánthat, sőt sérthet is vala kit.

Azt is csak a teljesség kedvéért említtem meg, hogy azt, akinek módjában van, aki teheti, feltétlen hívja meg azt, aki őt meghívta vendégül. Itt azonban nehogy úgy kezdjük: „Ha lőni akarsz és rendes vadászatot óhajtasz látni, gyere hozzám!” Ez neveletlen pökhendiség. Minden rendes vadásznak komoly törekvése kell, hogy legyen a mások nevelése, a magyar vadászat színvonalának

emelése. (Ezért íródott e könyv is.) Ez azonban udvariasan és meleg barátsággal történjék. Nem egyszer volt alkalmam hallani — részint mint rendező, részint mint vendégnek —, hogy ez vagy az a vadászat milyen szép. Ilyenkor kell lecsapni az illetőre. Megkérni, hogy a legközelebbi vadászat előtt 10—14 nappal átbeszélhessük az egész vadászatot. Van, akivel az első rohamra nem sikerül. Lesz, akit csak fokozatosan tudunk bevezetni. A legtöbbször ők maguk is és vadőreik is a legjobban csodálkoznak az eredménnyen és élveznek, ha minden szép rendben megy. Így nevelünk és mellette ellenségek helyett barátokat szerzünk.

A fácan betegségei és azok elleni védekezés.

A gondos vadóvónak nem mindegy, hogy a vadállomány fejlesztésére fordított fáradság és költség kárba vész-e, vagy sem. Ezért *kell* foglalkozni, mint a vadóvás igen fontos és komoly részével a vadbetegségekkel is. Tévedés azt hinni, hogy csak pár élősd okozhat bajt, vagy hogy a fellépő betegségekkel szemben tehetetlenül állunk. Ez nem felel meg a valóságnak. Vadász és állatorvos, ha egymást megértve támogatva, komolyan dolgozik, igen lényeges és egyáltalán nem megvetendő eredményeket érhet el. Ma már hazánkban úgy a m. kir. József Nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem mezőgazdasági és állatorvosi kara (Budapest, VII., Rottenbiller-utca 23—25.), valamint az egész elsőrangúan működő m. kir. Országos Állategészségügyi Intézet (Budapest, XIV., Tábornok-utca 2.) foglalkozik a vadbetegségekkel is. Ha tehát valami betegség adódna, forduljunk bármelyikhez a nevezett intézmények közül; gyors és megbízható választ fogunk kapni.

A vadbetegségek elleni küzdelem a fenyegető veszedelem megelőzésében és a már meglévő betegség elnyomásában áll. Az természetes, hogy a jó táplálék következtében jobb erőben lévő vad ellenállóképessége bármiféle fellépő betegséggel szemben lényegesen nagyobb, mint a gyengén táplált, kiéhezett és leromlott vadnak. A helyes táplálkozás tehát az első és legfőbb elhárító intézkedés valamely kitörő félben lévő betegség ellen.

A vadállomány létszámának sokszor váratlan csökkenése nem biztos, hogy csak *egy* betegség, vagy okozat következménye. A nagyban pusztító vadbetegségek nem egyszer többféle körülmény, vagy betegség következményei. Lehet, hogy valamely betegség lefolyása teljesen különböző aszerint, hogy száraz, vagy nedves időben, nyáron vagy télen tört-e ki. Még akkor is, ha minden kétséget kizáróan sikerült megállapítani, hogy az áldozatokat valamely ragály szedi, pontosan mérlegeljünk minden körülményt. A ragály szünésekor különösen figyeljük, hogy nem fejlődik-e ki a megléből egy, esetleg még nagyobb második veszedelem. Ne hagyjuk figyelmen kívül, ha területünkön olyan állatot találunk elpusztulva, amely nem képezi a vadászat tárgyát. Nem egyszer fordult már elő, hogy a vadászatra érdektelen állatok betegségét a vadászható állataink megkapták.

A *meglévő ragály jelenlétéről* az elhullva talált vadról szerzünk tudomást. Sajnos, rendszerint már elég későn. A beteg vadnak az a különös szokása, hogy a legnagyobb sűrűket keresi fel tehetetlensége állapotában, mindaddig elfedi szemünk elől az egyes elhalálozókat, míg a teljes erővel dühöngő ragály mindenütt szórja áldozatait. Különösen a vész keletkezésekor lenne a felfedezés a legfontosabb. Nem egyszer csak a vad feldarabolásánál, úgyszólván a szakácsnő a konyhában lesz figyelmes, hogy valami

nincs rendben. Pedig mód felett fontos a korai felfedezés, tehát ne hagyjunk semmi apróságot sem figyelmen kívül.

A vész kitörésének felismerése nem könnyű. Pedig rendkívül fontos. A beteg állatok által kiválasztott kórokozók mindig nagyobb számban kerülnek a szabadba, miáltal állandóan nagyobb és nagyobb területet fertőznek. Ezért rendkívül fontos, hogy a vadóvó minél előbb jöjjön tisztába nem csak a betegség minémüségéről, hanem annak területi elterjedéséről is.

Nem egyszer maga a vad árulja el a figyelmes szemlélőnek viselkedésével valamely még csak lappangó, vagy már kitört betegséget. Ezért kell a gondos vadóvónak különösen télen, de még inkább annak vége felé a tavasz nyitával az etetőket, szórókat tömegesen látogató vadat állandóan és alaposan *egészségi szempontból* is figyelni. A beteg állat külön jár, kerüli a többit, tollazata borzas, fénytelen. Az egész lényében valami különös didergés, lázas fáradtság észlelhető. Ez még nem biztosan a betegség jele, de gyanús. Ilyenkor gondosan ügyeljünk az élelmezésre. Vizsgáljuk meg azonnal minőségére a nyújtott takarmányt. Nem múló rosszullétről van-e szó, melynek okozója a megromlott takarmány következtében beállt mérgezés?

A betegségre gyanús állatot, ha azt telető ketreceinkbe megfoghatjuk, vizsgáltassuk meg állatorvossal. A betegségre gyanús kimúlt állatok hulláját küldjük fel valamelyikébe a fent nevezett intézményeknek. Oszlásnak indultat ne küldjünk, mert itt már sok minden egyéb fellelhető, miáltal könnyen helytelen képet kaphatnánk. A legjobb a fácánt vagy ehhez hasonló nagyságú vadat papírba csomagolva, fűrészpórral, szénával kitöltött ládába csomagolni.

A nagy arányokban fellépett ragályos veszedelem csak nagy területek vadászati jogainak tulajdonosai, vagy gyakorlói *együttes* és céltudatos fellépésével nyom-

ható el. Az egységes megállapodások, az állatorvos intézkedéseinek mindenütt és mindenki által való teljesítése teremthet ismét rendet. Egyetlen terület tulajdonosa, illetve annak személyzete legyen csak hanyag, könnyen újra fellángolhat a már szünőben lévő baj. Az első és legfőbb kötelessége minden vadásznak: szomszédjaival azonnal közölni, ha a területén tömegesen találna hullott vadat. A vadászati tudósítók ezen körülményről a leg-sürgősebben értesítendőek. Az ő kötelességük a hatóság igénybevételeivel annak teljes szigorát alkalmazva, intézkedni. Épp a nálunk nem rég életbe lépett vadászati tudósítók hivatása a vadbetegségek gyors fellelése és az azonnali intézkedés. Sajnos, a legtöbb vadász nemhogy azt sem tudja, ki területén a vadászati tudósító és hogy az hol található, de még azt sem tudja, hogy egyáltalán ilyen is van a világon. Meg kell állapítanom: a mulasztás nem a vadászokat terheli.

A fácánok, különösen az egész fiatal csirkék az *Eimeria avium* Silvestrini és *E. Rivolte* (*Coccidium tenellum*) nevű élősdiektől sokszor igen sokat szenvednek. Ezen élősdiek olyan tömegben jelennek meg, hogy fellépésük egész ragályszerű. Rendszerint a szelíd fácánokban lép fel, ahol a fiatal csibék között pusztít 75—100%-os halálozással. A megbetegedés pár napos kortól pár hetesig általános. Az idősebbek ritkábban, nehezebben kapják meg és könnyebben heverik ki. Vad fácánokban eddig még nem észlelték. A szelíd fácánokban azonban sajnos, gyakori. A baj ott van, hogy gyors lefolyásnál a csibék a legtöbbször nem is látszanak betegnek. A lassú lefolyásúnál hasmenés, szomjúság, nagy fokú fáradtság, aminek következtében nem egyszer szaladás közben felbukfenceznek, az általános tünet. A betegek fejlődésükben visszamaradnak, étvágytalanok, lefognak. Az állatorvosi boncolás képes csak biztos és

tiszta képet nyújtani. Gyógyítása úgyszólván lehetetlen!

A vész terjedésének meggátlására, ami által apránként meg is szűnik, a következő óvintézkedéseket fogantatosítjuk: az egészségeseket a betegektől elkülönítjük, nagy tisztaság, kamrákat, ketreceket *naponta* gondosan tisztítsuk. A hulladékot ássuk mély gödörbe, miután mésszel leöntöttük. A kifutókat, ha lehet, *naponta* változtassuk. A használtat meszeljük és ássuk mélyen le. Az evő- és ivócsészéket *naponta* többször forrázzuk ki. Ivóvízül előzőleg forralt vizet adjunk. Gondoskodjunk arról, hogy a helyük száraz legyen. Az idegenből hozott kotlókat gondosan tisztítsuk meg melegvízzel. Máshonnan hozatott fécánokat több napig tartsuk vesztegár alatt, mely idő alatt hulladékukat többször vizsgáltsuk meg az állatorvossal. Ha az utolsó fertőtlenítés után 4 hétig újabb megbetegedés nem lép fel, a kór megszűntnek tekinthető.

A *Syngamus trachealis* a légcsőben helyezkedett giliszta, mely ott hurutos megbetegedéseket okoz. A giliszta petéi, vagy álcái a köhögéssel, hullatékkaal a földbe vagy vízbe jutnak. Hat hét után annyira kifejlődtek, hogy élelemmel, ivóvízzel új egyedbe jutva, ott megkapaszkodhatnak. A légcső nyirokhártyájába akaszknak és ott hurutot, gyulladást idéznek elő. Fiatal egyedknél gyakran oly tömegben van ez élősdí, hogy megfulladnak.

A beteg állat nehezen lélegzik, étvágytalan és szinte ásítva vesz levegőt. Köhög. Ennek következtében az orrából és csőréből nedvesség szivárog, mely tele van élősdível. A köhögési rohamok egyre gyakrabban lépnek fel, a légzés mindég nehezebb lesz, míg végre beáll a fulladás okozta halál.

Itt is az első lépés az egészségeseknek látszókn rögtöni elkülönítése a betegektől. Etető, itató edények, a

talaj megtisztítása ugyanúgy, mint fenn említettem. Ezenkívül írtsuk a földi gilisztát, mint olyat, mely a vész továbbterjesztőjének ismert átmeneti gazdája. Dr. Strőse azt ajánlja, hogy a kérdéses talaját 5%-os creolin-, vagy lysolvízzel locsoljuk. Erre a giliszták csakhamar a föld felszínén megjelennek és forró vízzel, vagy cresollal elpusztítandók. A súlyosan beteg állatokat írtsuk ki és égessük el. A könnyebben megtámadottakból kíséreljük meg az élősdiak eltávolítását. Ez csipesszel, tollal, vagy lószőrrel végezhető. A tollat úgy kell vágni, hogy a végén kicsi zászlócska maradjon. A lószőrből ujjunk között hurkocskát sodrunk. Most balkezünkkel nyissuk fel a madár csőrét és ha a hangrés kinyílt, csipesszel fogjuk meg a gilisztát és húzzuk ki. A lószőrhurokkal vagy tollszárral kis körforgást csinálva, igyekezzünk a gilisztát vagy eltávolítani, vagy letaszítani a gyomorba.

A fertőzésre gyanus tócsákat, vizeket drótkerítéssel zárjuk el a fiatal fácánok elől. Ivóvízül csak forrás vagy kútvizet adjunk. A homokfürdők is erősen fertőzöttek szoktak lenni. A 60 fokon túl felmelegített homokban azonban az élősdi elpusztul. Készíttessünk tehát lapos vastepsiket, melyeket 2 téglára vagy kőre téve, homokkal megtöltünk s alatta tüzet gyújtunk. Minél vékonyabb a homokréteg, annál könnyebben melegszik át.

A vész megszűntével az egész fácánost jó száraz helyre helyezzük át. Ha a betegség szabadban élő fácánokon tör ki, gondosan fertőtlenítsük a szóróhelyeket és a homokfürdőket. Rendezzünk alapos lelővést. Hogy a betegség kívülről való behurcolását megakadályozzuk, tartsuk az újonnan érkező vadat 14 napig elkülönítve, vesztégzár alatt. Ha ezen idő alatt semmiféle bajt nem észlelünk, az új állatokat a régiekhez bocsáthatjuk.

Idősebb fácánok is, de különösen a csibék gyakran elpusztulnak anélkül, hogy látszólag arra valami külö-

nősebb ok forogna fenn. Az elpusztulás okozója a *Heterakis prospicillum s inflata*, vagy a *H. Vesicularis s papillosa* nevű élőski. Az alattomos munkát végző kórokozót csak a szakavatott állatorvos ismeri fel. Ebből is látszik, mennyire fontos a fácánosoknak szinte állandó orvosi felügyelete, vagy legalább is, ha a halandóság gyakori és nagy, az elhullott állatok tüzetes megvizsgálata. A beteg csibék hasmenésesek, hánynak. Tollai a hullató körül összeragadnak, majd az egyes állatok teljesen legyöngülve, kimúlnak.

Dr. Olt és dr. Strőse a következő receptet ajánlja :

Sem. Arcae pulv.

Kamala

Ol. Cacao raspat.

Ceresin á á 10.00

M. f. massa e qua formentor

Pilulae No 60.

S. Gilisztaszer fácánoknak.

Természetesen ez csak ott adható, ahol a fácánok kézzel befoghatók.

Tyúkkolera. A szabadban jóformán soha, sőt hála Istennek, a tenyészdekben is csak ritkán előforduló gyors lefolyású ragály. A betegséget okozó bacillus az állatok vérében él. Továbbterjedésük a hulladék útján történik. A fertőzés a beteg állatok által bepiszkolt területeken, azok kihullott tolla, szemetje által terjed. A bacillus dögben, földben igen hosszú ideig él. A hidegre alig érzékeny, a napfényt ellenben 48 órát is csak nehezen bírja. Ezért nem találkozunk a betegséggel a szabadban élő állatoknál.

A járvány majdnem mindig hirtelen, váratlanul jelentkezik. Gyors lefolyású. 1 -3 napi betegeskedés után

beáll a halál. A halandóság igen nagy, 90—95%. Ha az első, az imént még egészségesnek látszó fácánok hirtelen kimúlnak, láthatunk egyeseket szomorúan, fénytelen tollazattal, ezek a kolerások. Majd görcsöktől kísért bűzös hányás, eleinte sárgásfehér, majd nyálkás, zöldes ürülék, a kitört veszedelem biztos jele.

Az egészségeseket rögtön különítsük el a betegektől. A hullákat lehetőleg égessük el, ha nem, ássuk mélyen el. Öntsük le karbollaal vagy mésszel. A piszkot, tollat, egyáltalán minden szemetet, ételmaradékot lehetőleg azonnal égessünk el. Ha ez bármely okból nem lehet, úgy ássunk mély szemétdögdröt, ahová mindezt beledobjuk. A napjában többször megismételt minden egyes takarítás után a gödörbe szórt szemetet karbollaal vagy mésszel vastagon öntsük le. Ha a gödör megtelik, alapos meszelés után földjük le úgy, hogy még legalább 50—60 cm föld kerüljön tetejébe. A járvány megszűntével alaposan fertőtlenítsünk mindent.

A vész megszűntnek tekinthető, ha az egész állomány kimúlt, vagy kiirtottuk, avagy ha az utolsó megbetegedés után 2 hétig újabb eset nem fordult elő.

A *tífusz*, eddigi megfigyelésünk szerint, a vadonélő állatoknál nem fordul elő. A tenyészdékben azonban igen. A kórokozó ellepi az összes nyirokedényeket. Orrváladék és a hullatékon át jut a szabadba. Leginkább a táplálék felvételével, de nem egyszer az érintkezés következtében is terjed.

A betegség gyengeséggel és étvágytalansággal veszi kezdetét. Ez később fokozódik. Szárnyukat lógatják, támolyognak, félrehúzódnak, szinte álomkórosokká válnak. Úgy ülnék, mintha kotlanának. Ha felzavarjuk, alig képesek pár lépést tenni. Szemüket félig lehunyják. Testhőmérsékletük erősen süllyed, kihűlnek.

E, sajnos, nem egyszer egész állományunkat rövid

idő alatt kipusztító betegség ellen a védekezés ugyanaz, mint fentebb a koleránál leírtam.

A *baromfidifteritisz* a beteg egyedek torkát és légzőszerveit támadja meg. Előfordulásáról a vadonélő fácánoknál nem tudunk. Zárt tenyészdékben, habár ritkán, de fellép. A halálozás csekély.

A betegség az orrüreg gyulladásával kezdődik. A nyálkahártya elhal, miáltal világos-szürke, majdnem fehér lepedékkel bevontnak látszik. A kór lassan tovább terjed le a gége, légcsőre, sőt nem ritkán a begyre és a könnymirigyekre is átterjed. A szem ilyenkor nem ritkán puha, vajszerű tömeggé változik, úgyhogy az egész szemgolyó kivehető. Később átterjed a belekre is. A kór kezdetén a közérzetet alig érinti. Később légzési nehézségek lépnek fel. A beteg állatok nem esznek, elgyengülnek, míg végül az általános legyengülés következtében megszűnik az élet.

Gyógyítása kizárólag az állatorvos feladata. Részünkről csak óv-rendszabályokat alkalmazhatunk, hogy a vészszéthordását meggátoljuk. Vizsgáljuk meg alaposan az idegenből hozatott állatokat. A verebeket, varjúkat, mint a járvány fontos terjesztőit, tartsuk minél messzebb a fácánostól. Ügyeljünk, hogy ezek ne járjanak a kamrákba szórt élelemre.

A *tuberkulózis* ugyanúgy, mint a házibaromfinál, a fácánál és fogolynál is elég gyakori. A vadon élő fácánoknál nem fordul elő. Annál nagyobb pusztítást visz véghez a szelíd fácánosokban. Ennek oka abban rejlik, hogy a tuberkulózist előidéző bacillusok a napsütést alig bírják.

A fertőzést víz és élelem okozza, melyet a beteg állatok bepiszkoltak. A kórt a beteg fácánokon kívül *verebek és egerek* is nagyban terjesztik. A kórokozó a gyomron át jut a belekbe. Innen a véren át a legkülönbefélebb szervekbe, ahol erős elváltozásokat okoz. Semmi különösebb tünet a betegség kezdetén nem jelentkezik. Később, a jó étvágy

ellenére kezdenek fogyni. Légzési nehézségek állanak be, majd már felrepülni is képtelenek. Erős hasmenés lép fel.

A beteg vagy arra gyanús állatok kiirtandók. Minden szemét és kiirtott állat elégetendő. A telepet, hacsak egy mód arra kínálkozik, vigyük más helyre. A földet, ahol a telep állt, különösen akkor, ha a tenyészdét nem tudjuk elvinni, emeljük egy ásónyomra ki. 3%-os creosololdattal locsoljuk alaposan át. Ha lehet, tegyük ki napsütésnek, utána jó mélyen ássuk fel. Adjunk lehetőleg előzőleg át-tüzesített homokot. Mégpedig naponta frisset. Az összes kifutókat, általában mindazon helyeket, ahol a fácánok megfordulnak, naponta egyszer permetezzük át a fenti folyadékkal. A permetezésre a szőlőkben, gyümölcsösökben használt bármely permetező alkalmas, csak arra ügyeljünk, hogy minél hosszabb száron, tehát a permetező munkástól minél messzebb lévő szipókával dolgoztassunk. Minden edény tisztaságára a legnagyobb gond fordítandó. Ha rövid időn belül nem tudtuk a vést megfékezni, irtsuk ki az egész tenyészdét. Az épületeket és az egész berendezést természetesen csak igen alapos fertőtlenítés után használjuk ismét.

A közismert *meszes láb* kórokozója egy *Cnemidocptes mutans* nevű élősd. A beteg egyedek lábain szaruszerű képződmény keletkezik, amely számtalan féregjárattal van át- és átszőve. Tapintása nedves, kocsonyás. Az erős szaruképződés nagyon legyengíti az állatokat.

Az így megtámadott állat lábát kenőszappannal bevonjuk. Másnap a szappant langyos vízzel lemossuk. Majd 10 rész creolinra 100 rész glicerint számítva — ezt jól összekeverve — a lábakra kenjük. Egy hét múlva az eljárást ismételjük meg. Természetesen, az ólak fertőtlenítése is feltétlen szükséges.

*

Nem tartoznak tulajdonképpen a vadbetegség közé a helytelen élelmezés következtében beálló zavarok. Mégis szükségesnek tartom velük foglalkozni, mert nem egyszerűs károkat szenvedhetünk részint az anya-állatok elpusztulása, részint az ivadékok számának csökkenése következtében.

Ősszel, midőn a gazdák a nagyszámban elszaporodott mezei egereket pusztítják, erre a célra mérgezett gabonát használnak. A leggyakrabban foszforral átitatott magot a fácánok, foglyok felszedik, minek következtében elpusztulnak. Ez ellen persze nehéz védekezni, különösen bérelt területen. Az egyetlen mód, ha az egérintést magunk vesszük kezünkbe. Ennek még az a haszna is megvan, hogy a gazdák jóindulatát is megnyerjük.

Ha állományunk egészségben, jó erőben megy a télbe, már remélhetjük, hogy a hideg és *nélkülözés* nem fog túlsok áldozatot követelni. Az a pár növésben és fejlődésben visszamaradt egyed elpusztulása nem is baj, sőt jó az erőteljes vadállomány fenntartásának érdekében. A nélkülözést azért emelem ki, mert rendezett vad-gazdaságban ennek előfordulni nem szabad. A mai erdő- és mezőgazdaság minden bokrot, minden a vetésre árnyékot vető fát, alj-növényzetet kiirt! Amit egyfelől nyerünk vele, másutt esetleg duplán, vagy háromszorosan fizetünk meg. Lassacskán az alkalmas fészkelőhely hiányában eltűnnek a hasznos énekes madaraink. Pedig mennyi rovar, betegséget terjesztő állatot pusztítanak el. A vihartól, hidegtől kellő védelmet nem találó vad, mily könnyen válik a ragadozók, betegségek martalékává, mert elcsigázott teste elvesztette a szükséges ellenállóképességet. Ezek a sűrűk nemcsak vihar védelmet, hanem egészséges élelmet is szolgáltatnak. Ha tehát ezek területünkön hiányoznak, etessünk kiadósan és főleg jót. A megromlott, a fülledt, penészes, vagy pláne fertőzött

takarmány nem táplálja, hanem megöli a vadat. Akkor még mindig jobb semmit, mint károsat! A sorsára bízott vad megtalálja a jót, az egészségeset. A rosszat épp oly ösztönösen kerüli, mint a rá nézve mérges növényeket. Minél zordabb az idő, annál jobbat és annál többet kell élelmezni. Ha a hó nagy, vagy pláne olvadásra újból fagy áll be és a hó tetején jégkéreg képződik, segítsünk vadunkon. A jégkéreggel borított hó a vadállomány egyik legnagyobb ellensége. A kemény jeget nem bírják áttörni, minek folytán képtelenek kaparni és éheznek. Ilyenkor arra alkalmas hókéekkel törjünk a fagyos hóban minél többfelé utat. Az etetők környékét lapátoljuk ki. Ezt nemcsak fagyos hó esetén, hanem minden nagyobb hóeséskor el kell végeznünk.

Különösen tavasszal ügyeljünk. Ilyenkor már az elraktározott takarmány a vége felé jár. A megromlás veszélye nagyobb, tehát fokozottabb körültekintésre van szükségünk. Etessünk hosszan bele a tavaszba. Különösen akkor, ha a hosszú tél hirtelen vált át a kikeletbe.

Még egy veszedelemre — ami korántsem olyan nagy mint sokan gondolják — kívánom az olvasók figyelmét felhívni és ez: a víz hiánya! Mindenféle vadnak szüksége van vízre, tehát iszik! A fácán is, a fogoly is! Csak ez a víz-ivás, illetve víz-felvétel nem történik egyformán. Van vad, amelyik a szó szoros értelmében iszik, úgy mint bármely más háziállatunk. Van amelyiknek a harmattól átnedvesedett élelem is elegendő nedvességet nyújt. És olyan is akad, amelyik megelégszik a lédús táplálékkal is. Nagyon sokszor ilyen a fácán is. Adjunk tehát a szóró-helyekre kevés kelt, vagy marhakáposztát. A fácán tyúkféle, tehát ő is szívesen csipegeti a nedvdús zöld leveleket, akár a házibaromfi. Ezért nem tűri a kertész tavasszal és nyáron a csirkét a veteményes kertjében. Csak arra vigyázzunk, hogy az adott káposztaféle lehetőleg

ne legyen fagyos. Legalább is hosszú ideig a megfagyott zöldtakarmány ne feküdjön kint. A megfagyott takarmány igen hamar rothadásnak indul és ez módfelett veszedelmes.

A betegségeken kívül nagyon sokszor a vadállomány a helytelenül végrehajtott lelövés, vagy rosszul választott vadászati mód következtében szenved. A tyúkok túlzott kímélését ideszámítom.

Mindezen elmondottakból látható, mennyi gond és veszedelem között kell a *szelíd* *fácános* mesterének elevezni, hogy biztos révbe jusson felnövekedő állományával. Ezért ajánlom mindenkinek a vadon tenyésztést, melynek csak imitt-amott nyulunk segítve a hóna alá!

Tennivalók a járvány megszűntével.

Ha az isteni Gondviselés meglátogatott és végig sujtotott valami komoly ragállyal, ne csüggedjünk, ne lógassuk az orrunkat és főleg ne hagyjunk mindent a sorsára, szabad folyására. Minél nagyobb a vész, annál nagyobb nyugalommal, meggondoltsággal és főleg bizakodással lássunk munkához. Itt teljesen beválik a: „Segíts magadon, az Isten is megsegít!”

Ha vége a járványnak, nézzünk körül, hogy egyáltalán mi maradt. Rendezzünk nagytakarítást előbb otthon. Ha nem vagyunk biztosak, hogy a teelő és keltető berendezésünket kellőképpen fertőtleníteni tudtuk, inkább égessünk fel mindent és rendezkedjünk be újra. Az egész teelő és keltőtelepet vigyük máshová. Minél messzebb a régitől, annál jobb. Az is meggondolandó, hogy ne szüneteltessük-e az egész tenyészetet egy évig. Egyáltalán három évnél tovább egy helyen hagyni a telepet veszélyes és

nem tanácsos. Kint a területen az összes etetőket égessük fel. Fertőtlenítsük a szóróhelyek alját, mély forgatással és cresol, carbol- vagy mésszel. A következő eljárást ajánlom. Az etetők éghető anyagát úgyszintén a környék szemetét égessük el. A teljesen hamuvá nem égetett elszenesedett részeket terítsük szét az etető alján. Most a fenti fertőtlenítők valamelyikével locsoljuk át alaposan. Még az etető körül is 1—2 méter távolságban. Utána 40—50 cm, ha lehet még mélyebbre forgassuk le. Úgy forgassunk, amint a szőlőkben, vagy a kertekben szoktunk rigolozni. Ennek befejeztével ismét fertőtlenítő-szerrel alaposan locsoljuk át az egész környéket. A leforgatott helyre pedig 20—40 cm vastag máshonnan hozott föld- vagy homokréteget terítsünk. Az új etetőket feltétlen másutt rendezzük be. Ugyanígy járjunk el a mesterséges homokfürdőkkel is.

Bérelt területen nagy áldozat, de mégis azt mondanám, egy évig hagyjuk nyugodtan garázdálkodni a ragadozókat, hadd szedjék a gyengét, a selejtest. Az vitán felül áll, hogy a kártékonyok prédájául először ezek esnek. Még a lelövést, a vadászatot se korlátozzuk. A reá következő évben indulhat az új tenyésztés. Kártékony irtás, anya-állat kímélés, idegenből hozott vad, úgymint ahogy könyvem elején azt írtam. Ha azután 2—3 év után a csapást kihevertük, menjenek feledésbe a gondterhes idők, összes aggodalmai, fáradságai!

Vad-értékesítés.

A nagy gonddal és költséggel fenntartott vadászgazdaságok kiadásai, ha nemis mindig teljes mértékben, de legalább igen tekintélyes százalékban megtérülnek a *lőtt vad* értékesítése által. Erre nézve a vadat átvevő cégek rendszeren bizonyos előírásokat, kikötéseket tesznek.

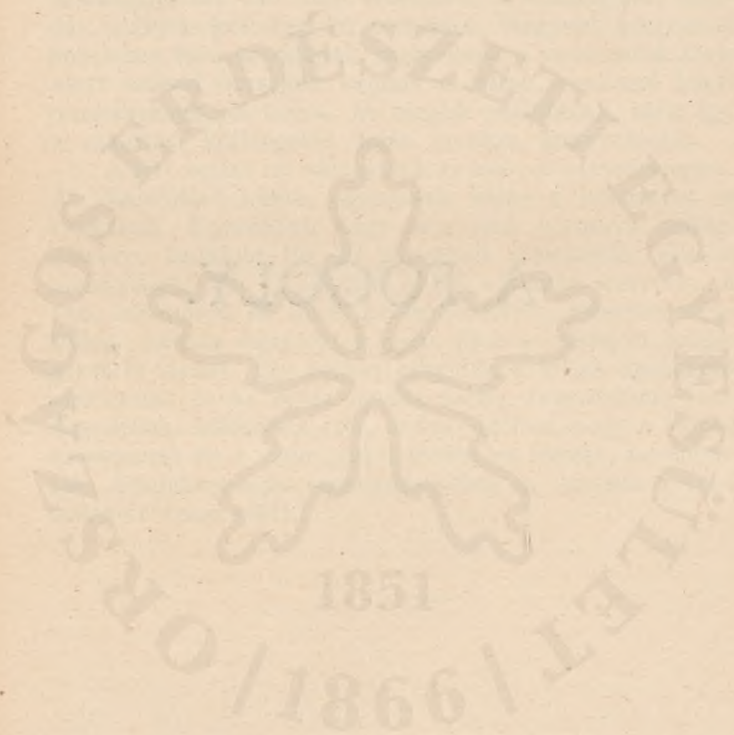
Mindazonáltal szükségesnek tartom, hogy én is hozzászóljak ehhez a kérdéshez. Csak megbízható céggel álljunk szóba. Feltétlen előre tisztázzuk, hogy az ár a *vadászterületen átvett*, vagy a *kereskedő által meghatározott helyen* beszolgáltatott vad után értendő-e. A csomagolás, rakodás, szállítás költségei kit terhelnek. Nagyobb központok közelében lévő uradalmak, melyeknek a vadászatok ideje alatt szabad fuvarjaik vannak és olcsó munkaerő felett rendelkeznek, jól teszik, ha maguk szállítanak, mert így a szállítási költségeket saját javukra könyvelhetik.

A lőtt vadat mi válogassuk ki első- és másodrangúra. Az összelőttet külön, ugyancsak külön a kakasokat és tyúkokat. Egyenkint, vagy még jobb párosával felfüggesztve, rudakon 10—20 páronként szállítsunk. Kisebb mennyiséget lehet kosárban is. De ezt nem szeretem. A vad, különösen ha nincs kellően kihülve, könnyen megfűlled. Jobban szeretem a fején, illetve csőrén át felfüggesztett fácánt. Így szépen kinyúlik, a tollak apránként elsimulnak és az egész madár szebb, tetszetősebb lesz. Ügyeljünk, különösen esős, nedves időben, hogy a hajtók ne sározzák be a vadat, azt a földön ne húzzák, ne dobálják. Általában saját szempontunkból is, tartsuk a vevő érdekeit szem előtt!

A FOGOLY.

1851

/1866/

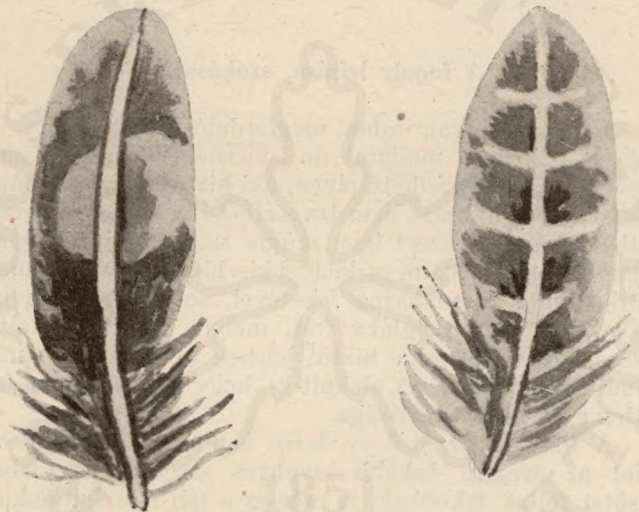

A fogoly leírása, szokásai.

Jóformán olyan falun megforduló ember nincs is, aki ezt a kedves madarat ne ismerné. Vadász, az meg éppen el sem képzelhető olyan, aki biztosan ezt a semmi más szárnyassal össze nem téveszthető vadat ne ismerné. Külső leírásában ezért igen szűkre szorítkozom. A házigalambjainknál valami csekéllyel kisebb. Melle szép hamuszürke, háta rozsdabarna feketével, sötétbarnával mintázva. Mellén patkóalakú folt, melyet azelőtt a kakas kizárólagos és feltétlen biztos jelének tartottak. Ma már mindinkább az a nézet alakult ki, hogy ez a dísz nem feltétlen a kakasok kiváltsága.

A fiatalok az első év őszén nem oly szép szürkék, mint az öregek. Inkább szennyes sárgásak, általában a sötét foltok fakóbbak. A csőr és a láb is a fiataloknál sárgás, míg az öregeknél kékesszürke. A lábon lévő pikkelyek a fiatalokon lényegesen kisebbek, miáltal sűrűbbek, mint az öregeken. A kinőtt példányoknak szemük körül piros foltot találunk. Minél idősebb valamelyik példány, a fekete pontozott hullámvonal, mely a mellett meg átszövi, annál élénkebb, határozottabb. Öreg tyúkoknál a patkóalakú mellfolt kisebb-nagyobb mértékben csaknem mindig jelentkezik. A tyúk általában egyszerűbb, elmosódottabb színezetű, mint a kakas. Ez

az eltérés azonban oly csekély mértékű, hogy a felrepülők között teljes biztonsággal a tyúkot a kakastól megkülönböztetni a képtelenséggel határos. Én legalább nem tudom. Ha a lelőtt vad van a kezemben, másképp áll a dolog. Mint teljesen biztos csalhatatlan jelnek mondják, a barna szárnyfedő tollak különféleségét. A tyúké barna,

a kakasé vörhenyes. A felső kis szárnyfedőtollak egyetlen hosszanti világos sávot tüntetnek fel, melyből a tyúknál rendszerint négy fehér keresztcsáv indul ki, míg a kakasnál a keresztcsávok helyett rozsdavörös, kerekded foltokat észlelünk.

Repülése gyenge. Hamar fárad, nehezen fordul. Rövid, kerekded szárnyai következtében nagy robajjal kel. Rövidrepülés után hamar beszáll. Az a gyors beszáll-

lás, ami 40—50 évvel ezelőtt volt, ma már sok vadász bosszúságára, megszűnt. Ennek oka az, hogy állandóan a későn kelő lomharóptú foglyot lőttük, míg az óvatos, korán kelő, sebesróptú, messzire szálló megmaradt. Ennek következtében lassacskán sikerült az utóbbit kitenyészteni. Ma már szeptemberben, sőt nem ritkán augusztusban úgy repülnek a foglyok, mint az én gyermekkoromban októberben.

A színváltozatok elég gyakoriak, habár nem is túlzottan feltűnők. Általában az erős, jó magtakarmánytól barnábbak. A réteken élők fakóbbak. Színe a környezet-hoz sokkal jobban idomul, mint bármely más vadé.

A tyúkféle jelleg nála is a kitűnő és kitartó futásban domborodik ki. Ha gondtalanul szalad, hátát begörbíti, fejét behúzza, félig kiterjesztett farkával csaknem a földet éri. Ha megzavarják, előrenyujtott nyakkal igen sebesen és messze fut, ami által a tapasztalatlan, lassú vizsla elől nem egyszer sikerül elmenekülnie.

Hangja, melyet különösen este és reggel hallat, erős, messzire hallható „cserregés“. Legelészés közben még a házi kotlóshoz hasonló hangot hallat. A csirkék a házibaronfiéhoz teljesen hasonlóan csipognak.

Állandó madár- és tenyészhelyétől nem szívesen húzódik nagyobb távolságra. Jóllehet, beéri a harmattal, mégis a nagy, hosszú ideig tartó szárazság bizonyos vándorlásra — helyesebben mondva — elhúzódásra kényszeríti. Így született meg a „vándorfoglyok“ sokat tárgyalt kérdése. Ezek semmi esetre sem képeznek külön fajt. Jóllehet, kisebb testalkatuk következtében sokan annak tartották. Ezek csak a kedvezőtlen megélhetési viszonyok következtében lesoványodott, fejlődésükben visszamaradt példányok. Mindig nagy számban jelennek meg. Magamnak 1917-ben volt alkalmam Bia község határában egy ilyen körülbelül 70—80 darabból álló

óvatos, rebbenékeny társasággal találkoznom. Egy meglehetősen mélyedést alkotó olyan réten tartózkodtak, melynek közepén kis patak folyt át. Igen messze keltek és messzire szálltak. Minden kísérletezésünk dacára egyikünknek sem sikerült csak egyetlen példányt is kiadni. Amilyen hirtelen jelentek meg, olyan hirtelen tűntek is el.

Tartózkodási helye, miután megélhetése erősen a gabonafélékhez van kötve, megegyezik a kalászosok elterjedésével. Minél jobb termőerőben van a föld, minél bővebb termést ad, annál biztosabban fog ott a fogoly tenyészni. A laza talajt jobban kedveli, mint a kötöttet. Aratásig a gabonákban, később gazosokban, répa-, here-, krumplitáblákban, de leginkább tengeriben, szőlőkben, réteken található. Ha a forróság nagy, a tűző napsugaraktól védett, ha éles viharszelek fújnak, a szélmentes, jó takaró sűrűket kedvelik. A bokros, gazos ligeteket, csendereket, különösen ha körülötte mindent letakarítottak, módfelett kedvelik.

Annak dacára, hogy tyúkféle, a párocskák hihetetlen hűséggel tartanak ki egymás mellett. Együttesen dédelgetve, aggódva őrizve, vezetik az egész csapatot. A családi kötelék csak akkor lazul meg, mikor a tavasz kibontakozik és megmozdul a kakas szivecskéje. A fiatalok szétszóródnak, hogy mindegyik a maga kiválasztottjával új családot alapítson. A párnélküli kakasok, miután rendszerint fölös számban vannak, megindulnak tyúkokat keresni. Ezen keresség közben nem egyszer a jogos férjet galádul meg is támadják. Ekkor aztán meg kell mutatni, ki a jogos úr. Ki is harcolja rendszerint a hős kis kakas a saját feleségét és a becsületét. Ha azonban tisztességes házaspár telepszik meg a szomszédban, úgy azt megtűri. A kihívó „cserregés“-t éppoly ércesen, öntudatosan megválaszolja, de — tűri. Minden pár a

saját szűkebb tenyésztési helyének határain belül marad. Részint tisztességből, részint kényszerítve. A harcok idői befejeztével rendszerint április, májusban a tyúk kis mélyedést kapar valami védelmet nyújtó fedezék alatt. Ezt a kezdetleges fészket néhány szál fűvel, gabonával, tollal kitölti és megkezdi a tojást. Naponta egyet tojik. A tojások száma 12—20 között váltakozik. Az egyik végén kissé hegyesedő tojások barnásszürkék, vagy zöldesszürkék, fényesek. 21 napi páratlan odaadó kotlás után kikelnek. Kikelés után a kakas vezetése alatt azonnal legelni indulnak. Ha veszedelem közeledik, valamelyik az öregek közül betegnek, szárnyszegettnek teteti magát, ott vergődik az ellenség orra előtt. Hihetetlen ügyességgel csalja, viszi mindég messzebb. A csibék ezalatt mozdulatlanul meglapulnak. Ha támadójukat kellő távolságra elcsalta, nagy ívben visszaszáll csibéihez, összehívja családját és rögtön más, kevésbé veszedelmes helyre vezeti.

A csibék legnagyobb ellensége — a kóbor kutyák és macskák után — a hosszan tartó hideg eső. Különösen életük első két hetében. Nem is annyira az átnedvesedés, mint inkább az ennek következtében beálló apró rovarok hiánya válik végzetessé. Később, ha már növényi táplálékra tértek át, az esőzések veszítenek veszedelmükből. A fiatalok gyorsan fejlődnek. Egy hetes korukban már szárnyuk nőtt. Ha rigónagyságúak, már röpképesek. Július felé már annyira fejlődtek, hogy a kakasoknak esténként nem kis gondot okoznak, míg hangos hívással valamennyiüket össze képes terelni.

Hajnal hasadtával felébrednek, szétfutnak. A kakas összehívja őket. Felszállnak és száraz helyre repülnek, ahol megvárják a nap felkeltét. Újabb összehívás után ismét szárnyra kapva, legelőjükre szállanak. Délfelé a fürdésre alkalmas homokos helyeket keresik fel. Utána,

különösen ha a meleg nagy, hűvös, répa, burgonya táblákba, rétekbe húzódnak. Késő délután újra a legelőn vannak. A sötétség beálltával éjjeli tanyájukra vonulnak. Éjszakázásul majdnem mindig nyílt helyeket választanak. Ha a kiválasztott éjjeli tanyájukra érnek, nem futnak szét, hogy szimatot ne hagyjanak hátra, hanem összebújva rögtön meglapulnak.

A kakas, mint láttuk, bár a kotlásban a tyúknak nem segít, a csibék felnevelésében igen tevékenyen részt vesz, mondhatnám az apróságok felnevelésénél épp oly fontos, épp oly nélkülözhetetlen, mint a tyúk.

A fogoly viszonya a mezőgazdasághoz.

Hazánkban, jóllehet általánosan elterjedt a fogoly, sőt egyes helyeken kitűnő állomány van, mégis az egyetlen vad, amelyik ellen soha senkitől vadkár-panaszt nem hallani. Sem kaparásával, sem ételmével, kárt nem okoz,

Sőt igen sok hasznot hajt. A fiatalok felnevelése idejében mérhetetlen számú káros rovarot pusztít. Kinőtt korában is a dudvamagvak élvezetével csak hasznot nyújt a gazdának. Úgy vadászatának élvezete, mint kitűnő ízletes húsa, komoly nemzetgazdasági tőkét képvisel, miért is mindenkinek érdeke ápolni, védeni. A reá fordított költséget, fáradságot talán egyetlen vad sem hálálja meg oly bő szaporulattal, mint épp a fogoly.

A fogoly telepítése, tenyésztése, óvása.

Fogolymentes területek — már t. i. ott, ahol egyáltalán fogoly tenyészhet — azt hiszem nem is találhatók. A jó öreg kitanult kakasok közül egypárnak mindig sikerül a leglődühösebb vadászok elől is, hacsak pár darabot, a következő évre átmenteni. Ha mégis telepíteni óhajtunk, úgy olyan párokat bocsássunk szabadon, amelyek a télen át be voltak kamrázva. A kibocsátásra a dürgés kezdetét válasszuk. Időpontul az esti órák látszanak a legalkalmasabbnak. Helyéül a legjobbak a csenderesek füves útjai, vagy olyan kis tisztásai, amelyeket csak a költés biztos befejezése után kaszálnak.

Az állomány szaporítása érdekében szedhetjük a tojásokat is, egy fészekről 6 -8 tojásnál többet ne szedjünk. Költésre a legkisebb házityúkokat használjunk. Egyébként az eljárás ugyanaz, mint a fácánnál, már leírtam. A telep berendezése is olyan, mint a fácán kotlóval való keltetése. A nevelés elmarad, mert az egyetlen helyes mód a kikelt csirkék azonnali elhelyezése, valamely a szabadban csirkéjét kiköltött kotló alá.

Óvása szempontjából első helyen áll a ragadozók irtása. Kóbor kutyák, macskák, a vadállomány legnagyobb ellenségei — könyörtelenül kipurisztítandók. Úgyszintén

mindazok a ragadozók, akár emlősök, akár szárnyasok, melyeket a fácánál már felsoroltam.

Igen komoly veszedelem a rétek, lucernások korai kaszálása. Kevés vadból pusztul el szénavágáskor annyi, mint a fogolyból. Állandóan figyeljük a kaszásokat, különösen, ha a megfigyeléseink azt mutatják, hogy a költés valami okból megkésett. A teendőkről vonatkozólag itt is a fácán megfelelő fejezetére utalhatok. A különbség mégis az, hogy a kotlás alatt lévő tojásokat csak a legvégsőbb esetben vigyük haza.

Agyagos területen a sok eső azért is veszedelmes, mert a sár reáragad a gyenge csibék lábaira, melyen idővel nagy golyót képez és oly súlyt alkot, melyet a gyenge állat nem tud elcipelni. Ennek következtében sem támadójától menekülni, sem tápláléka után járni nem képes. Ezen a bajon segíteni majdnem lehetetlen. Ha ilyen csibét kézzel megtudunk fogni, világért sem szedjük le erőszakkal a földet. Az erőszakos eltávolításnál vagy a csirkét szorítjuk meg jobban a kelleténél, vagy igen könnyen a lábát ficamítjuk ki. A legjobb a legközelebbi patakban, vagy kútnál a vízben leáztatni. Megelőző intézkedésként, tereljük foglyainkat a lehetőség szerint területünk homokos része felé. Ez rendszerint annál is inkább sikerül, mert ők maguk is ösztönszerűen ezt a helyet keresik.

A dürgés, kotlás nyugalmának biztosítása céljából a pár nélkül maradt kakasok lelövése nagyon előnyös. Persze, ezt nálunk, miután a dürgés a tilalmi időre esik, csak a földművelésügyi minisztertől kért és kapott kivételes lelövési engedély alapján eszközölhetjük. Az eljárás rendkívül egyszerű. Egy 30—40 cm nagyságú kalitkába előre befogott *fogolytyúkot* zárunk. Ezzel olyan helyre megyünk, ahol tapasztalásunk szerint nagy verekedéseket rendeztek a kakasok. (Ez t. i. biztos jele a fölös számú kakasok jelentétének.). A kalitkát, a benne lévő tyúkkal

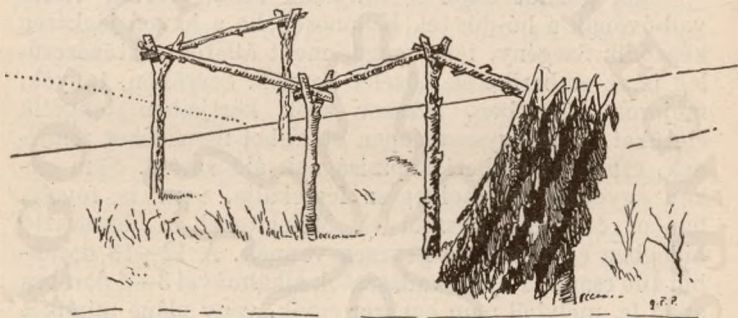
kitesszük alacsony vetésbe, vagy rétre. Magunk, lehető kis öbű fegyverrel, alkalmas fedezékbe elbujunk. A tyúk csakhamar hívni fog. Hangos szavára meg fog valamelyik feleség nélkül maradt kakas jelenni. (Házasság kakashoz muzsikálhatnak még oly szépen, az párját soha el nem hagyja.) Az érkező kakast lelőjük. Néha, ha túlsok a kakas, hármát, négyet egyhelyben.

Sok gondot okoz a vadjának sorsát szívében viselő vad-óvónak a hó-dús tél. Különösen, ha a havon jégkéreg képződik. Szegény, félig megdermedt állatok ösztönszerűleg is az emberilakok közelét keresik. Szerűkön, tanyák, majorok közelében, sokszor azok kertjeiben tengetik életüket. Nem egyszer éppen ott, ahol menedéket remélnék, esnek az emberi kapzsiságnak áldozatául. Nem ritkán egyetlen lövéssel egész fészekalja, nem is fogoly, hanem csontváz pusztul el. Melegitenék a dermesztő hidegben egymást, de kevesen vannak. A 12—18 darab-ból álló csapat a nyári vadászatok alkalmával 3—4 darabra apad le, melyből nem egyszer egyik, vagy pláne mindkét öreg hiányzik. Jóllehet éppen most lenne szükség a bőséges élet-tapasztalatokra. Ezért, különösen az idény elején ne siessünk a lövéssel. Az első felrebbenő fogoly majdnem mindig az öreg kakas. Ennek életben maradása szinte létkérdése az egész családnak. Hagyjuk tehát menekülni és csak akkor lőjük, ha a csapat teljes egészében felkelt.

A mai rohanó időkben sajnos, kiment a divatból az a régi jó szokás, hogy az egyszer megtalált csapatot addig üldözzük, míg annak minden tagját aggatóra nem tudtuk fűzni. Pedig ez sokkal jobb. A téli viszontagságokat, a sértetlen, teljes létszámú fogolycsapatok jobban, könnyebben bírják, mint a csonkák. A fogoly annyira ragaszkodik tartózkodási helyéhez, hogy nem nehéz azt a pár jól fejlett, lehetőleg nagy létszámú csapatot teljes egészében megkímélni, amellyel a törzsállományt fenn kívánjuk

tartani. Értékesebb a következő év szaporulata szempontjából 3 érintetlen csapat, mint 6 fállétszámú.

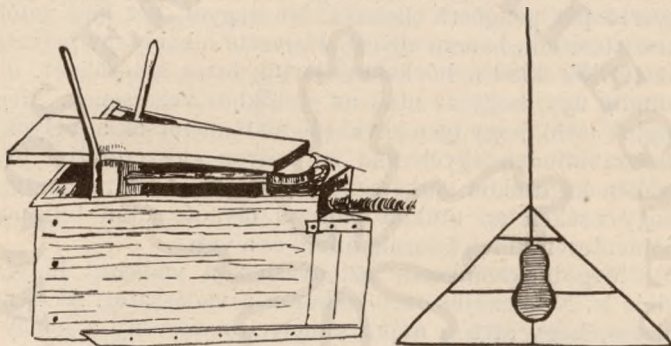
Még a nagy hidegek, havazások beállta előtt kezdünk etetni. Az etetők lehetnek olyanok, mint amilyeneket a fácánoknál leírtam. Igen egyszerű és nagyon jó szolgálatot tesz a következő etető. Kint a szabad mezőn, jó erősen verjük le, vagy ássunk be karvastagságú karót

úgy, hogy az 100—120 cm-nyire a földből kiálljon. Erre szórjunk reá mindenféle tövises, tüskés cserjét. Ezek úgylis a gazdáknak útban vannak. Nyomjuk jól le, hogy a karó a közepén tenyérrnyire kilássék az egész rakásból. A tetejét két keresztbe álló 50—60 cm hosszú karóval, melyet a középoszlophoz szegeztünk, szorítsuk le. Ezután villával, ásóval az alját a földtől emeljük fel annyira, hogy a foglyok könnyen alá tudjanak bújni. Az így elkészített etető alá szórjuk az eleséget. Az ilyen rözse, gazrakáshoz hasonló etetőket sokkal szívesebben és hamarabb használják a foglyok, mint bármi mást. Ezekben támadás esetén a menekülés is könnyű és biztos.

Egy másik ugyancsak jól bevált etetőt a következő-

képpen készíthetünk. Verjünk, vagy ássunk a földbe függélyesen karvastagságú olyan suhángokat, melyek fent Y-szerűen ágaznak el, zegzugosan. Az oszlopok távolsága olyan nagy legyen, hogy az Y-okba vízszintesen karókat tudjunk erősíteni. Ezután nyessünk fenyő-, boróka-, vagy ha egyéb nincs, bükk-, tölgygallyat. (A fő az, hogy a levél rajta maradjon, ezért jobb a tülevelű.)

Úgy, hogy a metszések végén még egy kampószerű ágcsont maradjon. Az így előre elkészített gallyakat az ágcsont horgoknál fogva függesztjük a vízszintes karókra olyformán, hogy onnan tetőszerűen lógjon a földre. Dróttal erősítsük meg, nehogy a szél szétbontsa. Az ilyen zegzugos, sűrű lombtető nemcsak etetőnek nagyon jó, hanem biztos védelmet nyújt a foglyokon kívül még a nyulaknak, sőt esetleg a fácánoknak is. Bármely irányból fúj a téli hófőrdeteg, valahol mindég lesz egy szélmentes meleg sarok.

Élelemül adjunk rostaalját, kölest, törkölyt. (Törkölyt egyszerre sokat ne adjunk és sosem adjuk egyedül.) Kezdetben csak annyit szórjunk, hogy a vad odaszok-

jon, az etetőket megismerje. Ha aztán jön a nagy hó, etessünk bőségesen. Minél jobban táplált, minél jobb erőben megy vadunk a tavaszba, annál biztosabbak lehetünk a jövő évi bő szaporulatban.

A magas hótól az etetőket szabadítsuk fel. Ha a hó tetején jégkéreg képződik, állítsuk munkába a hóékét. A hóékét a mellékelt rajz szerint, bármelyik falusi kocsi gyártó pár pengőért elkészíti. Ne nagyot, két lóra valót készíttessünk, hanem egyest. Helyette inkább egy helyett kettőt. Ezekkel a hóékékkal járjuk össze a területet, de mindig úgy, hogy az utak az etetőkhöz vezessenek. Meg fogjuk látni, hogy igen rövid idő alatt, nemcsak a foglyok, hanem minden egyéb vad is, milyen előszeretettel fog ezeken az utakon sütkérezni, legelészni. Az természetes, hogy ezeken az utakon párnapig olvadás után teljesen hómóntesen ki fog látszani a föld és a vetés.

Még idekívánczik az óváshoz a vadászat helyes ideje is. Ne kezdjük meg túlkorán a vadászatot. Az nem biztos, hogy arra a napra, amelyen a törvény a fogolylövést megengedi, tényleg ki is fejlődtek annyira, hogy lőérettek is. Ugyanígy, legkésőbb november közepére, de inkább október végére fejezzük be az előirányzott fogolylövést.

A fogoly vadászata.

Általános tudnivalók.

Vannak, akik a felkelő fogoly lövését túlkönnyűnek, egyszerűnek találják és ezért érdektelennek mondják. Feltéve, hogy az illetők tényleg igazat mondanak, nem tudok velük egyetérteni. Mert a vadászatban az utolsó ténykedés, a befejező mozzanat: maga a lövés. Minden vadásznak elemi kötelessége a lövészetben annyira kiképezni magát, mint amennyi képességgel a jó Isten

megáldotta. A vadászatban mégis a legfőbb, a lényeg: a vad életviszonyainak helyes ismeretén alapuló vadfeltalálás, beközelítés. Az ilyen kifejezés lövészekről származik és nem vadászoktól. Vadászni csak az járjon, akinek ehhez kedve van, akit ez szórakoztat. Akinek ez nem mulatság, hagyja. Senkisé is kényszeríti és jómagam sőt egész biztos, velem együtt a magyar vadászok igen tekintélyes része, csak örülni fog, ha a foglyokat meghagyják nekünk! Nekem legalább igen nagy szórakozást nyújt a nyárvégi, vagy még inkább őszeleji foglyászat. Előnye még az is, hogy az idényt a legkönnyebb lövéssel kezdi és fokozatosan visz be a mindig nehezebb lövésbe, míg végül a novemberben hajtott fogoly villámgyors röpte oly lökésséget kíván, melyet a közepes puskás elérni képtelen. Ilyenkor látszik, ki igazán a mester, ki az, aki még akkor is tud duplára foglyot löni, mikor a másik a biztos hibázás csálhatatlan előérzetében, még csak kísérletezésre sem gondol.

Minden vadászatra, tehát a fogolyvadászatra is külön fel kell készülni. Fegyverül, ha több fegyvert tartunk, kis öbüt, 20-ast, esetleg 28-ast vegyünk az idény elején. Olyan fegyvert használjunk, amelyik szép egyenletesen terít és nem hord túlszorosan. A sűrűn hordó fegyvernél igen nagy a veszély, hogy a közélről kelő vadat szitává löjjük. Ez pedig nem cél. Arra is számítsanak, különösen a sovány, csontos emberek, hogy a vékony nyári ruhán, sokszor csak ingen át, a fegyver lökése is érzékenyebb. Ezen okból a gumi agysapka előnyös, melynek még az a haszna is van, hogy télen levéve, az agy hosszát és a vastagabb öltözést összhangba hozza.

A töltény löporadagja lehet valamivel csekélyebb, gyengébb, a rendesnél. A legkedvezőbb a 12-es (két és fél mm) serét. A még kisebb 14-est nem szeretem! Túl kásaszerű és könnyen feleslegesen sok ólmot vág a vadba.

Öltözetünk könnyű, szellős legyen. A szoros ruha mindenféle vadászatnál, testedzésnél, kellemetlen. A könnyű vászon, vagy ehhez hasonló anyag a legalkalmasabb. Az újabban nálunk is divatba jött „short“-ot, tehát a térdet meztelenül hagyó nadrágot nem szeretem. A mi viszonyaink között, a magas lucernákban, herékben, csalamádékban nem mindig előnyösek. Könnyű vászon tölténytáska, töltényöv, de mindenesetre a zseb a legjobb helye a lőszernek. Ennél sokkal fontosabb a fej fedése. Az augusztusi nappal nem tanácsos tréfálni. A parafasisakokat szeretem. Akinek ez nem megfelelő, vegyen olcsóbb, jó széles karimájú szalmakalapot. Ha a nap nagyon szívesen süt, jó fűvel, falevével kibélelni. Különösen védjük az erős sugarak hatása ellen a tarkót és nyakat. Ne szégyeljük a kalapba hátul zsebkendőt bevarratni. Ezt utazás közben a fejrészbe behajtjuk, vadászatkor hátul lelógatjuk. A szín mellékes. Nyugodtan választhatunk világos, sőt teljesen fehér öltönyt is. Ez jobban veri vissza a tűző nap sugarait. A lábbeli legyen erős, mert a száraz, kemény földön vékony, könnyű cipőben járni, amin minden kőkemény rögöt átérezni, nem leányálom! Kellemetlen szokott lenni a cipőbe felülről behullott por, föld, dudvamag. Tehát ügyeljünk a teljes zárásra. A könnyű boxesizmát hordom itt is a legszívesebben. Aki ezt bármely okból nem teheti, vagy nem akarja, annak a fél lábszárig érő vászon lábszárvédőt ajánlom.

A fogoly vadászatának kezdete nálunk rendszeren összeesik a legnagyobb kánikulával. Különösen az elején legyünk óvatosak. Nagyon jó, ha már a vadászat megkezdése előtt fokozatosan a napsütéshez, meleghez, sétákkal, gyalog kirándulásokkal hozzá-edzettük magunkat. Az első 2—3 vadászatot semmi esetre se rendezzük egész napra. Elegendő kezdetben, hacsak 3–4 órát vadászunk. Ezen idő alatt a meleget, fáradságot megszokjuk. Élél-

mezésünk legyen könnyű. Különösen szokjunk le az ivásról. A szesz méreg, legkiváltképp a vadászat előtt. Utána egy korsó jó sör a legtöbb vadásznak csak egészségére válik! Túlzásba vinni természetesen semmit sem szabad. Ennél lényegesen előnyösebb az aludttej! Kimelegedve inni, lábvizet venni, fürödni, életveszélyes. Ugyanígy sokat enni sem tanácsaos. Ha jól kipihentük magunkat, ha — amint mondják — az éhség elsivalkodott, együnk. Ne sajnáljuk az izzadtságot, az elvesztett kilókat, mert sok káros, a télen át felgyülemlett nedven és hájon adunk így túl.

A foglyászatra induló vadász nagyon kellemes és hasznos felszerelése a koci. Jó, ha ide a felesleges ruhadarabokat, tartalék-töltényt, élelmet, lőtt vadat lerakhatjuk. A vadhordó is könnyebben jár, ha nem kell rengeteg vacakot cipelnie. A teljesen magában vadászónak csak ajánlhatom a hátizsákot. Ide kényelmesen minden belefér. Hogy a hát meg ne izzadjon, ma már igen jó többféle szerkezetű, kényelmes rácsokat árulnak a szaküzletek, melyek a zsák és a hát között megengedik a levegő szabad mozgását. A lőtt fogoly felaggatása szokott nehézségeket okozni. A szokásos jól ismert madárhurkok a hajtók kezeiben jók. Magános vadásznak sokszor kellemtelenek. Mert, ha a tölténytáskára, vagy övre, avagy a hátizsák *alsó* karikájára akasztjuk, a felfűzött foglyok térdmagasságban ütögetik a lábszárat. Ha 10—20 darab harangoz, nemcsak kellemetlen akadály, de a sűrű gazosokban könnyen le is szakadnak. Ha a hátizsák *felső* gyűrűjébe erősítjük, minden egyes fogoly felfűzésénél az egész zsákot le kell venni. Ezért nagyon kényelmesnek találok az Oberländer által ismertetett *csúsztató szíjat*. Ennek elkészítése nagyon egyszerű, kezelése kényelmes és a vad hordása biztos, anélkül, hogy a legcsekélyebbet is zavarna. Bármely falusi szíjgyártó, cipész, sőt házilag

magunk is elkészíthetjük. Keskeny, 1—1½ cm széles szíjat, olyan formát, mint amilyen a kutyapórázoknál használunk, varrassunk egyik végével a hátzsák felső gyűrűjébe oda, ahonnan a vállszíjak kiindulnak. Ezután készíttessünk 15–20 cm (a hosszúság tetszés szerinti), kis szíjakat, zsinorokat 30—40 dbot, melyeknek mindkét végén erős karika van. Már most az egyik karikán áthúzzuk a hátzskára varrt szíjat. Ezt a *bal vállszíjon* átfektetve, a másik végén körülbelül mellmagasságban a hordószíjhoz varratjuk. Ha mármost a hátzskákat felvesszük, a zsinórok az egyes madárhurkok, szabadon maradt karikái elől úgy lógnak le, hogy egyáltalán nem zavar-
nak. A lőtt szárnyast ugyanúgy, mint a madárhurkokon szoktunk, felfűzzük és az egészet a bal vállunkon át hátra dobjuk. Így gyorsan és biztosan juttatjuk a lőtt szárnyasokat a hátunkra, ahol a legjobb helyük van.

A kereső vadászat.

A leggyakoribb, a legáltalánosabb fogolyvadászat a kereső vadászat. Ezért tehát ennek leírásával kezdem.

Csendes, száraz, meleg augusztusi éjszaka. A távoli faluból tompán ide hallatszik egy-egy kuvasz csaholása. Halkan üt a toronyóra. Mintha már nem is volna olyan sötét. A csillagok milliói, a tejút, kezdenek halványodni. Közvetlen mellettem ércesen ellentmondást nem tűrő hangon megszólal „cserregve“ egy kakas. Kelti a családot. Jól tudja, hogy a hajnali szellő hozza a harmat kicsapódását és ez nem rendes fogolynak való. Mindig hangosabb lesz körülöttem, nem tudom, van benne valami, ami szinte a szarvasbögésre emlékeztet. Keleten halvány rózsaszín sáv jelzi a pitymalatot. Szárnyra kapnak a csapatok. Előbb egy, aztán a többi. Leszállnak, szaladgálnak, —

nem jó! Újra hívnak, tovább állnak! Keresik a száraz helyet, ahol a napfelkeltét várják. A régi vadászok azt állították, hogy háromszor kelnek fel, de ez nem vág! Néha egyszer kelnek fel, néha négyszer, a lényeges az, hol hallgatnak el! Ott szoktak, ha nem is egész nap, de hosszú ideig maradni. Várják, élvezik a napot. Mozdulatlanul, mint a vigyázzba merevedett tisztelgő katona, üdvözlük a felbukkanó, életet jelentő égitestet! Ez is imádkozás!

A foglyok illetén kihallgatása szükséges, kívánatos akkor, ha rögtön a vadászat kezdetén biztosan óhajtunk valakit vadra vezetni. Ha teljesen bizonyosak akarunk maradni, hagyjunk figyelőt, aki mindaddig helyén marad, míg a vadászok meg nem érkeznek. Könnyen megeshet, hogy akár saját jószántukból, akár élelemkeresésből, vagy valami, valaki által felzavartatnak s akkor hiába bizonyítgatjuk, hogy itt voltak! Igen, voltak, de most nincsenek. Így ellenben a figyelő pontosan megmondhatja, hová szálltak.

A legtöbb hazai területen ez a kihallgatás legalább is túlzott óvatosság. Rendes vadórnek úgyis tudnia kell, hol tartózkodik vadja. Nagy távolságokról úgysem lehet szó. S ha az ember 2—3 tengeri után csapatra talált, annak rendszeres üldözése közben, bizton új csapatba is ütődik, ha a határban elegendő fogoly van. Az előfordulhat, hogy tartós szárazság esetén egész dülő fogoly-állománya a szomszédülő nedves rétje közelében üti fel tanyáját. Dehát ez nem egy éjszaka alatt történik és nyitott-szemű vadór figyelmét nem is kerülheti el.

A legszívesebben egyedül vadászok. Ez nem azt jelenti, hogy teljesen magányosan, jóllehet részemre ez a legnagyobb élvezet, hanem 1—2, esetleg 3 hajtógyerekkel és ami a leglényegesebb: kutyával. Hogy milyen fajú vizslával, ez most nem ide tartozik.

Pár hajtógyerek a tengeriben, a kutya a lábnál. A kocsis feladata figyelni, hová szállnak be a felriasztott foglyok. Ha ez nincs, nem rossz a magasabb, jó kilátást nyújtó hátakra külön figyelőt állítani. Sík terepen, ahol nem egykönnyen tűnnek el a foglyok valami domb mögött, ez felesleges. Elég, ha a gyerekek közül legalább egy külön ezt figyeli. Ők persze különös előszeretettel a leeső foglyokat szeretik nézni, figyelni. Ez helyes, de csak akkor, ha nincs biztosan elhozó ebünk. Különben jobb, megbízhatóbb, ha a leesett foglyot magunk is figyeljük.

A vadászterületre, illetve a vadászat színhelyére érkezve, készüljünk fel. Ha az odajutásig mód volt reá, futtassuk ki vizslánkat. Hadd adja ki tüzét és csendesedjen kissé le. Ha nem, most engedjünk néhány nem túl messze kört vágni. Minél idegesebb a kutya, annál higgadtabban, rövidebben bánjunk vele. Szedjük elő készségeinket. Állítsuk be a hajtókat, magyarázzuk meg nekik, hogy csendesen egy vonalban menjenek. S főleg ne siessenek, ha a vadász a tengeri vége felé előbbre igyekszik. Érdekes megfigyelésem, amit megszívlelésre ajánlok, hogy a foglyok nagyobbik fele nem szívesen kel úgy fel, hogy a nap a szemébe vágjon. Helyem tehát a tengeri szélén úgy választom, hogy magam is az árnyékos oldalon megyek. Széles tengeri tábláknál, különösen, ha a vadász pár lépéssel a hajtók előtt halad, szeretnek a foglyok az ellenkező oldalon kiszökni, sokszor futva. Ennek meggátlása céljából egy gyereket 10—20 lépéssel előbbre és ugyanolyan távolságra a kukorica mellett küldjünk.

Ha mindezt így megmagyaráztuk, — természetesen röviden és főleg csendesen, — töltsünk. Az eb vezényszóra lehasalva várja meg, amíg elkészültünk és kizárólag utasításra keressen. A legjobb félszéllel vadászni. A jó szél az, amelyik a vad felől egyenesen a vadász felé fúj. A rossz, amely ennek ellenkezője. A fél, valamelyikét a két irány-

nak derékszögben metszi. Ha jó széllel indulunk, visszafelé okvetlen rossz szelet kapunk. Már pedig ebben a legjobb orrú vizsla is nehezen talál vadat. A kereső vizslát a tengeriben vagy más olyan magas fedezékben, amelyben nem látjuk, ne engedjük be. A jó vizslától (a tanítás nem ide tartozik) meg kell kívánni, hogy vágtaiban keresztbe keressen. A gazos, szóval búvóhelyet nyújtó részeket jó széllel előbb kívülről keresse le s ha azok nagyok, csak aztán menjen be. Ha orrában vadat érez, álljon mindaddig, míg a vadat ki nem verjük. Vizslával, különösen szeles, fiatallal az idény elején semmi szín alatt ne engedjünk vadat kivenni. Ha akár nyúl perdül ki, akár szárnyas rebben, feltétlen kívánjuk meg az azonnali lefekvést. Úgyzintén a lövésre is minden körülmények között kívánjuk meg a lefekvést. Később, az idény előrehaladásával biztos, idősebb ebeknél megelégszem az egyszerű leüléssel is. A leesett foglyot kerestessük meg nyugodtan. Ne türelmetlenkedjünk, ha különösen eleinte a kutya idegeskedik és talán át is fut az általunk látott foglyon. Hagyjuk nyugodtan dolgozni, hadd jöjjön reá, hogy a nyugalom hamarabb vezet célhoz. A vizslának is ha jó is az orra, meg kell tanulnia azt helyesen használni. Jóvérű, tisztafajú kutyák hamar rájönnek, hogy élővadat keresni csak magas orral lehet, míg a sebzettet mélyen tartott orral találja.

A sebzett, szaladó fogoly után engedjük arra menni, amerre az orra diktálja. Szoktassuk hozzá, a lelkiismeretes, gondos kereséshez. Tapasztalatom szerint a legtöbb vizsla csak azt a vadat hozza el, amit leesni látott. Ha a vadászok maguk sem izgulnának, az idény elején, hanem szenvedélyüket mérsékelve, több gondot fordítanak az első vadásznapokban vizslájuk pontos, szabatos munkájára, — lényegesen több lenne a használható vadászkutya. A felvett vadat ne engedjük hajtóval a vizslától elvenni, hanem hozassuk magunkhoz és csak akkor vegyük el tőle, ha szép

rendesen leül. A jó, helyesen vezetett kutyának, ha előtte a vad mozog, óvatosan utána kell huznia. Ebben az esetben az is fontos, hogy a kutya visszahívható legyen arról a vadról, melynek szimatja már az orrában van. Ilyenkor sokszor nagy kört vágva, a szaladó foglyok elé kerülve, azokat az ellentétes oldalról megközelítve, megállásra bírhatjuk. Az így támadott foglyok két ellenség között érezvén magukat, feltétlen biztosabban lapulnak meg, mintha ellenségüket csak egy oldalon vélik. A tengeriben, szóval a fedezéket nyújtó sűrű végén, lassítunk és legyünk óvatosak, mert az előre szaladó foglyok százból nyolcvan esetben itt rebbennek fel.

A nem kis robajjal kivágódó csapatot higgadtan pillantsuk át! Az első, majdnem biztosan az öreg kakas. Ő a csapat vezetésére a legértékesebb tag. Ennek lelövését beszéljük meg kissé. Ha az idény elején egymaga kel fel, semmi szín alatt se lőjjük, mert ez biztos jel, hogy a tyúk a fejletlen csibékkal még nem mer szárnyra kapni. Az ilyen sárgalábú, még tokos csirkéket löni, komoly vadásznak nem illik. Ha két öreg kel fel, lehet, hogy meddő. A vadászat első napjaiban óvatosságból bántatlanul hagyom. Később, augusztus vége felé, szeptember elején jobb lelőni.

Ezek fennmaradása nem képezi a tenyésztés érdekét. A meddőség oka sok lehet. Lehet öregség, betegség, gondatlanság. Minden esetben jobb, ha ezek nem tenyésznek tovább. Ha nagyobb társaságban pásztázva vadászunk, mikor nincs idő és mód az egyes csapat üldözésére, szintén meg kell kegyelmezni, mert ő vezeti, óvja a viszontagságtól a csapatot legjobban. Ha magánosan, vagy kettesben vadászunk és a csapat teljes lelövésére rendezkedünk be, úgy a dolog másképp fest! Akkor lehetőleg azonnal lőjjük ki, ne csak az öreg kakast, hanem a tyúkot is, mert így a vezető nélkül maradt csibék sokkal könnyebben ver-

hetők szét, ami az egyenkinti kelésnél fogva, lényegesen megkönnyíti a teljes csapat lelövését.

Az újabban mindinkább szokássá váló szaladását a foglyoknak úgy akadályozhatjuk meg, hogy egy gyereket a dülő egyik végén, egy másikat a másik végén azért helyezünk el, hogy megfigyelve, melyik tengeriben jövünk, ugyanannak végén lefeküdvé — nehogy a lövésben zavarjanak, — füttyörésszenek, miáltal a foglyok kigyalogolását megakadályozzuk.

Módfelett kellemes szórakozás, ha két jó összeillő barát kettesben foglyászik. A nálunk divó hosszú és elég széles tengeriket kétoldalt elfogva, nagyon szépen vadászhatunk. Természetesen egyforma gyors, helyesebben lassú járású és lehetőleg egyforma pihenő időt kívánó egyének szórakozhatnak csak igazán kedvesen. Ha négyen, vagy még többen vadásznak együtt, a pászta túl hosszú lesz. Ezt rendben tartani rendkívül nehéz. A folytonos várakozás egymásra, vontatottá, unalmassá teszi a vadászatot. Ilyenkor helyesebb, több kis kettes, legfeljebb négyes csapatot alkotni. Ezek előre megbeszélte terv szerint vadásznak és a déli pihenőre nagyon kedélyesen egy helyen találkozhatnak.

Akár kisebb, akár nagyobb társaságban vadászunk, minden esetben előnyös a vadászatot úgy rendezni, hogy a foglyokat egy helyre tereljük. A rengeri, répa, burgonya, lucernatáblákat valami rét, csenderes, szüret utáni szőlő felé nyomjuk, ahová úgyszólván szívesen húznak. A vadászat befejezése felé rendszerint a késő délutáni órákban elsőrangúan mulathatunk az ide összeszorított s amellet szétvert csapatokon.

A déli nagy meleget se vadász, se kutya hosszú ideig nem bírja. Ezért feltétlen tartsunk déli pihenőt. Augusztusban 8 óra tájban, mikor a harmat teljesen felszáradt, kezdünk vadászni. Ha a harmattól átázott répába, lucer-

nába a kereső vizsla orra megtelik nedvességgel, (amit a prüszkölése árul el), nem képes találni. A keresést 11 óra tájban hagyjuk abba. Tartsunk három, félnegyig alapos pihenőt, aztán ismét vadászhatunk estig. Az első napokban kellemesek a délutáni vadászatok, különösen, ha fogoly bőviben van, teljesen kielégítők. Vadászat közben egyszerűen vigyünk a kutyánkat itatni. A jó fürdő, vagy a nem túlhideg vízzel történő lemosás felüdítőleg hat a legtöbb, már erősen fáradó ebre. Amikép a vadásznak rossz és egészségtelen a gyakori vízivás, épp oly hátrányos a vizslát is ehhez hozzászoktatni.

Keresésre a legalkalmasabb a kissé fedett, enyhe szellős nap. Nagy szélben a vizsla is nehezen talál, de meg a foglyok is nehezebben rebbennek, inkább futnak. Kellemtelen az is, hogy a kivágódó foglyokat a szél egészen kiszámíthatatlan irányba veri.

Répában, burgonyában, réten, — szóval olyan helyen, ahol a vizslát jól látjuk, hagyjuk élvezni. Valóban elsőrangú élvezet, ha az előzőleg rendszeresen irányított vadászattal, a hozzá még szét is vert foglyokat, külön tudjuk vizslánkkal összeszedetni. Hagyjuk a kutyát messze kimenni. Hogy mennyire, azt pontosan megállapítani nehéz, ez függ a kutya sebességétől, orrától és mindenekelőtt attól, hogy milyen szilárdan áll. Egész közel, mikor szinte a vadász veri ki a vadat, kerestetni nem érdemes. 80—100 lépés jobbra, balra jó kutyánál körülbelül a helyes. Ha áll, *lassan* közelítsünk. A legtöbb ebet idegesíti, ha mögötte valami zörög. Különösen, ha az egy másik kutya. Ilyenkor a minden vizslával veleszületett irigység olyan lépésre ösztökéli, amit különben nem tenne. Ezért, ha nem vagyunk biztosak a második kutya „szekundálásában“, tudniillik, hogy ő is rögtön áll, fektessük le. A kísérekutyát mindaddig hagyjuk fekve, míg a másik a lőtt vadat el nem hozta. Fia!tal, ideges ebeknél, hacsak lehet, ne hátulról

közelítsünk, hanem kört írva le, oldalt. A mai, könnyen szaladó foglyoknál úgy eléjük kerülni, hogy az álló vizslával teljesen szembe kerüljünk, majdnem képtelenség. Ha oldalt állunk ebüinktől, így bennünket is látva, sokkal nyugodtabb lesz. Beugrani semmi szín alatt se engedjük. Lövésre feltétlen le kell feküdni. Ha nem tenné, szóljunk rá erősen, — sőt a fenyítéstől se riadjunk vissza. Ha fekszik, töltsünk, küldjük tovább elhozni. Nem egyszer fog előfordulni, hogy miközben a lelőtt foglyokért megy, újabb élőnek a szimatja vág orrába. Ezt állnia kell. Milyen kedves, ha egymásután négy-öt szétvert foglyot áll derék segítőtársunk. Hányszor élveztem magas intelligenciájukat, mikor a végén pontosan abban a sorrendben szedték össze a lőtt vadat, ahogy estek. Egyetlen kivétel a szaladó, a sebzett fogoly. Minden körülmények között, minden vadnál előbb a sérültet kell terítékre hozni és csak aztán szabad más, egészséges vadat tűz alá fogni.

Lényegesen megnehezíti a fogoly keresését a nagy uradalmi tengeri táblák. Ezek a sokszor embernél magasabb, egyenkint álló 40—50, sőt még több holdas táblákban keresni lehetetlen. Ha a tulajdonos saját kedvtelésének fokozására már az ültetésnél többé-kevésbé széles burgonya, répa, vagy más valami alacsony terményt ültetett közbe, úgy ez sokat segít. Még a legegyszerűbb, ha jó zajos gyerekekkel előbb az egészséget meghajtjuk és a foglyokat más, a szomszédságban lévő alacsonyban fedezéket nyújtó terménybe nyomjuk. A hajtóknak, ha ritkán is, tanácsos a tengeri szélén megállani, mert az így kihajtott foglyok előszeretettel futnak vissza. A kihajtás után a szomszédos területet, vagy ahová a foglyokat beszállni láttuk, vizslával lekeresztjük.

A fogoly keresésénél sohse legyünk türelmetlenek, ha rögtön, vagy hamar nem találunk. A kapkodás, mint mindenütt, itt is a legrosszabb. Nagyon helytelen, ha 4—5

tengeriben nem találtunk egyet, vagy pláne kettőt, ha az még oly keskeny is, kihagyni. Nagyon könnyen előfordulhat, hogy éppen ebben tanyáznak, különösen ha az még hozzá gazos is.

Szeptember közepe, vége felé — ha már sokat vadászunk a foglyokra és félénkek, rebbenékenyek lettek, alig lehet őket lövésre kapni. Ezért is kedvelem jobban az egyes csapatok teljes felmorzsolását és a többiek érintetlen hagyását, mert a még meg nem dézsmált csapatok valamivel jobban szoktak tartani. Ha területünket be tudjuk 2—3 részre osztani és ehhez ragaszkodunk, pl. az első részben a lelövést augusztus 10-től 20-ig, a másodikban augusztus 20-tól szeptemberi 10-ig, a harmadikban szeptember 10-től 30-ig eszközöljük, tapasztalni fogjuk, hogy az evvel járó nyugalom minden vadnak kedves és azok a fogolycsapatok, amelyek szeptember vége felé kerülnek levadászásra, lényegesen jobban tartanak, mintha már augusztus eleje óta hajkurásztuk volna.

Ha azután mindenképpen messze kelnek, előkerül *a sárkány*. A szaküzletek árulják a vadász-sárkányokat. Alakjuk nagyobb ragadozó madárra hasonlít. Ennek látára a foglyok ösztönüknél fogva meglapulnak és a kereső vizslát, vadászt bevárják! Nem tagadom, nekem ez a vadászat túl körülményes. Túlságosan be vagyunk telefon-, táviró- és tallbotozva ahhoz, hogy ne kellene minduntalan lehúzni, vigyázni, hogy a vezetékbe bele ne akadjon. Jól jegyezzük meg, *a vizes zsinór* veszedelmesen vezeti az áramot! Magasfeszültségű áramon fennakadt sárkányért felmászni *életveszélyes*.

Mindennek tetejébe még a foglyok is elég hamar megismerik a sárkányt és mihelyt feltűnik, messziről menekülnek.

A hajtás.

Ha már semmiképpen sem hajlandók a foglyok várni, következik a hajtás! A hajtás kezdete már sokszor a tengerikben való pásztázás közben következik be, mikor egyes lövészeket előre állítunk a tengeri végébe. Ezt fokozhatjuk később rendes hajtássá. Ha látjuk, hogy nem szívesen tartanak a foglyok, a keresést a hajtással egybeköthetjük. A jó hosszú tengeritáblának feléig keresünk. Aztán a hajtókat megállítva, a tengeritől jól távol előre megyünk s a második felét lehajtatjuk. Ezek a foglyok még nem túl sebeseek, de igen jó előiskolát képeznek a valódi, nagyszabású hajtásokhoz.

Hajtásokat szőlőkben, de leginkább külön erre a célra készített csenderesekben szoktunk rendezni. Az erre berendezett csenderes mellmagasságnál nagyobb ne legyen. Telepítsünk két, esetleg még több ilyen sűrűt. A hajtásokat mindig a másik sűrű felé rendezzük. A hajtások megismételhetők. Nagy uradalmi tengeri táblákban, vagy már az ültetéskor hagyjunk 70—80 cm-es gyalogutat, vagy a levelek letörésével készítsünk ilyeneket. Ha a legfelsőbb cső felett a szárat elvágjuk, úgy egész jó lönyilásokat kapunk anélkül, hogy a terméshozamot befolyásolnók. A keskeny utakon a hajtók közé beállított pásztázó vadászok — bár a lövés nem könnyű, nagyon szép eredményt érhetnek el.

A fogoly-hajtás rendezőjének felettébb óvatosnak és körültekintőnek kell lennie, nehogy szerencsétlenség történjen. Egy hajtásban sem kell a lövésnél annyira elővigyázatosnak lenni, mint épp a fogolynál. A fogoly ugyanis előszeretettel repül közel a tengeri tetejéhez. Az is előfordul, hogy az oldalt kivágó csapat még ennél is alacsonyabban száll. Ennek következtében a serétek az emberek feje magasságában repülnek. A nyúlra leadott lövés a földbe, a fácáné az ég felé megy, de a fogoly a

középen marad. A tengeriszár *eltakarja ugyan* a hajtót, *de nem védi*. A vadászoknak pontosan tudniok kell, hol járnak a hajtók! Ezért magas nyélre tűzött zászlót adjunk, legalább minden harmadik kezébe. A vadászokat közel, 30–40 lépésre állítsuk. Ha még sűrűbben kell a vadászokat elhelyezni, akkor csak egy oldalra engedjünk lőni. Különösebb elbujtatásra nincs szükség. Feltétlen közel, a tengerihez való tapadásnak vagyok a híve. Sőt a legszívesebben a tengeri első sorába állítom be a puskásokat. Jól tudom, hogy így a legnehezebb találni, mert csak a fejük felett, vagy mellettünk kicsapódó falkát látjuk, de a hajtóvonallal háttal állva, így nyugodtan lőhetünk minden magasságba. A hajtók egyetlen feladata a pontos, egyenes sor megtartása és az egyenletes, nyugodt átnyomás. Tekintve a kicsi hajtásokat és a sűrű egyenletességet, ez rendszerint minden nagyobb nehézség nélkül sikerül is.

A lövési találatot a fogoly is jelzi. A jól eltalált fogoly szinte porzik és fejjel lefelé hull alá. Amelyik szárnyával vergődve nehezen ér földet, az „szárnyazott“. A törött szárny lelóg, az épen igyekszik magát fenntartani. Ahogy földet ér, hihetetlen gyorsan kezd futni. Hacsak biztos vizsla nincs lábunknál, a második lövést ne halogassuk. A szaladó fogolynak erősen alá kell lőni. Az ilyen hibás lövések 90%-a a menekülő fogoly felett vág el. A szíven talált fogoly egyenesen, fejjel felfelé magasra emelkedik, — fenn szárnyával verdesve egy darabig egy helyben sátoroz, majd élettelenül leesik. A hirtelen felvágódó, majd azonnal fejjel leesőnek a feje van átlőve. Ezután sem kell sietni. A lövésre összeránduló, tétován, bizonytalanul repülő, ideoda imbolygó fogoly a lágy részekben, a belekben viszi a halálos ólmot. Rendszerint messze száll, de ott, ahová beszállt, megtalálható. Ha elegendő időt hagyunk megbetegedésére, nem kel fel. Kutya nélkül azonban nagyon

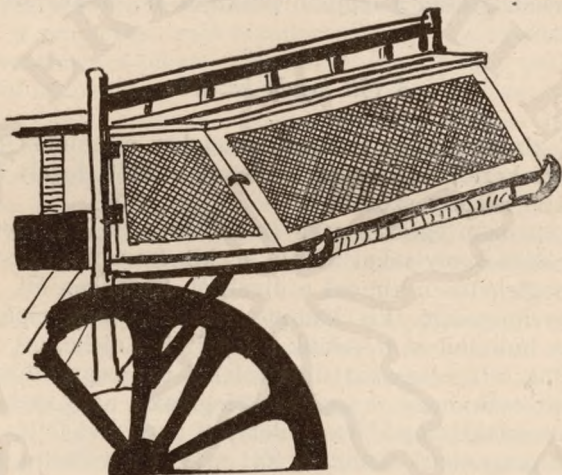
nehéz rátalálni, mert remekül tud elbujni. A lábán talált „csüdözött“ fogoly azt a lábát lógatja le, amelyik törött. Óvatosan kell közelíteni, mert ha egyéb sérülése nincs, biztosan felkel, és még egy lövést igényel. Azt se hagyjuk figyelmen kívül, hogy az ilyen beteg fogoly kelése, röpte, különbözik az egészségesétől. Miért is nyugodtan lőjjünk, mert csodálatosan a legjobb puskások is, ezeket szokták elhibázni.

A lőtt fogoly kezelése.

Tekintve a nagy meleget, amelyben a legtöbb fogoly terítékre kerül, szükségesnek tartom a lelőtt fogoly kezeléséről is néhány szót írni.

Az a nem egészen szép és kellemes szokás, amire a régi vadászok oly sokat adtak, a „kibevezés, kihúzás“ ma már meglehetősen kiment a divatból. Éz abban áll, hogy ceruzavékonyságú, kis kampós fácskát, vagy cipőgombolót a hullaton át feltolunk a fogoly belsejébe, ott megforgatjuk és a reácsavarodott beleket óvatosan kihúzzuk. Azt állították, hogy az így kezelt foglyok a nagy melegben nem romlottak meg! Nem tudom ezt a nézetet teljes mértékben magamévá tenni. A lőtt sebből a tollakra kiszivárgó vér az, ami elsősorban a legyeket odacsalja és ezek a sebet beköpi. Itt néha pár óra alatt megjelennek a férgek. A kihúzott foglyoknál majdnem mindig visszamaradó kiszakadt béldarab csak ezt a támadási pontok számát növeli eggyel. Az egymáshoz érő, még meleg foglyok a nagyobb forróságban könnyen megzöldülnek. Erre a két veszedelemre kell hát vigyázni. Függesszük fel úgy őket, hogy egymást *ne érintsék*. Fedjük be őket lombbal, a nagyobb tömeget gallyal legyeztessük. Igen jó, ha a mellékelt rajz szerinti ládát készítettjük a kocsi saroglyájára. Ennél nem a forma és a nagyság a fontos, hanem az,

hogy az oldalai legalább három felől sűrű, a levegőt jól átengedő tüllel legyen behúzva. Az egyik keskeny oldalán nyitható. A fedele deszka, melyen végig olyan keskeny nyílás vezet, hogy a foglyok nyakát ide úgy fűzhessük be, hogy a fej kívülmaradva tartsa a szabadon lelógó foglyot. Ha koci vagy szekér nélkül vadászunk, a vadhordók

hátikosarába kell őket felfüggeszteni. A könnyű szalma, vagy gyékény-kosarakba nagy mennyiséget akaszthatunk, keresztbe fektetett és hurkokkal előre ellátott rudacs-kákra. Ha lehetséges, tanácsos 40—50-es csoportokat haza, vagy valami közeli majorba, tanyára küldeni. Itt külön-külön fektessük őket a pince földjére, míg teljesen ki nem hülnek.

Értékesítésnél osztályozzuk külön az öregeket a fiataloktól. Az erősen összelöttek ne tegyük az eladandók közé!

Nem veszélyes, de kellemetlen szokott lenni, ha a vonaton hazatérve, a lassan kihülő fogolyról a tetvek apránként eltávoznak és a környező utasokon kezdenek mászkálni. Igaz, hamar elpusztúlnak, de azért kellemetlen felszólalásoknak tehetjük ki magunkat. Ügyeljünk tehát, hogy hová akasztjuk fogollyalteli aggatónkat.

A fogoly betegségei.

A fogoly betegségei és az azok elleni védekezés ugyanaz, épp úgy csaknem lehetetlen, amint azt a fácánál leírtam. Talán az egyetlen meszesláb nem szokott előfordúlni. Hála Istennek kettőjük között igen nagy különbség az, hogy a fogolynál sokkal ritkábban fordul elő betegség, mint a fácánál.

1851

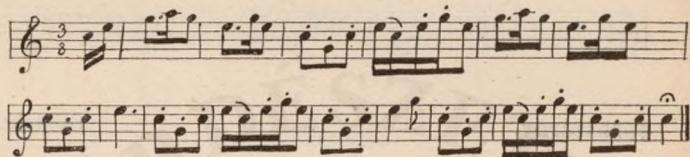
/1866/

Zárószó.

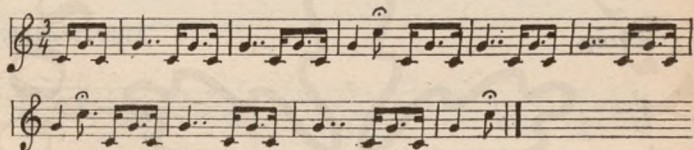
Szeretettel búcsúozom e kis munka végén azoktól a vadásztársaimtól, vagy azoktól, akik most lettek azzá, akik idáig elkísértek. Meg vagyok róla győződve, hogy sok olyat olvastak, amit már talán tudtak, amit már tapasztaltak! De biztosan újat is, más megvilágításban. A célom volt hazánk ezt a két kedves és igen fontos vadjának tenyésztését, ápolását, vele együtt elterjedését fokozni. Szeretném a reájuk való vadászatot szebbé, nemesebbé, szórakoztatóbbá tenni! Szeretnék mindenkiben nemes, szép vadász-érzést, erkölcsöt nevelni! Vérbeli vadásznak mindegynek kell lennie, hogy a fegyver, az etetőzsák, vagy a toll van-e a kezében, mikor kedves, férfias szórakozásának hódolva, a vad és a magyar vadászat érdekében dolgozik! Bár terjedne el a szép és okszerű vadászat, vadtenyésztés olyan mértékben, mint azt a hazai viszonyok megengedik.

Ábrándosan.

Ébresztő.

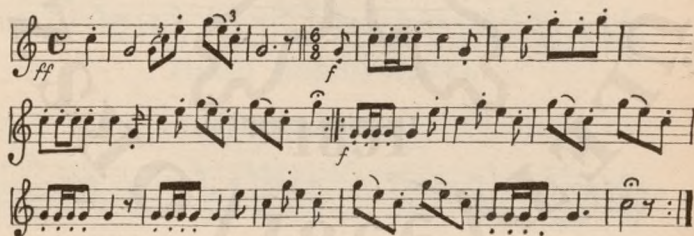

Fel a vadászatra.

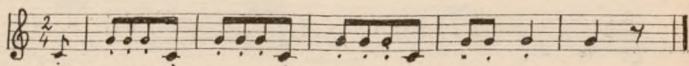

Fenségesen.

Üdvözlés.

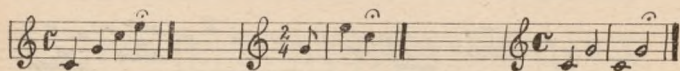
Hajtók befelé.

Az egész.

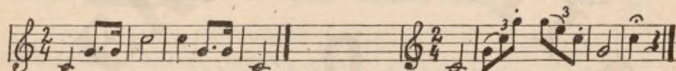
Írány.

Állj!

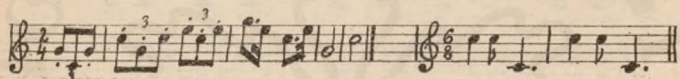
Jobbszárny.

Balszárny.

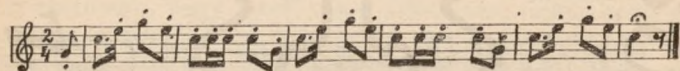

Közép.

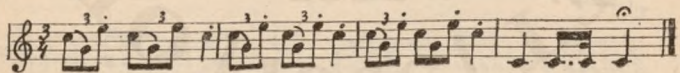
Tüzet szüntess.

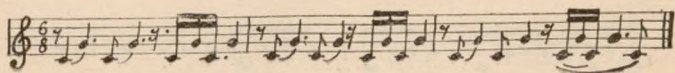
Gyorsabban hajtani.

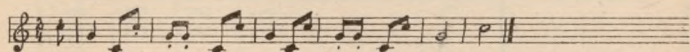
Lassabban hajtani.

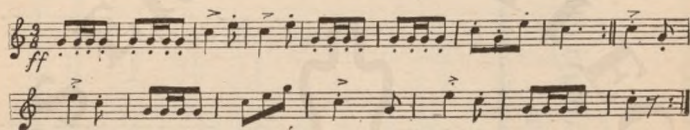
Hajtók gyülekezése.

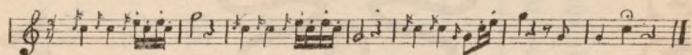
Vadászok gyülekezője.

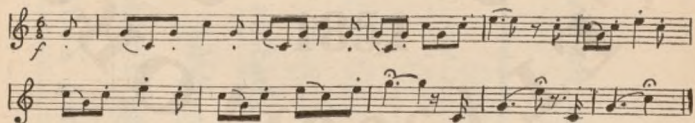
Ebédhívó.

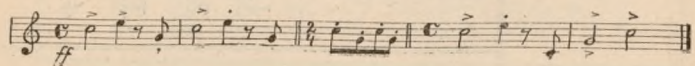
Kocsihívó.

Halali (szárnyasnak).

Vége a vadászatnak.

**Erdei hajtóvadászat fácánra a vasvölgyi erdőben
1937. november 12-én.**

Szám	N é v	Kakas	Tyúk	Fogoly	Nyúl	Jegyzet
I. sz. hajtás						
1.	Tóth András	10	—	—	6	32
2.	Nagy Béla	20	1	—	3	53
3.	Molnár István	39	—	—	9	70
4.	Szegheő Zoltán	16	2	—	7	43

Hajtóvadászat

Kiss Endrénél

Pótharasztin

1937. nov. 9-én

Vittem 150 töltényt

Hoztam 10 „Ellőttem 140 „

140 : 99

100 : x 99,0,0 : 140 = 70

99 . 100 10

140

Hónap	Nyúl	Kakas	Tyúk	—
I.	2	7	—	
II.	18	5	1	
III.	11	6	2	
IV.	17	8	—	
V.	22	—	—	
VI.	<u>70</u>	26	3 = 99	
VII.				
VIII.		<u>70%</u>		
IX.				

TARTALOM-JEGYZÉK.

	Oldal
Bevezetés	5
Előszó	7

A fácán.

A fácán leírása, elterjedése, szokásai	11
A fácán tenyésztésére alkalmas területek	18
A fácán viszonya az erdőhöz és mezőhöz	20
A terület berendezése	22
A telepítés	35
A mesterséges tenyésztés	39
A félvad tenyésztés	55
Az óvás	58
A fácán lövése	62
Erdei hajtóvadászat	68
Az erdei pásztázó vadászat	95
A kereső-vadászat	97
A fácán betegségei és azok elleni védekezés	100
Tennivalók a járvány megszüntével	112
Vadértékesítés	113

A fogoly.

A fogoly leírása, szokásai	117
A fogoly viszonya a mezőgazdasághoz	122
A fogoly telepítése, tenyésztése, óvása	123
A fogoly vadászata	128
A kereső vadászat	132
A hajtás	141
A lőtt fogoly kezelése	143
A fogoly betegségei	145
Zárszó	146
Függelék	147

“Pátria”-nyomda R.-T., Budapest — 380300.

Kiadásért felel: Gróf Festetics Pál.

Felelős vezető: Magyar I.

